

ЮБИЛЕЕН СБОРНИК
на
катедра „Библиотекознание, научна
информация и културна политика“

**СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ**

**ЮБИЛЕЕН СБОРНИК
на
катедра „Библиотекознание, научна
информация и културна политика“**

**90 години преподаване на библиотечни дисциплини
в Софийския университет**

60 години от създаването на специализирана катедра

**20 години от възстановяването на специалност
„Библиотечно-информационни науки“**

София • 2013
Университетско издателство „Св. Климент Охридски“

© 2013 Нина Стоянова Шуманова, научен редактор
© 2013 Борислав Къосев, художник
© 2013 Университетско издателство „Св. Климент Охридски“

ISBN 978-954-07-3524-5

Библиотечно-информационното образование в България като част от академичното знание има своя история и традиции. Основите му са поставени от акад. Ст. Аргиров още през 20-те години на миналия век с включването на библиотечни дисциплини в учебните програми на Историко-филологическия факултет на Софийския университет. Структурирането му в самостоятелна катедра през 1953 г. и далновидно заложените рамки на една модерна философия за същността на библиотечно-информационното образование са дело на проф. Т. Боров. През изминалите 60 години създадената от него катедра по библиотекознание и библиография преминава през нелеки периоди на трансформации, но не отстъпва от позициите си на водеща институция в областта на съвременното библиотечно образование и наука.

През 1993 г. благодарение на авторитета и усилията на проф. А. Гергова и на целия преподавателски състав е възстановена специалността Библиотечно-информационни науки в рамките на Философския факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. За изминалите 20 години тя се утвърждава като най-авторитетното академично звено, обучаващо библиотечно-информационни специалисти на три нива: бакалаври, магистри и докторанти. Учебните програми на Катедрата се вписват в съвременните световни тенденции в библиотечно-информационното образование. Реализацията им е дело на висококвалифициран преподавателски състав от професори, доценти, асистенти и докторанти с утвърден авторитет в професионалните среди. Научноизследователските интереси на преподавателския състав засягат разнообразна проблематика, актуална за България и кореспондираща със съвременните научни тенденции. Членовете на Катедрата участват в различни екипи, разработващи законодателни инициативи и национални и международни проекти.

Юбилейната 2013 година за Катедрата по библиотекознание, научна информация и културна политика е добър повод за съставянето на сборник със статии и студии на преподавателите в Катедрата, излагащи различни аспекти от историята и съвременното състояние на Катедрата и новата визия на библиотеките. Това е още една възможност цялостната история и разнородна дейност на Катедрата да бъде представена пред професионалната общност.

Доц. Нина Шуманова

СЪДЪРЖАНИЕ

<i>Татяна Янакиева</i> Създаване и развитие на библиотечното образование в Софийския университет. Специфика и интегритет в съобществото на университетските специалности	9
<i>Ани Гергова</i> Какъв беше „стартът“ на самостоятелната специалност „Библиотечно-информационни науки“ в Софийския университет „Св. Климент Охридски“	59
<i>Александър Димчев</i> Конференциите „София – GLOBENET“ 2000–2008 г., или как глобалният свят ставаше все по-малък	94
<i>Красимира Ангелова, Милена Миланова</i> Международни студентски летни семинари (ISSS) 1999–2013 г. Пристрастен поглед от две участнички	151
<i>Оля Харизанова</i> Новата библиотека: комуникация чрез комутация	172

Създаване и развитие на библиотечното образование в Софийския университет. Специфика и интегритет в съобществото на университетските специалности

Татяна Янакиева

Началото

Предмет на това изследване са въпросите, свързани със създаването, развитието и проблемите на библиотечното образование в Софийския университет като модел на висшето образование в тази област. Моята теза е, че университетът като общност на науките и на научното познание в неговата цялост създава философия на библиотечното образование, в която идеята за интегритет е доминираща. Вписването му в когнитивната верига преминава през доминиращата научна парадигма в академичната общност през различните исторически етапи от нейното развитие. И именно тя определя конкретните задачи на висшето университетско библиотечно образование не просто като усвояване на професионални компетентности, а като система, която трябва да възпита и създаде онзи библиотекар, който има свое специфично място в научния и образователния процес. С други думи, става дума за организация на знанието и на неговото преподаване с изграждане на съответстваща инфраструктура. В България идеята за библиотечното образование в структурата на Университета съпътства неговото създаване в края на XIX в.

Александър Теодоров-Балан

Знаниевият процес се нуждае от непрекъснато хранване с творби на световната научна мисъл, което означава издирване и комплектуване на книги и периодични издания, тяхната каталогизация, съхранение и осигуряване на достъп на академичната общност до тези произведения. Неслучайно на поста „библиотекар“ в първата висша образователна институция в нашата страна се назначават българи, завършили своето образование в чужбина, владеещи по няколко чужди езика, личности с богата обща култура, с опит и познания за работата на чуждестранните научни библиотеки. Двама от създателите на българското Висше училище, бъдещия български университет,

са и първите библиотекари в него – Александър Теодоров-Балан през 1888 г. и Любомир Милетич за времето от 1889 до 1896 г. И за двамата библиотекарската длъжност е вход към академичната кариера, а библиографията – съществен дял от тяхната изследователска дейност. Преди да застане на преподавателската катедра, Александър Теодоров-Балан е започнал „да бере книгописно градиво“, както той сам изповядва¹, за да предостави на българската наука събрана, описана и систематизирана печатната българска книжнина, продукт на интелектуалните усилия на българите. Любомир Милетич ръководи университетската библиотека цели седем години². С верен усет за организацията на учебния процес във Висшето училище³ и с желание да приобщи към научните дирения младото поколение, проф. Л. Милетич се заема с организацията на Славянския семинар към Историко-филологическия факултет. В неговите „Известия“ за първи път се публикува поредица от библиографски указатели в областта на славянското езикознание, литература, етнография и фолклор. А самият Милетич в края на XIX и началото на XX в. се включва като библиограф в международната система за библиографска информация в областта на славянската филология и предоставя данни за българските публикации в тази научна област⁴.

Първото десетилетие от живота на българското висше образователно учреждение⁵ е свързано с изграждането на неговата структура. Създадени са три факултета – Историко-филологически, Физико-математически и Юридически. През 1894 г. Министерството на народната просвета подготвя Закон за Висшето училище (20 декември 1894 г.), в който са регламентирани дейността и управлението на институцията, правата и задълженията на преподавателите и студентите. Въз основа на този закон Академическият съвет (АС) разработва учебен план, в който са фиксирани научните дисциплини по катедри за всеки факултет. Подготвен е и подробен Правилник. В него са посочени задачите на различните научни институти към трите факултета на Висшето училище. Регламентирана е дейността на семинарите по славянска филология, история и право, където „студентите е трябвало да се приучат към самостоятелна научна работа чрез четене и обсъждане на реферати“⁶. Съгласно „Правилника“ длъжността „библиотекар“ в Университетската библиотека не трябва да се изпълнява по съвместителство от университетски преподавател, а да се възложи на компетентен специалист. Първата и най-важна задача на бъдещия уредник е да разработи правилник на библиотеката като важно структурно звено на Университета и като участник в образователния процес.

През 1897 г. Академическият съвет обявява конкурс за библиотекар във Висшето училище в София, на който се явяват дванадесет кандидати. Според управителното тяло на Училището единствен Стоян Аргиров отговаря на високите изисквания – да „владее науката си“ (т. е. библиотекознанието) и да има библиотечна практика. В очакване на новото „начално лице“ известният проф. А. Теодоров-Балан, на когото временно е поверена отговорността за библиотеката, се заема с редица организационни задачи. В свое писмо до Ст.

Аргиров от 22 декември 1896 г. той изброява предприетите инициативи: „Съставил съм и обявил вече временна наредба за вътрешната и външна служба на библиотеката; избирахме между няколко кандидати и лице, което да води кореспонденцията с външните книжарски фирми, ала изборът ни не е твърде честит; добре, че лицето е назначено само временно. Завързах сношения с книжарски фирми от Липиска (Лайпциг – бел. Т. Я.), Париж, Прага, Цили (Целе, Словения – бел. Т. Я.), Букурещ; с Русия направо не е възможно да се работи. От тия фирми имам хубави предложения за доставка на издания за Висшето училище и на някои вече направих поръчки за списания и книги. Бързах да се сдобия и с всички тефтери за библиотеката, съставени по една система, но Държавната печатница нямаше време да ми послужи; работата е, че нямаме още пълен и добър инвентар на библиотеката! През тия ваканции, ако мога да изработя още и наредбата за писалищната служба, за каталогизацията и за набавките в библиотеката, ще ми бъде много драго, че ще бъде улеснил колко-годе задачата на бъдещия наш библиотекар.“⁴⁷

Думите на Балан показват, че стремежът на академичната общност е организацията на библиотеката във Висшето училище да се съобразява с изискванията на съвременната библиотечна наука. Стоян Аргиров е човекът, който се заема да реализира такава програма за развитието на библиотеката. Опрян на практическия опит, който е натрупал като ръководител на Пловдивската народна библиотека, и на своята добра теоретична подготовка, той пристъпва в най-престижната българска академична институция като автор на първия теоретичен труд по библиотекознание в България – „Ръководство за уреждане на народни, общински, ученически и частни библиотеки“ (Пловдив, 1898). В 1900 г. АС одобрява подготовения от Ст. Аргиров „Правилник“ за работата на университетската библиотека⁴⁸, с което организацията на библиотечната дейност е поставена на здрави основи.

В началото на века Висшето училище се готви за най-важната промяна в своята история – признаването му за университет. През 1904 г. Народното събрание приема Закон за университета, а „Правилникът“ за приложение на този закон урежда неговата автономия и организационно устройство. Създават се нови учебни планове, отразяващи стремежа към разширяване на научните дисциплини, застъпени в университетското образование. Към семинарите, създадени като помощни научни институции за включване на студентите в изследователския процес, се формират специализирани библиотечни сбирки, а тяхната поддръжка се поверява на изявени студенти.

В рамките на оживения дебат за промени в организационната структура на университета се вписва и дискусиата за създаване на специализирано висше образование за библиотекари. Проучват се различни възможности и се търси подходящо решение въз основа на чуждестранния опит. Командирова се преподаватели от университета, които да се запознаят по-подробно със структурата на големите западни университети и да се прецени какви са

възможностите да се внедрят в България западните образователни модели за специализирано обучение на библиотечни кадри.

През 1905 г. Димитър Агура в доклад за негова командировка в Париж по линия на тогавашното Министерство на народното просвещение (МНП) подчертава⁹, че добре уреденото архивно и библиотечно дело във Франция е свързано с професионалната подготовка на библиотекари, архивисти и историци в известното висше училище *École des chartes*, което има отделен и самостоятелен статут на Институт в рамките на Сорбоната. Ето защо той препоръчва на МНП да се насочат за подготовка към тази школа някои по-талантиливи български младежи, избрали да изучават история, библиотечно и архивно дело. Пак по същото време, през 1905 г., АС командирова и директора на Университетската библиотека Ст. Аргиров с цел да проучи уредбата на университетските библиотеки във Виена, Мюнхен, Франкфурт, Хале, Лайпциг и Берлин и да се запознае на място с организацията на библиотечното образование. Натрупаните богати впечатления затвърждават убеждението на Аргиров, че в научните библиотеки трябва да работят специалисти, запознати със съвременните постижения на библиотечната наука, и че тази наука трябва да бъде включена в семейството на академичните учебни дисциплини.

Имаме всички основания да смятаме, че в края на XIX и началото на XX в. именно Университетът и университетската библиотека са онези научни институции в България, в които най-напред се осъзнават необходимостта и ползата от библиотечна наука и от подготвени кадри и се правят първите крачки за реализацията на тази идея. В Историко-филологическия факултет се затвърждава убеждението, че чрез създаването на разнообразни специализации завършващите студенти могат да получат възможност за реализация извън учителската професия. В структурата на обучението във Факултета и в неговия общ учебен план по подобие на френския образователен модел се въвеждат дисциплини, които изграждат професионални компетентности в областта на палеографията, архивистиката и библиографията. Внимателният преглед на „Разпис на лекциите“ в Софийския университет (от 1897 до 1923 г.) ни дава сведения, че много преподаватели включват в учебните програми по различни дисциплини въспитателни обзорни курсове за представяне на изворовата база за изследователска работа и за запознаване с основни библиографски пособия. Проф. Беньо Цонев чете лекции „Извори и помагала за историята на българския език“, а от 1906 г. води курс по „Славянска палеография“, проф. Йордан Иванов също въвежда курс „Извори и помагала за старата българска литература“ (1911/1912), проф. Александър Теодоров-Балан – „Работи по българска книжнина“ (1916/1917), а проф. Боян Пенев в рамките на курса по история на новата българска литература предлага „Библиографски извори за историята на българската литература“ (1914)¹⁰. Вече споменах за Семинара по славянска филология като помощен институт за приучване на студентите към изследователска дейност и за неговите библиографски инициативи.

До Балканските войни в България се оформя университетският идеен проект за подготовка на библиотекари с висше образование. Библиотекознанието и архивистиката се схващат като помощни научни дисциплини в областта на хуманитаристиката. Главна цел на образованието е да се подготвят специалисти, които да изпълнят ролята на помощници и сътрудници на изследователите в научното дирене. Дебатира се възможността за усвояване на професионалните компетентности за работа в библиотеки и архиви в рамките на специализация в Историко-филологическия факултет. Обучението в такава специализация ще бъде надстройка над базовото хуманитарно образование. За реализацията на този проект като най-труден се очертава проблемът за преподавателските кадри. Неговото решение се търси във възможността българските библиотекари да се подготвят в чужбина, главно във Франция и Германия.

Библиотекознанието – самостоятелна дисциплина в учебния план на Софийския университет

Включването на библиотекознанието като учебна дисциплина в Софийския университет е дело на Стоян Аргиров. Неговите заслуги за развитието на българското библиотекознание и на Университетската библиотека са предмет на много публикации¹¹, затова тук няма да навлизам в детайли. Ще отбележа само, че Стоян Аргиров решава да се заеме сам със задачата да подготви лекционен курс по библиотекознание за студентите от Историко-филологическия факултет, тъй като все още няма подготвени преподаватели в тази област. Военните години* забавят реализацията на неговите намерения. Веднага след войните Ст. Аргиров започва настойчиво да убеждава ръководството на Университета, че е крайно време да започне преподаване на библиотечни дисциплини. Един от най-важните му аргументи е, че за да има добро образование в България, трябва да има добри библиотеки, в които да работят не случайни хора, а професионалисти със съвременни познания за организация на библиотеката и за работа с читателите.

Стоян Аргиров

* България участва между 1912–1918 г. в поредица войни: Балканската, Междусъюзническата и Първата световна война.

Тъй като подобни намерения отдавна се обсъждат и присъстват в стратегията за бъдещото развитие на Университета, този път настойчивостта на Стоян Аргиров дава резултат. През 1919 г. неговите основания са приети от ръководството и през зимния семестър на учебната 1919/1920 г. за първи път в „Разпис на лекциите“ за Историко-филологическия факултет е включена дисциплината „Библиотекознание“ (2 часа). През летния семестър на същата учебна година е посочена дисциплината „Учение за библиотеката“ (2 часа) отново с лектор Ст. Аргиров. През следващата 1921/1922 г. тези лекции не са обявени в „Разписа“, но от 1922/1923 г. „Учение за библиотеката“ се чете редовно в зимния и летния семестър по 2 часа седмично. За статута на дисциплината е от значение и фактът, че Стоян Аргиров е избран за частен хоноруван доцент*. От 1927/1928 г. курсът вече се нарича „Библиотекознание“ и под това наименование се предлага на студентите с 2 часа седмично (през зимния и летния семестър) до 1934/1935 г., когато Ст. Аргиров се пенсионира.

Към своята преподавателска работа Ст. Аргиров пристъпва с изключително чувство на отговорност и добра подготовка. Свидетелство за това е прегледът на основните съчинения по библиотековедската наука, включен като встъпление към неговото „Ръководство“, в което са представени най-известните трудове в тази област от средата на XV в. до втората половина на XIX в.

Съдържанието на неговия университетски курс включва организация и ползване на библиотеката, устройство на библиотечното здание, организация на фондовете и съхранението им, персонал, каталогизация, история на библиотеките, книжно дело. Тези теми са застъпени в учебните планове на редица европейски университети, но Ст. Аргиров е съзнавал, че онова, което българските студенти усвояват като професионални компетентности, не е достатъчно и че е нужна по-широка библиотечна програма. Правейки равностойност за резултатите от подготовката на библиотекари у нас, в статията си „Професионалната подготовка на библиотекари“ (1938) той настоява за специално внимание към подготовката на учителите и отново защитава идеята, че няколко библиотекари с висше образование и с отлични качества, проявени в практиката им, трябва да продължат своето образование в чужбина, за да има в Университета достатъчно компетентни преподаватели-библиотекоеведи. Не е случаен фактът, че с негово съдействие библиотечни служители на Университетска библиотека са изпратени на специализация в чужбина. Ще спомена тук Славчо Данаилов, за когото през 1931 г. Аргиров издейства специализация по библиотечно дело в Берлин, Маньо Стоянов, който работи в библиотеката през 1924–1926 г. и после е изпратен на тримесечна специализация в Университетската библиотека в Мюнхен.

* Изборът на Стоян Аргиров за частен хоноруван доцент от 7 ноември 1924 г. е посочен в неговата автобиография. В „Разпис на лекциите“ на СУ той е означаван само като лектор.

Точен, възискателен към студентите да овладеят цялата технология на библиотечната обработка, Ст. Аргиров вероятно не е бил от най-увлекателните лектори в Софийския университет¹², където са блестели прочути оратори като Ив. Д. Шишманов, Михаил Арнаудов, Боян Пенев и много други, но самият факт, че тези лекции са част от учебната програма на Историко-филологическия факултет в продължение на десетилетие и половина, показва, че ползата от тях е била оценена, а Стоян Аргиров е човекът, вписал библиотекознанието в структурата на българското висше образование. Негова е и заслугата за организирането на шестмесечен курс за подготовка на библиотекари към Върховния читалищен съюз, за да се реши наболелият въпрос с квалификацията на библиотечния персонал.

След пенсионирането на Стоян Аргиров настъпва известна пауза в преподаването на библиотечни дисциплини в Университета. Едва през учебната 1940/1941 г. в Историко-филологическия факултет и по-специално в обособената там специалност „Нова филология и литература“ се появява като преподавател известният библиограф Никола Михов, избран за частен доцент в Университета. Неговият курс е наречен „Увод в библиотекознанието и библиографията“¹³. Преподаването включва 2 часа лекции през зимния и летния семестър. Новост са упражненията по тази дисциплина – всяка седмица по 1 час в аудитория № 9. Включването на библиографията в тематичния обсег на дисциплината подсказва необходимостта от знание за библиографските указатели като важен евристичен инструмент във филологическите науки и от разделение на научния труд в този сектор на хуманитаристиката. Не е ясно поради какви причини Никола Михов се отказва от преподавателската си работа в Университета, но през следващата учебна 1941/1942 дисциплината „Увод в библиотекознанието и библиографията“ не присъства в разписа за зимния семестър. През летния семестър библиографията като учебна дисциплина има нов титуляр – проф. Борис Йоцов, който в рамките на ръководения от него „Славянски семинар“ предлага 2 часа упражнения по библиография¹⁴. Пак там през следващата учебна година проф. Б. Йоцов обявява набор от курсове с библиографска насоченост – „Библиографски трудове върху българската литература“¹⁵, „Библиографски трудове върху Вазова и Пенча Славейков“¹⁶, „Библиография на българската литература през XVIII в.“¹⁷. Очевидно тези курсове са нужни за подготовката на бъдещите филолози, но не отговарят на потребността от по-широки познания и специализирана подготовка за необходимите на българската наука и култура библиотечни кадри.

АС на Софийския университет решава да възстанови преподаването на библиотечни дисциплини. Негов фаворит е Тодор Боров, завършил Софийския университет, специализирал през 1924–1927 г. библиография и вестникознание в Берлинския университет, ярък публицист и автор на десетки статии и книги по библиотечни и библиографски въпроси, натрупал преподавателски опит като хоноруван доцент по библиография във висшите търговски училища във

Тодор Боров – 1930 г.

Варна и Свищов. През януари 1943 г. Тодор Боров е избран за частен хоноруван доцент по библиотекознание и библиография и през летния семестър на същата година започва своята кариера на университетски преподавател. На 12 април 1943 г. изнася публичната си встъпителна лекция „От библиотекаря на Шпицвег до съвременния библиотекар“, с която показва, че на библиотечния терен се е появил нов лидер.

Нова стъпка в библиотечното образование в Софийския университет е осъзнаването, че библиотечни познания са необходими не само за студентите от Историко-филологическия факултет, а за всички студенти в Университета. Европейската практика във висшите учебни заведения да има въвеждащи курсове за студентите, за да се подготвят като читатели на библиотеката и като потребители на библио-

технически-библиографска информация, намира място в учебните планове и у нас. За първи път през 1943 г. Тодор Боров чете пред студентите от всички факултети на Университета кратък курс на тема „Увод в използването на библиотеките“ (3 лекции в началото на семестъра). Отделно за студентите от специалност „Славянска филология“ той продължава традиционното обучение по библиотекознание, но застъпва по-плътнo библиографията. В „Разпис на лекциите“ за летния семестър на 1943 г. дисциплината „Историческо библиотекознание“ заема седмично 2 часа лекции, а „Библиография“ – 2 часа упражнения¹⁸.

В заключение можем да кажем, че от създаването на Университета библиотекознанието и библиографията са неразривна част от образователния процес. Мястото на тези научни дисциплини се търси в комплекса на историко-филологическите науки – текстология, палеография, дипломатика, изворознание, литературна и политическа история. А библиотекарят, така както го вижда Стоян Аргиров още в своето „Ръководство“ от 1898 г., трябва да притежава енциклопедични познания, да ползва няколко езика, да има стабилни познания по старогръцки и латински език, да познава отлично националната и световната история, историята на науката, историята на литературата в пълен обем, историята на книгопечатането и разбира се, библиотечната наука, без която той би бил според Стоян Аргиров като „учен без име“¹⁹. Очевидно такъв културен и образователен продукт може да бъде създаден само в рамките на Софийския университет, а лекциите и упражненията по библиотечните дисциплини се схващат като специализация, която да насочи част от студентите на Историко-филологическия факултет към професията на библиотекаря.

Специалност *Библиотекознание и библиография* в Софийския университет

Втората световна война прекъсва за известно време занятията в Университета, но от летния семестър на 1945 г. те са възстановени по стария учебен план. Както в предходното десетилетие, лекциите по библиотечните дисциплини са предназначени за студентите от всички специалности. В следвоенните години (до 1950/1951 г. включително) те преследват двойка цел – да ограмотят студентите, как по-добре да използват библиотеката за образователни и изследователски нужди, и да дадат основни познания по библиотекознание.

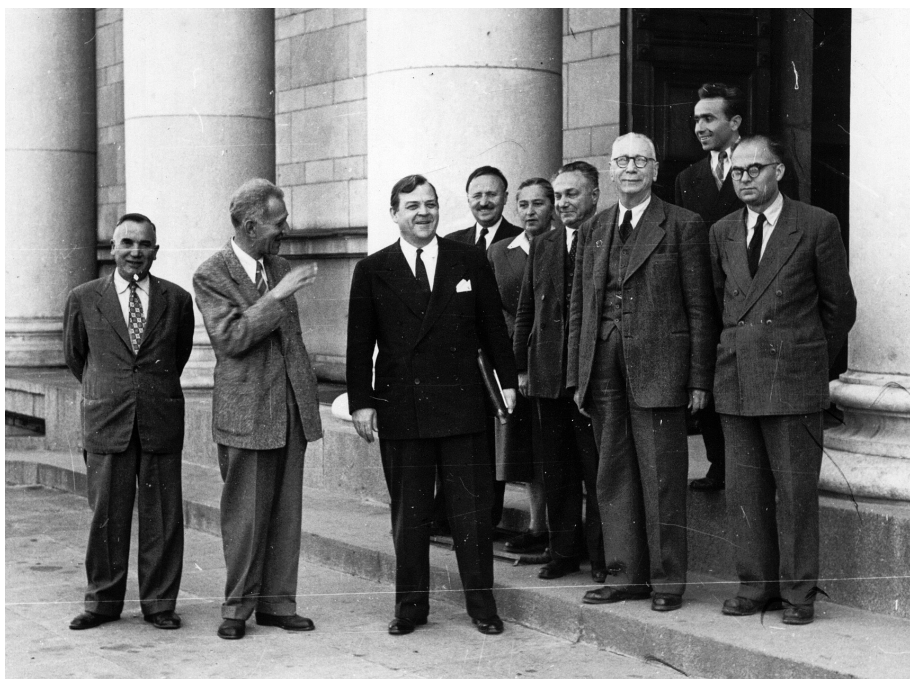
В началото на 50-те години в Софийския университет започват реформи, свързани с новата обществено-политическа система, която се налага в България. Висшето образование се преустройва по съветски образец. Реструктурират се редица специалности, факултети и катедри в Университета в условията на налагаща се тоталитарна система, репресии върху старите университетски кадри, силен идеологически натиск.

Промените в структурата на висшето образование обаче създават благоприятни условия за преодоляване на статуквото и за разрешаване на нерешения дотогава въпрос за самостоятелното висше образование на библиотечните и архивни специалисти. На 12 септември 1949 г. при откриването на курса за библиотекари висшисти към Българския библиографски институт Тодор Боров ясно заявява необходимостта да се създаде към Историко-филологическия факултет на Софийския университет със съдействието на Българския библиографски институт отделна самостоятелна специалност – „Библиотековедение“, и самостоятелна Катедра по библиотечна наука, а за нуждите на масовите библиотеки – Държавен полувисш библиотекарски институт.

На държавно ниво на дневен ред се поставя първо въпросът за архивите и архивистите²⁰. Разрешаването на кадровия проблем за тези институции се търси в две посоки – обучение на архивисти в тогавашния Съветски съюз и създаване на специалност по архивистика в Софийския университет. На 18 април 1952 г. е обнародвано Постановление № 344 на Министерския съвет „За организиране на Държавен архивен фонд и одобряване Правилника на Архивно управление към Министерството на вътрешните работи“. В изпълнение на това постановление АС на Софийския университет взема решение за откриване на специалност по архивистика (28 май 1952 г.).

Решението на АС съвпада с предприетите структурни промени в Историко-филологическия факултет. От 1951/1952 г. той се разделя на два отделни факултета – Философско-исторически и Филологически. Философско-историческият факултет става най-важният проводник на новата марксистка идеология и на марксистката философия на историята, в който се подготвят кадри за преподаването и разпространението ѝ. Именно в този нов факултет е включена специалността „Архивистика“. За щатен преподавател по архи-

вистика на 23 юли 1952 г. е назначен Тодор Боров*. Той е избран за редовен професор във Философско-историческия факултет и от 29 април 1953 г. е ръководител на новосъздадената Катедра и специалност. Изборът на проф. Т. Боров не е случаен. Като директор на Българския библиографски институт той е човекът, направил първите стъпки за осигуряване на кадри с висше образование за библиотечното и архивно дело в страната, каквито в онзи момент са крайно недостатъчни.

Посещението на Лутер Еванс, генерален директор на Юнеско, в София 1956 г.
Т. Боров е вторият от ляво на дясно

В учебния план на специалност „Архивистика“ са включени следните дисциплини – „История на архивното дело и организация на архивното дело в СССР“ (2 часа лекции и 1 час упражнения), „Библиотековедение и библиография“ (2 часа лекции и 1 час упражнения), „История на сто-

* В проведения през 1949 г. първи курс за библиотекари и архивисти като лектор по архивистика е привлечен Иван Дуйчев, известен български историк, със специализация във Ватиканската школа по архивистика и палеография и с диплома за „архивист палеограф“. Тези лекции са публикувани през 1950 г. под названието „Лекции по архивистика“ (София, 186 с.; 2. изд. 1993 г. – 353 с.). Въпреки усилията на проф. Тодор Боров и проф. Александър Бурмов да привлекат за преподавател в специалността „Архивистика“ Иван Дуйчев, по идеологически причини неговата кандидатура е отхвърлена. За повече подробности виж цитираната публикация на доц. А. Нейкова.

панството в България“ и „История на държавата и правото в България“. Първите два курса са четени от проф. Тодор Боров. Третият курс се чете от акад. Жак Натан, а четвъртият – от професорите Михаил Андреев и Васил Цонев. Учебният план на новата специалност по архивистика поставя библиотекознанието в контекста на помощните исторически дисциплини и не решава въпроса за подготовката на необходимите за българските библиотеки библиотекари висшисти. Това е причината още през следващата 1953/1954 г. към Катедрата по архивистика да се създаде нова самостоятелна специалност „Библиотекознание и библиография“, с цел да се подготвят специалисти с висше образование за нуждите на големите универсални и специални библиотеки. Първият випуск в новата специалност постъпва през академичната 1953/1954 г.

В учебния план на новата специалност се включват следните библиотекосведски дисциплини²¹:

- История и организация на библиотечното дело (4 семестъра)
- Организация на библиотечното дело в България (2 семестъра)
- Теория и практика на библиотечното дело (2 семестъра)
- Планиране и отчитане на библиотечната работа (2 семестъра)
- Библиотечен практикум (2 семестъра)
- Спецкурс по библиотекознание (1 семестър)
- Обща библиография (4 семестъра)
- Отраслева библиография (2 семестъра)
- Спецкурс по библиография (1 семестър)
- Общо и приложно книгознание (2 семестъра)
- Теория и практика на архивното дело (1 семестър)
- Музейно дело
- Увод в история на науката (2 семестъра)
- Западен език – факултативна учебна дисциплина.

Този разгърнат учебен план налага да се увеличи съставът на Катедрата. Подборът на кадрите, които проф. Тодор Боров назначава, се отличава с висока професионална възискателност, доколкото в онези трудни години на тоталитаризма това е в рамките на неговите възможности.

Елена Кирова* първа е привлечена в новата Катедра (от 1953 г.). Завършила славянска филология в Софийския университет, натрупала опит като библиотекар в Софийската градска и в Народната библиотека и преподавателски умения в Държавния библиотекарски институт, тя разширява своята професионална компетентност във Варшавския университет (1950),

* Е. Кирова е първоначално асистент по библиотекознание и библиография (до 1958 г.), преподавател и старши преподавател (до 1970 г.), избрана за доцент през 1970 г., ръководи Катедрата след проф. Т. Боров (1970–1984). През 1963 г. защитава докторат „Училищните и ученическите библиотеки през Възраждането“.

където изучава постиженията на силната полска библиотековедска школа и се запознава с проблемите на организацията и управлението на научните библиотеки.

В преподавателския екип на новосъздадената специалност е включена и Божана Троянова, един от водещите библиотечни специалисти в страната. Завършила право в Софийския университет, преминала през Университетската библиотека, тя е специализирала библиотекознание в Немската държавна библиотека в Берлин (1938–1939) и е натрупала богат практически, теоретичен и преподавателски опит в професията като помощник-директор на Софийската градска библиотека, като ст.н.с.* и помощник-директор по научната част на Народната библиотека, ръководител на Централния квалификационен семинар за библиотекарите от научните библиотеки в София (1952–1956). Двете преподавателки – Елена Кирова и Божана Троянова, поемат обучението по библиотечните дисциплини на студентите от специалността, а проф. Тодор Боров се посвещава изцяло на библиографията.

От 1958 г. като старши преподавател по архивистика в Катедрата е привлечена Мария Матеева**. Книговедската подготовка е поверена на един от изявените ръководители на българската полиграфия Марин Василев (хоноруван преподавател от 1958 г.), който има вече натрупан преподавателски опит в полувисшия Държавен библиотекарски институт.

С основание можем да кажем, че в Катедрата се сформира силен и компетентен преподавателски екип, който със своята професионална подготовка и опит защитава достойно мястото на библиотекознанието и библиографията сред университетските специалности. От специалността завършват два випуска до края на учебната 1957/1958 г.

Обобщавайки постигнатото през петдесетте години на ХХ в., можем да заключим, че те са важен етап в развитието на българското висше библиотечно образование. За първи път се създават самостоятелна специалност „Библиотекознание и библиография“ и самостоятелна Катедра във Философско-историческия факултет. Висшето библиотечно образование в България получава официален статут и се вписва в регистъра на университетските специалности.

* Старши научен сътрудник – научно звание, използвано до 2010 г. Съгласно новия Закон за развитието на академичния състав в Република България (2010) днес се приравнява на доцент.

** Мария Матеева идва от БАН, където в периода 1952–1958 е ст.н.с. и е ръководител на отдел в Управлението на архивите. От учебната 1959/1960 Мария Матеева преминава в специалност „История“.

Специализация по библиотекознание и библиография

През 1954/1955 г. в Университета започва ново реструктуриране в редица факултети. Специалност „История“ във Философско-историческия факултет се разделя на четири специализации. От 13 октомври 1954 г. „Архивистика“ става специализация*. Същата съдба има и специалност „Библиотекознание и библиография“. Само две години след като е създадена, тя също се преустройва в специализация, за да се впише в нетърпящия отклонения тоталитарен образователен модел, строго контролиран от Българската комунистическа партия. Катедрата по архивистика, ръководена от проф. Тодор Боров, се преименува в „Катедра по библиотекознание и библиография“ (Решение на АС от 9 март 1955 г.)**.

Към принудителното реструктуриране на специалностите „Архивистика“ и „Библиотекознание и библиография“ в специализации се прибавят обаче и сериозни професионални доводи. Един от най-трудните въпроси за разрешаване при създаването на учебния план на специалност „Библиотекознание и библиография“ е какви учебни дисциплини извън специалните трябва да присъстват в него. Проведените шестмесечни курсове за придобиване на библиотечна правоспособност към Българския библиографски институт убеждават проф. Тодор Боров, че съчетаването на висше образование по една научна специалност с библиотечна квалификация дава по-добри резултати. Ето защо не само поради външната принуда, но и по вътрешно убеждение той счита специализацията за по-ефективна форма на обучение. От учебната 1955/1956 специалността се трансформира в специализация, следвана успоредно с една основна специалност в Софийския университет или в някое от столичните висши учебни заведения. Специализацията трае 4 години (от втория до осмия семестър на следването) и обхваща²² следните дисциплини:

- Книгознание
- Историческо библиотекознание
- Теория и практика на библиотечното дело
- Обща библиография
- Отраслова библиография
- Справочно-библиографска работа
- Библиографски увод в история и организация на науките
- Научна информация и документация.

Общият хорариум на обучението в специализацията е 810 учебни часа, от които 480 часа лекции и 330 часа упражнения, разпределени по 8 часа сед-

* Другите специализации са: История на България и БКП; История на СССР и КПСС; Археология и музейно дело.

** Специализацията по архивистика присъства в тази катедра до 12 март 1958 г. и с решение на Факултета се прехвърля към Катедрата по история, където според ръководството тя би могла да се развива по-успешно.

мично в рамките на 7 семестъра с 8 изпита. Завършилите успешно тази специализация получават „Удостоверение“, което заедно с университетската им диплома по основната специалност им дава право да бъдат назначавани като библиотекарски висшисти в научните библиотеки. Специализацията се зачита като втора специалност в Историческия факултет и във факултетите по славянски и западни филологии.

В преподавателския състав на Катедрата, който поема отговорността по изпълнението на този план, се привличат още специалисти – Искра Михайлова*, Мария Кайнарова** и Любен Атанасов***.

В средата на 60-те години специализацията „Библиотекознание и библиография“ има екип от преподаватели, които се профилират в различни области на библиотечно-библиографската наука. В България подобно на страните от Централна Европа висшето библиотечно образование запазва университетския си статут. В международните дискусии за проблемите и перспективите на библиотечното образование в социалистическия лагер, в които нашата страна е активен участник, опитът на България се откроява със своето новаторство и предизвиква силен интерес²³. Тезата на проф. Тодор Боров за двойната квалификация на кадрите е оценена високо като възможност да се привлекат в библиотеките специалисти от различни отрасли на знанието и по този начин да се постигне по-високо качество на професионалните компетентности.

* Искра Михайлова е завършила класическа филология и курсовете към Библиографския институт (1948/1949). В Катедрата е привлечена през 1960 г. като асистент по библиография. Специализирала е в Института по библиотекознание и библиография към Хумболтовия университет в Берлин (1968). Има професионален опит, натрупан в Българския библиографски институт (1949–1960). След пенсионирането на проф. Тодор Боров тя поема курсовете „Увод в библиографията“ (1966–1982), „Справочно-библиографска дейност“ (1966–1982) и „Анотиране и реферирание“ (1979–1981).

** Мария Кайнарова е привлечена за асистент по библиография през учебната 1963/1964 г. Тя е завършила класическа филология в СУ. Преминала е през школата на Българския библиографски институт, където работи преди постъпването си в Катедрата. Тя има добра езикова подготовка – ползва писмено и говоримо немски, френски, английски и руски език. След пенсионирането на проф. Тодор Боров тя поема курсовете „Обща библиография“ и „Библиографски увод в история и организация на науката“. Избрана е за доцент по библиография през 1983 г.

*** Любен Атанасов е завършил специалността „Библиотекознание и библиография“ в Софийския университет. През 1965 г. е избран за асистент по библиотекознание. В Катедрата той поема курсовете „Организация на библиотечното дело в НР България“, „Библиотечна икономика“ и „Съвременни форми на работа с читателя“. Избран е за доцент през 1984 г. Ръководи Катедрата в периода 1985–1989 г.

II международна конференция на висшите библиотечни училища и институти в социалистическите страни, 20–26 май 1962 г., Берлин. Т. Боров е първият отлясно, в средата – проф. Хорст Кунце

Именно поколението библиотекарски с двойна квалификация, чието формиране започва веднага след обществената промяна на 9. IX. 1944 г. първоначално чрез шестмесечните библиотечни курсове на Българския библиографски институт (1948 и 1949 г.), а след това през 50-те, 60-те и 70-те години чрез специализацията в Софийския университет, дава силен тласък в развитието на българското библиотекознание и библиография. От средите на завършили те израстват отлични библиотекарски и ръководни кадри в научните библиотеки, които създават една от най-добре функциониращите библиотечни системи в страните от Източна Европа. Оценявайки постиженията в библиотечното образование, Тодор Боров заявява: „Струва ми се, най-голямото завоевание в областта на библиотечното дело в България след Девети септември – наред с изграждането на Народната библиотека – е именно създаването на професионалния библиотекар, т.е. утвърди се поначало и у нас изискването да се назначават на библиотекарски длъжности хора с предварителна съответна подготовка в големите библиотеки.“²⁴

Специализация по научна информация и подготовка на информационни специалисти

В средата на 60-те години в България се появява обществена потребност от подготвени кадри в една нова област на знанието – научната информация, развиваща се динамично в световен мащаб като следствие от научно-техническата революция. В много страни, включително и в социалистическите, през втората

половина на 60-те и 70-те години на XX в. подготовката на кадри за институциите на научната информация търси контакт с библиотечното образование.

Необходимостта в този сектор да навлязат висшисти, специалисти по различни науки със съответна специализация, съвпада с разработения в България уникален модел за подготовка на висшисти за научните библиотеки. Това мотивира проф. Тодор Боров и Катедрата да създадат през учебната 1964/1965 г. към специализацията по библиотечнознание и библиография нов профил – „Научна информация и документация“.

Първоначално в този профил се приемат студенти от Софийския университет и от други висши учебни заведения в столицата, следващи някоя от естествените или приложни науки. Специализацията по научна информация и документалистика може да се следва редовно успоредно с основната специалност на студента в продължение на 7 семестъра или задочно в рамките на 4 семестъра. Изпитите са общо 7. По утвърдените от министъра на народната просвета учебни планове²⁵ от 800-те учебни часа на новата специализация 336 учебни часа са посветени на обща библиографска подготовка („Обща библиография“, „Отраслова библиография“, „Библиографски увод в историята и организацията на науката“, „Справочно-библиографска работа“). Специалните дисциплини са: „Организация и задачи на научната информация и документация“, „Описание и класификация на печатните произведения“, „Теория и методика на научната информация“, „Технически средства в научно-техническата информация“, „Машинен превод“. Този учебен план е доказателство за това, че в България се отдава предпочитание на идеята за интегритет между библиотечно-библиографските и бързо развиващи се нови информационни науки, идея, застъпвана от проф. Х. Кунце, проф. Т. Боров и други изследователи и преподаватели и намерила своята формулировка в известната метафора на Х. Кунце: „Научната информация е удължената ръка на библиографията.“

Динамиката в развитието на научноинформационната дейност и необходимостта от информационни кадри и в областта на обществените науки налагат промени и в учебния план на специализацията. През 70-те години Катедрата се насочва към подготовка на информационни специалисти в областта на:

- Обществените науки. Завършилите този профил получават квалификацията библиотекар, библиограф, информатор в областта на обществените науки;
- Естествени и приложни науки – с квалификация библиотекар, библиограф, информатор в областта на естествените и приложните науки.

Променя се и наименованието на Катедрата. Тя се нарича „Катедрата по библиотечнознание и научна информация“ и запазва статута си на специализация, но вече в рамките на Историческия факултет*.

* След поредната структурна промяна в Софийския университет Философско-историческият факултет се разделя на Философски и Исторически факултет. От 1972 г. Катедрата и специализацията остават в рамките на Историческия факултет.

Новите отговорности и новите задачи на специализациите към Катедрата налагат да се привлекат и нови преподаватели. Първият хоноруван преподавател по научна информация е ст.н.с. Елена Савова*, директор на Централната библиотека към БАН, с професионален опит на информационен специалист, придобит в структурите на ЮНЕСКО в Париж (1959–1963). През 1972 г. като старши преподавател по научна информация в Катедрата е назначена Зорница Петкова**, която поема курсовете „Теория и методика на научната информация“ и „Организация на научно-информационната дейност“. В екипа на хоноруваните преподаватели в тази област са включени ст.н.с. Александър Людсканов, първият български специалист по машинен превод и вицепрезидент на Световната организация по семиотика, старши научните сътрудници от Централния институт за научно-техническа информация (ЦИНТИ) Станко Чавдаров, Спас Арсенов и Радка Андрианова.

Създаването на профил „Научна информация“ към специализацията в Софийския университет е изключително важен момент в развитието на висшето образование в тази област. За разлика от много други страни в Европа в България ясно се осъзнава идеята за континуитет между обучението на библиотечно-библиографски и информационни специалисти и за интегриране на това образование в университетската среда, която гарантира неговата интердисциплинарност и вътрешноинституционалната мобилност на преподавателския състав. Още от средата на 60-те години в нашата страна започва преходът на библиотечното образование в библиотечно-информационно, тенденция, която се утвърждава значително по-късно в много други страни, включително и в СССР, който диктува през втората половина на XX в. образователните модели в бившия социалистически лагер.

Следдипломна квалификация

За развитието на библиотечно-информационното образование в България важна роля изиграва Постановлението на Министерския съвет от 1973 г., с което се приемат концепцията и програмата за изграждането на Национална система за научно-техническа информация (НСНТИ) в страната ни. Търсят се нови, по-гъвкави образователни форми, чрез които да се преодолеят съществуващите бариери, свързани с професионалната реализация на информационните специалисти.

През 70-те и 80-те години на миналия век като такава форма на образование се утвърждава следдипломното обучение. Задачите на това обучение са

* Елена Савова е привлечена като хоноруван преподавател по научна информация през 1964 г. Тя е участник в разработването на системата за научна информация в България (1958).

** Зорница Петкова е завършила английска филология и курсовете към Българския библиографски институт, в който работи като научен сътрудник 16 години. Избрана е за доцент в Софийския университет през 1986 г.

формулирани в следните държавни документи: Постановление № 42 на Министерския съвет от 24.07.1980 г., Наредба № 4 на Министерството на народната просвета и Министерството на финансите (от 18.01.1981) за създаване на Единна национална система за повишаване квалификацията на кадрите; Заповед № П-592 на Държавния комитет за наука и технически прогрес и Министерството на народната просвета (от 2.08.1983).

От 1983 г. Софийският университет и ЦИНТИ изграждат съвместен Учебно-методичен център за подготовка на кадри в областта на научно-техническата информация, който действа до 1991 г. Учебният процес се ръководи от Научно-методичен съвет с правата на съвещателен орган, а изпълнители са Софийският университет, Катедрата по библиотекознание и научна информация и ЦИНТИ. Основните форми на обучение са: краткосрочни (3 месеца) и дългосрочни курсове (21 и 15 месеца). Дългосрочните курсове са главно за преквалификация на специалисти от различни научни области за ефективна работа в информационния сектор. Краткосрочните са предназначени за поддържане на тяхната професионална компетентност в съответствие с динамичните организационни и технологични промени в сектора.

Катедрата развива изключително интензивна дейност на терена на следдипломното обучение. Организиран са над 40 дългосрочни и краткосрочни курса за библиотекари и информационни специалисти от системата на ЦИНТИ, Министерството на народната просвета и на тогавашния Комитет за култура. В преподавателския екип се включват и нови кадри – Татяна Янакиева* (от 1974 г.) и Нина Шуманова** (от 1983 г.), за да се поеме растящият поток от следдипломни специализанти.

През 80-те години библиотечно-информационните науки намират чрез Центъра своята институционална и практическа реализация именно в Софийския университет. Важно следствие от този акт е осъзнаването на интердисциплинарния характер на тези науки, който ги свързва вече не само с историко-филологическите науки, но с широк спектър и от други теоретични и приложни дисциплини, изследващи проблемите на организацията и управлението на информационните дейности като част от процеса за изграждане на информационно общество в края на ХХ в. Центърът допринася за изграждане на единна система за повишаване на квалификацията на информационните кадри и поставя на дневен ред в българското общество още една важна и нова цел – продължаващо образование в областта на библиотечно-информационните науки.

* Т. Янакиева е завършила българска филология и специализацията по библиотекознание и научна информация в СУ, защитава докторат (1977). Избрана за доцент по библиография в Катедрата през 1989 г. и неин ръководител през 2003–2007 г.

** Н. Шуманова завършва полувисшия ДБИ. Висше библиотечно образование завършва в Института по култура в Москва, защитава докторат (1981). Избрана е за доцент по научна информация в Катедрата през 1996 г.

Специализацията по библиотекознание и научна информация в рамките на Центъра по културознание

През 80-те години специализацията по библиотекознание и научна информация търси своето ново място в академичната общност на Софийския университет в рамките на Центъра по културознание към Университета. Създаването на този Център е следствие от промяна в идеите за развитие и управление на българската култура и от предприетите реорганизации в тази област. В проучване на проф. Иван Еленков, озаглавено „Изследвания, преподавания и възпроизводство на организационно-управленски потенциал на културата в България. Общи бележки върху институционалния контекст на възникването и ранното им развитие“²⁶ са анализирани задълбочено промените в историческия контекст, които довеждат до създаването на университетската специалност „Културология“ и на едноименния Център в структурата на Софийския университет. Анализът на тези процеси е важен и за изясняване на промените в модела на академичното висше библиотечно образование.

В България през социалистическия период съществува институционална разпокъсаност в подготовката на библиотечно-информационните кадри, която създава вътрешно напрежение в сектора. Висшето образование под формата на специализация в Софийския университет и създадения към него Център за следдипломна квалификация се управлява от Комитета за наука, технически прогрес и висше образование, а полувисшето – от Комитета за изкуство и култура, впоследствие – Комитет за култура. В рамките на този Комитет библиотекарите се определят като „културно-просветни“ кадри и тяхната подготовка се осъществява от полувисшия Държавен библиотечен институт, създаден по подобие на съветските институти за културата. Статутът на завършващите като „полувисшисти“ не задоволява професионалното самочувствие на библиотекарите и затруднява тяхното кариерно израстване. Усложнен е и достъпът им до висше образование, който задължително преминава през тежки конкурсни изпити за постъпване във ВУЗ. Затова в епохата на социализма в България са правени многобройни опити да се възприеме изцяло съветският образователен модел.

Вторият конгрес на българската култура (декември 1972) излиза с решение да се създаде „единна система за подготовка на културни кадри“, но практическата му реализация се отлага до края на 70-те години. Както съобщава Ив. Еленков в споменатото изследване²⁷, Людмила Живкова като ръководител на културното ведомство подготвя доклад до Политбюро на Централния комитет на Българската комунистическа партия с предложение за създаване на самостоятелно висше учебно заведение по културата в София* с четири факултета:

* В цитираното изследване на Иван Еленков е посочено, че документът се пази в ЦДА на РБ, ф. 405, оп. № 10, а. е. 192.

- Теория и управление на културата (специалности: Естетическо възпитание; Управление на културата; специализации: Теория на културата, Икономика и планиране на културата);
- Изкуствознание (със специализации по основните форми на изкуствата);
- Разпространение на духовните ценности (специалности: Библиотекознание; Книгоразпространение; Научна информация);
- Факултет за следдипломна квалификация – за всички видове и форми на следдипломна квалификация на ръководните, организационно-икономическите и други управленски кадри;
- Международна школа по проблеми на културата – главно за обучение и допълваща квалификация на чуждестранни студенти.

Трудностите по реализацията на подобен „мегапроект“ са очевидни, очевидни са и неоправданите дублирания на съществуващите и действащи висши учебни заведения в областта на изкуствата, на обществените науки и т.н. Това отлага неговата реализация за известно време. Но като се има предвид замахът, с който в тоталитарното общество се реализират идеите на Людмила Живкова, очевидно само неочакваната ѝ кончина през 1981 г. стопа претворяването на този идеен проект в живота.

Проектът обаче е особено важен за казуса „съдържание на библиотечно-информационното образование“. Той дава отговор на въпроса, как се мисли в социалистическата епоха през 70-те години общата научна образователна платформа, върху която трябва да се осъществи обучението на т.нар. културно-просветни кадри. Както става видно от предложението, на библиотекознанието, книгоразпространението и научната информация се гледа като на средство за разпространение на духовните ценности, т.е. те се схващат като дейности, а не като теоретични научни дисциплини. Факултетите в този идеен проект не следват световната университетска практика за разпределение по науки и научни области, а изтъкват на преден план формата на обучение – първите три са предназначени за редовно и задочно обучение, а последните два имат за задача да организират следдипломното обучение (отзвук на западните идеи от 70-те години на XX в. за „long life learning“) и обучението на чуждестранни студенти, важна задача на комунистическата идеология за разпространяване на влиянието ѝ в развиващите се страни. Но в този проект съществува рационално зърно. Намираме го в признаването на интердисциплинарния характер на библиотекознанието и научната информация и подвеждането им под общия знаменател на понятието „култура“ в неговия широк смисъл – теория, история, организация и управление.

След смъртта на Людмила Живкова проф. Николай Генчев, търсейки естествените интегративни връзки на този културологичен комплекс, предлага неговия прочит в рамките на съществуващата академична традиция. През 1981 г. той подема инициативата за откриване на специализация към Катедрата по история и теория на културата, а от 1985 г. – и на специалност

в рамките на Историческия факултет на Софийския университет „Климент Охридски“. От април 1986 г. отново по предложение на проф. Н. Генчев се създава интердисциплинарен „Учебно-научен център по културознание“ към Софийския университет като самостоятелно звено, подчинено на ректора на Университета. Сред мотивите за откриването на Центъра се изтъкват интердисциплинарният характер на културознанието като наука, необходимостта от координация на научноизследователската работа в областта на културата и необходимостта от подготвени кадри с висше образование. АС на Софийския университет одобрява създаването на Центъра, в чийто състав се включват следните катедри: „История и теория на културата“, „Художествена култура“ и „Библиотекознание и научна информация“²⁸. В края на 1989 г. към тях е присъединена и катедра „Музейно дело“²⁹.

От 1989 г. Висшата атестационна комисия утвърждава създаването на научен съвет към Центъра с права да предлага и избира професори и старши научни сътрудници I степен с научна степен доктор на науките и доценти и старши научни сътрудници II степен с научна степен доктор. Като представители на Катедрата в съвета участват доц. Любен Атанасов и доц. Татяна Янакиева, а от 1991 г. и проф. Анка Гергова. Учебният план на Центъра е одобрен от министъра на народната просвета и от председателя на Комитета за култура. Включени са дисциплини, групирани в няколко блока. В първия присъстват задължителните за онова време идеологически дисциплини, обучение по езици и др. Във втория са представени системообразуващите (фундаменталните) научни дисциплини – „Обща теория на културата“, „Обща история на културата“ и „История на българската култура“. Третият блок съдържа специални дисциплини, които всяка катедра формира според собствения си профил.

Обучението се осъществява според правилника за следдипломна квалификация въз основа на договор между Комитета за култура и Софийския университет „Климент Охридски“. От всички катедри в Центъра Катедрата по библиотекознание и научна информация има най-богат опит в този начин за подготовка на кадри. До 1992 г. са подготвени чрез редовно следвана специализация и чрез курсове за следдипломна специализация и преквалификация над 2500 специалисти, които развиват националната библиотечна система и създават националната система за научно-техническа информация в България. Квалификационна характеристика на завършилите специализацията „Библиотекознание и научна информация“ остава непроменена – специалист по библиотекознание и научна информация в областта на обществените науки и специалист по библиотекознание и научна информация в областта на точните и приложни науки.

Оценявайки промените, които настъпват в специализацията както в организационен, така и в съдържателен план, искам да отбележа специално ролята на проф. Н. Генчев за бъдещето на специализацията. Тя се изразява преди всичко с приобщаването на Катедрата още през 80-те години към една нова

и малко разработена у нас културологична проблематика, в създаването на нов преподавателски екип, застъпващ проблемите на културната политика и гарантиращ нова насока в разработването на учебните планове. Както казва Ив. Еленков, „академичното „прераждане“ на преподаванията и изследванията на културата с учредяване на катедра, а после и на специалност по история и теория на културата в Софийския университет е важна граница, отвъд която тези занимания се извеждат из контекста на политико-идеолого-управленските механизми на стария режим и им се придава друг статут“³⁰.

Катедрата участва в Центъра до 1992 г., когато той е включен към Философския факултет на Софийския университет³¹.

Възстановяване на самостоятелната специалност „Библиотечно-информационни науки“

Действителното възстановяване на специалност „Библиотечно-информационни науки“ (БИН) става във Философския факултет на Софийския университет, в който Катедрата се включва като част от структурата на специалност „Културология“. Предложението за създаването на самостоятелна специалност е внесено във Факултетния съвет на Философски факултет от проф. А. Гергова, ръководител на Катедрата от 1992 г., а в АС на Софийския университет – от тогавашния декан на Философския факултет доц. Асен Давидов. В мотивировката за възстановяване на самостоятелната университетска специалност се изтъква необходимостта да се задоволят нуждите от професионално обучени специалисти с висше образование за научните, университетските, специалните, общодостъпните библиотеки и информационни центрове, които да отговорят на предизвикателствата на съвременното информационно общество и да съдействат за успешното интегриране на България в новия информационен свят на глобални комуникации. В дискусията по този въпрос в АС се изтъква и едно допълнително съображение – конкуренцията във висшето образование*, стимулирана от промените в политическата система на страната след 1989 г. С решение на АС от 10 март 1993 г. е открита самостоятелна специалност „Библиотечно-информационни науки“ (БИН)** в структурата на Философския факултет. Катедрата, която осигурява обучението, се преименува на „Катедра по библиотекознание, научна информация и културна политика“.

* Във Великотърновския университет е открита такава специалност през 1992 г.

** През периода 1997–2003 г. – специалността се нарича „Библиотечно-информационни дейности“ по решение на Министерството на науката и образованието. С решение на АС на СУ от юни 2003 г. (Протокол № 13 от 25.08.2003) на специалността е възстановено названието „Библиотечно-информационни науки“ в съответствие със световната практика.

Образователно-квалификационни степени

Възстановяването на специалността съвпада с поредната промяна в образователния сектор в България. Този път тя е свързана със стремежа за интеграция на българската образователната система в рамките на Европейския съюз. Въз основа на няколко основополагащи документа – Съвместната декларация за хармонизиране структурата на европейската система за висше образование и Болонската декларация на европейските министри на образованието, в страната се въвеждат трите образователно-квалификационни степени (ОКС) – бакалавър, магистър и доктор. Държавните регулации в образователната сфера обхващат изискванията за придобиване на съответните образователно-квалификационни степени и присъединяването към Европейската система за трансфер на кредити [ECTS]*.

Направените промени на държавно ниво са отразени и в учебната документация на Софийския университет**. Въз основа на приетите решения специалност БИН възприема тристепенната форма на обучение, кредитната система и изработва учебен план, съответстващ на променената образователна среда***. Квалификационните характеристики на завършилите трите ОКС са съответно: бакалавър по библиотечно-информационни науки, магистър по библиотечно-информационни науки и доктор. Те са подготвени за работа в научните (национални, академични, университетски), в общодостъпните (държавни, общински, читалищни) и в специализираните библиотеки (към училища, колежи, към производствени, обслужващи, търговски, бизнес, медийни и други институции); в информационни центрове, структури и звена с производствени, брокерски или с дистрибуторски функции (национални, към академии, министерства, общини, бюра, агенции); в документационни служби на издателства, на редакции на периодични издания и на други средства за масова информация; в компютъризирано информационно обслужване, предоставяне на бизнес информация и международен информационен обмен; книготърговията и разпространението на печатни издания (търговия на едро, борси, дистрибуторски агенции). Научноизследователските и преподавателските кадри във ВУЗ се подбират сред защитилите успешно докторати.

* Наредба за държавните изисквания за придобиване на висше образование на образователно-квалификационните степени бакалавър, магистър и специалист (ДВ, бр. 76, юли 2002);

Наредба № 21 на МОН от 30.09.2004 г. за прилагане на система за натрупване и трансфер на кредити във висшите училища и ПМС №212/12.08.2004 г.

** „Правилник за устройството и дейността на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Правилникът е в сила от 15 юли 2003 г., с изменения и допълнения, направени от Общото събрание на СУ през 20.04.2005, изменения и допълнения от Общото събрание от 31 март и 28 май 2009 г.

*** Учебният план на специалността в Софийския университет е развит за трите основни ОКС редовно и задочно обучение, като за всяка от тях се предвиждат съгласно нормативните документи за бакалавър – 240 кредита (8 семестъра); магистър – 90 (3 семестъра); доктор – 180 (6 семестъра).

Учебен план (УП) на специалност БИН

Основен проблем за възстановената специалност е създаването на учебен план, който да гарантира качествен краен продукт – библиотечен и информационен специалист, способен да се „изправи“ и да се „справи“ с предизвикателствата на формиращото се и в България ново информационно общество.

Теорията на учебните планове познава няколко вида, които рядко се прилагат в „чист“ вид. За академична институция като Университета най-често учебният план е насочен към получаване на систематично знание в определена научна област. Преподаване и изследване са интегрирани, а учебният план възпроизвежда специалисти в дадената област и осигурява теоретичната подготовка на бъдещите преподаватели и изследователи. Доминантата, която съвременното общество поставя върху пазарната икономика, налага в редица съвременни западни университети друг вид учебен план, динамично настройващ се според пазарното търсене на специалисти. Учебният план е ориентиран към усвояването на професионални компетентности, чрез които крайният продукт от образователния процес трябва да съответства на пазарното търсене.

Съществува и трети вид – смесени учебни планове, чиято философия е насочена едновременно и към създаване на специалисти с рефлексивно отношение, и към пазарните нагласи в обществото. Тези смесени учебни планове предлагат не само знания, но формират главно „мета“способности – комуникативни умения, умения за работа в екип, анализ на ситуации, справяне с нови проблеми, иновативно мислене, креативност, навлизане в полетата на сродни научни дисциплини и оползотворяване на техни методики и т.н.

За интердисциплинарни науки, каквито са библиотечно-информационните, този последен вид очевидно е най-подходящ. Може да се каже, че изборът на смесен учебен план се потвърждава от няколко значими международни изследвания³², проведени през последните десетилетия. Ще отбележа проучването „Competencies for special librarians of the 21st century: Library and Information studies programs survey“ на SLA*, ALISE ** и MLA*** върху учебните планове на БИН специалностите в 372 ВУЗ в света с оглед на възможностите им да изграждат рефлексивни и професионални умения на студентите през XXI в. В същата посока са и изводите от изследването „Educating Library and Information Science Professionals for a New Century“ за тенденциите в развитието на учебните планове за БИН образование във водещи световни университети за последните 5 години, проведено с подкрепата на ALISE.

Изработването на УП на специалността се основава на анализ на 40 учебни програми на водещи чуждестранни университети за БИН образование,

* SLA – Асоциация на специалните библиотеки.

** ALISE – Асоциация за библиотечно-информационно образование.

*** MLA – Асоциация на медицинските библиотеки.

като се вземат под внимание българската традиция и новите тенденции в сектора на международно ниво.

Учебният план на специалност БИН в Софийския университет се развива на основата на хуманитаристиката, но не игнорира промените в професията и технологиите. Той се съобразява с факта, че превръщането на библиотечните училища във ВУЗ за информационен мениджмънт е глобална тенденция. В този план се поставят следните образователни цели и задачи:

- подготовка за работа в библиотеки, информационни центрове, бизнес организации и в други институции, които създават и обменят документална информация;

- изграждане на умения за организация на колекции и за успешно посредничество между информацията и нейните ползватели, между авторите и техните читатели;

- създаване на управленски умения за организация на дейностите в т. нар. интелигентни организации;

- развиване на изследователски нагласи за явленията и процесите в БИН сектора.

Учебният план включва задължителни и избираеми учебни дисциплини. Те са хармонизирани с европейската практика и могат да се групират в няколко блока, осигуряващи базова образователна подготовка, професионални компетентности и изследователски умения:

- **общообразователен блок** – познание за методологическия инструментариум в научното поле на съвременното обществознание, за системата на писменото общуване, за механизмите на обществените комуникации и на метасистемите, които подпомагат този процес;

- **интердисциплинарен блок** – познаване на контекста и умения да се работи в гранични и сродни изследователски и приложни полета;

- **специализиран блок** – приложни дисциплини, които формират професионалните компетентности на БИН специалистите;

- **изследователски блок** – формиране на изследователски умения.

Съдържанието на учебните дисциплини гъвкаво се адаптира към промените в информационната среда. Тези промени се дължат, от една страна, на вътрешни, а от друга – на външни фактори.

Вътрешните фактори са свързани с появата на множество нови звена за подготовка на БИН специалисти в редица университети, плод на т.нар. академична автономия (включително и прерастването на Колежа по библиотечно дело в Специализирано висше училище по библиотекознание и информационни технологии, впоследствие в Университет по библиотекознание и информационни технологии – УНИБИТ). Включването на библиотечно-информационни науки в учебните планове на провинциалните университети осигурява на потребителите по-евтина образователната услуга по местоживееене, с което се усилва конкуренцията във все по-стесняващия се в национални граници образователен пазар.

Участието на новите играчи на терена на висшето образование³³ налага необходимостта от регулация на обучението в сектора. Опит за въвеждане на образователни стандарти на национално ниво е направен през 1997 г. чрез „Наредба за единни държавни изисквания ...“³⁴ на МОН. Като се запазва възможността на всяко висше образователно заведение да подготвя свой конкурентоспособен учебен план, в „Наредбата“ е предложен списък от основни учебни дисциплини по всяка специалност, включително и за БИН, които осигуряват фундаменталната подготовка, необходима за придобиване на бакалавърска образователно-квалификационна степен. Ядрото е определено от експерти преподаватели в областта на БИН, от представители на професионалните асоциации и от специалисти в Министерството на образованието и включва 11 задължителни учебни дисциплини.

По-нататъшните регулации на образователните стандарти на национално ниво³⁵ също са важен фактор за създаването на иновативен учебен план във възстановената специалност БИН в СУ. Реализацията на идеята, заложена в този план, гарантира модерно образование, което да съдейства за решителна промяна в изоставащия библиотечно-информационния сектор и да стимулира трансформационните процеси в него. Очаква се подготвените на негова основа специалисти с нови компетентности, навлизайки в библиотеките, да бъдат в състояние да променят консервативните нагласи на библиотечния персонал и да убедят обществото в ползата от създаване на модерни библиотеки. С изпреварваща подготовка на равнището на изискванията на XXI в. тези специалисти могат да бъдат локомотивът, който да изтегли библиотечната система от блатото, в което е затънала. Идеята е не сегашното състояние да налага образователната парадигма, а образованието да съдейства за създаване на модерна информационна инфраструктура³⁶.

Оценката за *управлението и качеството на образователния процес* е сред най-важните вътрешни фактори. Тя се осъществява на институционално и на национално равнище. Специалност БИН като структурна единица от СУ редовно преминава през утвърдените в Университета стандартни процедури за оценка на качеството на образователния процес. Те се осъществяват от създадения за целта Университетски център за управление и оценка на качеството въз основа на критерии и правила, оповестени в специален „Наръчник по качеството“, утвърден от АС на СУ (Протокол № 6 от 1. 12. 2010 г.). Центърът е не само университетско звено за контрол. Той изпълнява функции за формиране на общоуниверситетска политика, с цел да се усъвършенства образователният процес и да се гарантира конкурентоспособността на СУ като водеща институция в националната стратегическа програма за образование в България.

В специалност БИН се изпълняват всички критерии, предвидени в „Наръчник по качеството“ – провеждат се срещи и анкети със студентите от трите ОКС, обсъждат се проблемите в обучението и се вземат под внимание техните препоръки, събират се данни за реализацията и развитието на завършилите,

анкетират се работодателите, за да се чуе тяхната оценка за нивото на професионалната подготовка. Тъй като специалност БИН работи в силно конкурентна среда, вниманието на преподавателския екип е насочено към мерки за повишаване на интереса към университетската подготовка на кадри. Резултатът от тези мерки е виден от анализа на кандидатите в магистърските програми – голяма част от тях са от други университети*. Именно поради това усилията на специалност БИН на институционално ниво са оценени високо.

На национално равнище управлението на образователния процес се осъществява от Националната агенция за оценяване и акредитация (НАОА), държавен орган, създаден въз основа на: Закона за висше образование (1995), Закона за развитие на академичния състав в Република България (2010) и Закона за признаване на професионални квалификации (2008). Агенцията има мисия да формира политиката на държавата в сферата на висшето образование и да гарантира, че тази политика е в съответствие с разработените и взаимно съгласувани стандарти, критерии и указания за управление на качеството в европейското образователно пространство.

НАОА оценява както съдържанието на учебния план, така и неговата актуалност и взема под внимание студентското мнение. Специалност БИН в Софийския университет е акредитирана за трите образователни степени и има програмна акредитация в професионално направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки**.

Външните фактори засягат главно макрорамката на БИН образованието. Идеята на иновативния УП е да се постигне хармонизиране на българските с европейските образователни програми, което гарантира участието на България като равностоен партньор в създаването на общо европейско образователно пространство и в библиотечно-информационни сектор.

* Най-много от УНИБИТ, Великотърновски университет, УНСС, Югозападен университет, Пловдивски университет, Шуменски университет, Тракийски университет, Русенски университет, НХА, ВИТИС и др.

** Специалност БИН е акредитирана за ОКС бакалавър и магистър на 15. 04. 2004 г. от Акредитационния съвет на НАОА с обща оценка „много добра“ и със срок на акредитацията 5 години и за образователната и научна степен доктор по научните специалности 05.08.35. „Книгознание, библиотекознание, библиография“, 05.10.01. „Теория на научната информация“ и 05.10.02. „Информационно-търсещи системи“ на 17. 10. 2002 (Протокол № 32), на 3. 07. 2003 (Протокол № 23) и на 14.07.2004 г.

През 2007 г. специалност БИН има и програмна акредитация с обща оценка „много добра“ в професионално направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки (по чл.78, ал. 3 от ЗВО и по Критерии на НАОА за програмна акредитация за ОКС бакалавър и магистър).

През 2011 г. специалност БИН отново е акредитирана за образователната и научна степен доктор по научните специалности 05.08.35. „Книгознание, библиотекознание, библиография“, 05.10.01. „Теория на научната информация“ и 05.10.02. „Информационно-търсещи системи“ през 2011 г. (Протокол № 9/13.04.2011 г.) с оценка „много добра“ за всяка една от трите специалности и със срок на акредитацията 6 години.

През 2012 г. . е акредитирана със същата оценка и за ОКС бакалавър и магистър.

България като кандидат-член на Европейския съюз (ЕС), а от 2007 г. като пълноправен негов член се насочва към динамични промени на висшето образование, насочени към създаване на единно европейско образователно пространство *EHEA* (European Area of Higher Education) и научно пространство *ERA* (European Research Area). Неговата рамка се изгражда на поредица от срещи с участието на министрите на науката и образованието на страните от ЕС³⁷, като се започне от Прага (2001), Берлин (2003), Берген (2005), Лондон (2007), Букурещ (2012).

Външните фактори са моторът за динамични промени в образователната среда, включително и в областта на БИН³⁸.

Сравнителният анализ на застъпените в УП³⁹ на специалността в Софийски университет дисциплини с преподаваните в европейските университети показва значително сходство. И в Университета изучаваните дисциплини според учебното съдържание могат да се разпределят в следните групи:

- История, типология и структура на различните видове документи;
- Организация на знанието и информационното търсене; Формален и предметен анализ, анализ на съдържанието; Каталогизация, бази от данни; търсене и извличане на информация от всички видове информационни системи, оценка на резултатите;
- Организация и управление (мениджмънт) на дейностите;
- Методологически дисциплини;
- Изследователски методи; Библиометрия.

Учебните дисциплини, включени в плана, гарантират формирането на международно признатите професионални компетентности:

- комуникативни умения (етика на поведението, обслужване на читатели в неравностойно положение; системни изследвания и наблюдения на потребителите и др.);
- „навигиране“ в информационните мрежи и системи;
- оценка на базите от данни и информационните масиви;
- анализ и управление на документалната информация;
- създаване и управление на информационните ресурси;
- мениджърски и маркетингови умения за планиране и създаване на информационни продукти;
- сътрудничество с музеи и архиви по създаването на колекции от редки и ценни документи, тяхната дигитализация и гарантиране на достъпа.

Интернационализация и глобализация

В стратегията на специалност БИН за усъвършенстване на УП и за вписването ѝ в съвременното европейско образователно пространство са залегнали няколко основни насоки:

- Създаване на партньорства с чуждестранни висши училища*;
- Обмен на преподаватели между специалност БИН и чуждестранни университети, с които СУ има подписани договори за сътрудничество**;
- Подготовка на курсове на английски език за студенти от университетите партньори;
- Участие на преподавателите от специалност БИН в съвместни изследователски проекти с чуждестранни специалисти;
- Обмен на преподаватели и студенти по европейските програми за мобилност SOCRATES и ERASMUS;
- Включване на студенти и докторанти от специалността в съвместни изследователски проекти със студенти от други европейски университети;
- Участие във формирането на националната и международната стратегия за развитието на БИН образованието;
- Участие в работата на международни професионални и научни организации.

Реализирането на партньорство със структури на библиотечно-информационното образование в чужбина и прякото участие на чуждестранни преподаватели в образователния процес в Софийския университет дават възможност на българските им колеги да ползват готово ноу-хау и позволяват по-бързо внедряване

* Emporia State University, School of Library and Information Management – Канзас, САЩ; University of Applied Sciences and Arts – ХанOVER, Германия; Université Baurdeaux 3 „Michel de Montaigne“ – Бордо, Франция; Saxion Hogeschool Ijseland – University of Professional Education, Девънтър, Холандия; University of Warsaw – Варшава, Полша ; Uniwersytet Jagiellonski – Полша, Краков; Vilnius University – Вилнюс, Литва; Universidad de Zaragoza – Сарагоса, Испания; Орловский государственный институт искусств и культуры, Руска федерация.

** Проф. Херберт Ачлейтнер (Държавен университет Емпория, САЩ), проф. Тери Уич (Университета в Урбана Шемпайн, САЩ), проф. Майкъл Горман, президент на АЛА, проф. Ролф Хюпер, проф. Петер Блумендорф, проф. Ханс-Петер Шрам, проф. Кира Кленке, проф. Кристине Кутлоф, проф. Улрике Шомер (Университета в ХанOVER, Германия), д-р Греам Корниш, вицепрезидент на ИФЛА и президент на Английската библиотечна асоциация, д-р Мартенс, президент на Английската библиотечна асоциация; проф. Адриан Боргреве, проф. Роел Риетбергер, проф. Ян Верховен (Университета в Девънтър, Холандия), доц. Мария Прастек-Самокова, проф. Катерина Матерска, доц. М. Зайонц (Университета във Варшава), доц. Юлия Зинкевичени (Университета във Вилнюс), проф. Ана-Мария Тамаро (Университета в Парма, Италия), проф. Айра Лерик (Талински педагогически университет, Естония), проф. Брадли Шафнер (Харвардски университет, САЩ), проф. Петра Хауке (Хумболтов университет, Берлин, Германия), проф. Александра Вранеш и проф. Лиляна Маркович (Белградски университет, Сърбия), проф. Лейф Кайберг (Кралско училище по библиотечни и информационни науки, Копенхаген, Дания), проф. Александра Хорват (Загребски университет, Хърватска), проф. Чутима Сакхананд (Свободен университет, Тайланд), проф. Ян Джонсън (Университета в Абърдийн, Шотландия), проф. Рагнар Аудунсон (EUCLID), Роб Дейвис (Великобритания), Адолф Кнол (Национална библиотека на Чехия), Свен Кутнер (Университетска библиотека на Мюнхен, Германия), проф. Марта Дейруп и проф. Хауард МакГин (Университета Сетън Хол, Ню Джърси, САЩ), Ларс Леон (Университета в Канзас, САЩ) и др.

на иновациите, за които на България все още не достигат средства и инфраструктура. През специалност БИН в Софийския университет са преминали повече от 40 чуждестранни преподаватели, реципрочно над 10 преподаватели от специалността са гостували като лектори в Хановер, Девентър, Вилнюс, Варшава, Будапеща, Берлин и др., а някои от тях* са били стипендианти по различни изследователски програми и са имали и продължителни изследователски престои в различни научни учреждения в Норвегия, САЩ, Великобритания, Германия, в Централноевропейския университет – Будапеща, и др. През обучение по програмите SOCRATES и ERASMUS за 1 или 2 семестъра и през други образователни форми са преминали над 50 български студенти и докторанти. Приети са над 30 немски, холандски, полски и литовски студенти за обучение и практика.

Истинска школа за реална интеграция на студентите от специалност БИН в европейското образователно пространство са международните студентски летни семинари (International Student Summer seminars – ISSS), в които те участват на конкурсен принцип и работят върху съвместни изследователски проекти със студенти от Германия, Холандия, Полша, Литва и други страни**.

* Доц. д-р Кр. Даскалова, доц. К. Петков, ст. ас. К. Ангелова и др.

** Досега студентите от СУ са взели участие в следните семинари: „Академичното образование в областта на библиотечно-информационните науки и сродните им науки“, 19–27 август 2000, Раба Нижна, Полша;

„Е-Европа: Националната идентичност срещу глобализацията: Мисията на информационните професионалисти“, 13–20 юли 2001, Китен, България;

„Комуникациите във времето на E-mailing, E-teaching and E-learning“, 11–20 юли 2002, Хановер, Германия;

„Информацията за Европейския съюз: Каква е днес и как може да се подобри“, 13–20 юли 2003, Завоя, Полша;

„Ролята на факултетите и катедрите по информационни науки за изграждане на информационно общество и икономика, основана на знанието“ – 13–21 юли 2004, Китен, България;

„Модерен свят, модерни технологии, модерни информационни специалисти“, 23–30 юли 2007, Ярошин, Полша;

„Development of New European library and information sciences: Managerial skills“ – юли 2008, Китен, България;

„Information for the people. Public information/ E-government in eu countries“ – юли 2009, Ярочин, Полша;

„Cross-Media, Cross-National, Cross-Cultural: E-Publishing across borders <http://www.iss.me>“, юли, 2010, Heemskers, Холандия;

„Newspapers – changing sources for information specialist <http://www.iss2011.fh-hannover.de/>, юли 2011, Волфебюгел, Германия;

„Academic education of Informationprofessionals: New professions – New vocational qualifications – New challenges“, юли 2012, Варшава и Ярочин, Полша.

Участие на студентите в международни научни конференции:

„Управление на информационните ресурси“, София, 2008; конференция в Seton Hall University, 2009, САЩ; Book and Language in the Development of the Contemporary Society: 10th Intern. Scientific Conf., 2010, Белград, Сърбия; Digitalization of Cultural Heritage in the Function of Distance Learning, 2011, Белград.

По този начин те изграждат не само самочувствие на бъдещи БИН специалисти в обединена Европа, но и опознават нейното културно разнообразие, научават се да разбират другия и другостта.

Връзката на специалността с професионалната среда на национално и международно ниво е от изключително значение за осигуряване на гъвкавост в учебните планове и е ориентир за динамично променящите се компетентности на библиотечно-информационните специалисти в XXI в.

Връзки с професионални и научни организации

От особено значение е поддържането на близки контакти с професионалните асоциации. Катедрата в Софийския университет съдейства за създаването и утвърждаването на Българската библиотечно-информационна асоциация – ББИА (до 2009 г. тя се нарича Съюз на библиотечните и информационни работници в България – СБИР). От преподавателския състав на Катедрата по библиотекознание, научна информация и културна политика са избрани първите четирма председатели* на Асоциацията, както и членове на нейния Управителен съвет (УС). От особено значение е връзката между изследователската дейност на преподавателите от специалност БИН и прякото им участие чрез ББИА в създаването на националната политика в БИН сектора чрез промяна в нормативната му уредба, съзвучна с европейската регулаторна рамка. След обществената промяна в България през 1989 г. по инициатива именно на тези първи председатели на Асоциацията създаването на нова правна рамка се извежда като „condition sine qua non“ за промяна на държавната политика по отношение на БИН сектора. В редица свои публикации те представят световната практика в тази област, защитават нови модерни принципи за работа на библиотеките като гаранти за равноправен достъп на потребителите до информация без каквито и да било политически, икономически, религиозни или друг вид ограничения и вземат пряко участие в подготовката на проектозаконите за „Задължително депозиране на печатни други произведения“** (приет през 2000 г.) и „Закон за обществените библиотеки“*** (приет през 2009 г.).

Специалността в Софийския университет си сътрудничи и с международните професионални и образователни организации като IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions), EUCLID (European

* Доц. Т. Янакиева (2 мандата, 1990/1991; 1992/1993), гл. ас. М. Капитанова (2 мандата, 1994/1995; 1996/1997), доц. А. Димчев (1998/1999), проф. д.ф.н. А. Гергова (2000/2001); За членове на УС са избрани доц. Н. Шуманова, ст. ас. К. Ангелова, гл. ас. И. Пенелов, гл. ас. Е. Лозанова.

** Доц. Т. Янакиева работи в екип с доц. А. Тотоманова и доц. А. Дипчикова от Националната библиотека върху проектозакона.

*** Проф. А. Димчев работи в екип с В. Грашкина, тогава председател на ББИА, А. Дончева, зам.-директор на Националната библиотека, и с подкрепата на British Council (Цветанка Панова, координатор).

Association for Library and Information Education and Research), EBLIDA (European Bureau of Library, Information and Documentation Associations), AIB (Association internationale de bibliologie), ICOM (International Council of Museums), с най-активните библиотечни асоциации в чужбина – ALA (American Library Association), BLA (British Library Association) и др.

За активността на преподавателите от специалността в СУ свидетелства участието им в ръководствата и в органите на тези организации*, работата им по общоевропейски инициативи за създаване на общо образователно пространство в БИН сектора, за което свидетелства участието на проф. А. Димчев в изследването „Library and Information Science curriculum in European perspective“⁴⁰. Оживеният дебат за трансформационните процеси в сектора на библиотечно-информационното образование през XXI в., в който вземат участие изтъкнати представители на библиотечни асоциации, професионални организации в областта на БИН образованието⁴¹, е повод за размисли и оценки и в България. В няколко свои публикации А. Димчев⁴² проследява влиянието на този дебат върху промените в библиотечно-информационния сектор в България, отражението му в подготовката на кадри и аргументира тезата за необходимостта от адекватна държавна политика в този сектор.

Иновативни обучителни практики. Преход към е-обучение

В последните няколко години специалност БИН се преориентира към съвременни методи за е-обучение, за да реагира гъвкаво на промените в образователната среда в резултат от бурното развитие на съвременните ИКТ, интернет и социалните медии. Дигиталната революция преобрази модела на процеса „teaching/learning“, а онлайн обучението подхранва очакванията за промяна във висшето образование, за създаване на програми и продукти, които да съответстват на съвременните социални потребности.

В специалност БИН всички преподаватели използват интерактивни форми на мултимедийни продукти, а през последните 4–5 години се осъществява преход към прехвърляне на учебно съдържание (учебници, учебни материали, инструкции, курсови работи, тестове и проверката им) в електронна форма чрез използване на софтуерната платформа Moodle Course Management System (CMS) (<http://elearn.uni-sofia.bg/course/view.php?id=550>). Работата с тази платформа осигурява възможност за бърза актуализация на учебното съдържание.

* Проф. А. Гергова – председател на Изпълнителния комитет на AIB, доц. д-р Т. Янакиева – член на Committee on Free Access to Information and Freedom of Expression към IFLA, проф. С. Недков – член на ИКОМ и зам.-председател на Националния комитет на ИКОМ, проф. А. Димчев – член на секцията „Образование и квалификация“ към IFLA, проф. К. Даскалова е избирана за член и президент на Международната федерация за изследвания по история на жените и половете (International Federation for Research in Women's/Gender History, IFRWH).

През 2008 г. под ръководството на проф. Оля Харизанова е реализиран проектът „Моделиране на електронна база с пълнотекстово съдържание по дисциплини от учебния план на специалност Библиотечно-информационни науки в бакалавърска степен (редовно обучение)“. През учебната 2011–2012 г. по шест учебни дисциплини се води редовно обучение в електронна форма, включително полагане на изпити чрез онлайн тест. Реализацията на проекта осигурява електронно учебно съдържание за около половината учебни дисциплини за ОКС бакалавър и осигурява предпоставки за преминаване към електронна дистанционна форма на обучение. Възприетата смесена форма на обучение (традиционна и електронна) се посреща много добре от студентите.

Следваща крачка в това направление е създаването на *Електронна библиотека*, в която студентите могат да ползват в електронен формат „Годишника“ на специалността и доброволно предоставени издания на преподавателите от Катедрата. Създадените вътрешни електронни ресурси за достъп до съдържание вече са предпоставка за постепенен преход от задочно към дистанционно обучение. Идеята е електронното дистанционно обучение (ЕДО) да спазва стандартите на учебния план на специалността в пълния им обем и едновременно с това да дава възможност на отдалечени потребители да се възползват от промените в образователната среда.

Успешният експеримент на специалност БИН за въвеждане на е-образование я очертава като водеща в тази насока във Философския факултет. През ноември 2012 г. Факултетът започна работа по проект, ръководен от проф. Оля Харизанова, „Усъвършенстване и развитие на вътрешната система за електронна форма на дистанционно обучение във Философския факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ (Схема BG051PO001-4.3.04 „Развитие на електронни форми на дистанционно обучение в системата на висшето образование“, подкрепена от Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ на ЕС)⁴³.

Очакваните последици от реализацията на този проект са:

– технологично обновяване на учебния процес (оборудване на зала за видеоконферентна връзка и виртуална лекционна зала, разработване на електронно съдържание и изграждане на уеб базиран репозиториум, разработване на гъвкави учебни пътеки за студентите);

– обучителна дейност (организиране и провеждане на работни семинари с преподавателските екипи, усвояване на алтернативните методи при създаването на съдържание и прилагането на технологиите на ЕДО);

– разработване на инструктивни материали за студентите и преподавателите в ЕДО относно изисквания, права и задължения, процедури и др. под);

– подобряване на административния капацитет за управление на обучителния процес.

Предвижда се в уеб базирания онлайн репозиториум да бъдат включени най-малко 140 е-курса и 10 видеозаписа на лекционни занятия по базови

учебни дисциплини в различни учебни програми на осемте факултета на Философския факултет, а 1400 студенти да завършат електронна дистанционна форма на обучение. В специалност БИН ЕДО ще се използва като форма на обучение в магистърската програма „Библиотечно-информационни науки и културна политика“, което значително ще увеличи възможността в нея да се включат участници извън столицата.

Можем да обобщим – водещ принцип за нововъведенията е „*обучение чрез знания към компетентност*“.

Продължаващо образование и следдипломна квалификация

Една от традиционно поддържаните дейности от Катедрата още от 70-те години на миналия век – следдипломното обучение и квалификация на библиотечно-информационните специалисти – получава ново развитие след възстановяването на специалността.

Идеята за „long life learning“ се възприема в българското общество в края на ХХ и през ХХІ в. като важно звено на съвременните образователни и културни политики в страната. В условията на постоянна промяна, мобилност и диверсификация на образованието в различни институции, в политиката на Катедрата по библиотекознание, научна информация и културна политика се очертават две насоки на дейности:

- Информационна грамотност
- Продължаваща професионална квалификация.

За свой партньор и в двете насоки Катедрата избира ББИА, с която през 2001 г. създава Център за продължаващо образование на библиотекари (ЦПОБ) с финансовата подкрепа на Фондация „Отворено общество“ – София, и Институт „Отворено общество“ – Будапеща. Катедрата съдейства за нормативната уредба на Центъра, за нивата на обучение, за неговото управление и финансиране, за подготовката на учебните програми и интегрира в учебния процес както преподаватели от Катедрата, така и водещи библиотечни и информационни специалисти от страната и чужбина.

В областта на *информационната грамотност* специалност БИН изпълнява вътрешноинституционални задачи в рамките на Университета и национални задачи в рамките на професионалната общност.

В Софийския университет специалността подготвя и предлага избираеми курсове по информационна грамотност за студенти от други специалности*, а също така и други курсове с практическа насоченост.

На национално ниво съвместно с ББИА преподаватели от Катедрата участват в големия международен проект „Глоб@лни библиотеки“ (Glob@l

* Гл. ас. Елица Лозанова-Белчева води такъв курс в специалност „Публична администрация“ във Философския факултет на СУ.

Libraries) на фондация „Мелинда и Бил Гейтс“. Те партнират на Министерството на културата, ПРООН, Държавната агенция за информационни технологии и съобщения, ББИА и Националното сдружение на общините за създаването на „Глоб@лни библиотеки – България“. Програмата цели да улесни достъпа до информация, знания, комуникации, електронно съдържание и услуги на българските граждани и да им помогне да се приобщат към глобалното информационно общество чрез мрежата на обществените библиотеки.

Съществено е участието на преподаватели от специалност БИН в инициативата „Българските библиотеки – място за достъп до информация и комуникация за всеки“ (2009–2010), част от проекта „Глоб@лни библиотеки“. Съвместно с колеги от Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ те се включват в екипите от ключови обучители*, чиято задача е да подготвят учебните програми и ръководствата за обучение на обучители на регионално ниво – 150 водещи библиотекари в отделните региони. На следващия етап в проекта се предвижда обучителите по региони да подготвят 3000 библиотекари от малките градски и селски обществени библиотеки за работа в новата информационна среда.

Във второто направление – *непрекъсната професионална квалификация* – акцентът пада върху партньорството и сътрудничеството между преподаватели и водещи практики в библиотечно-информационния сектор, за да се справят заедно с предизвикателствата в дигиталния свят и да създадат съответно нови образователните програми и нови иновативни библиотечно-информационни услуги. Това сътрудничество е ключовата инициатива в стратегическия мениджмънт в библиотечно-информационния сектор, изведена като основна задача в стратегията на ИФЛА за 2010–2015 г.⁴⁵

В Центъра са проведени десетки курсове** за подобряване на професионалната квалификация и за запознаване на практиците библиотекари с новостите в БИН сектора у нас и в чужбина. След 10 години активна дейност (2001–2010) назрялата необходимост от актуализиране на програмите, формите и

* В направление „Информационни и комуникационни технологии“ – проф. О. Харизанова и гл. асистент А. Преславска от специалност БИН; в направление „Организация и управление на работата в обществената библиотека“ – проф. А. Димчев от специалност БИН, А. Дончева, зам.-директор на Националната библиотека; в направление „Услуги в модерната библиотека“ – доц. Ц. Панчева и доц. Е. Янакиева от Националната библиотека, гл. асистент М. Миланова от специалност БИН като обучител на библиотекари; информационна грамотност: главни асистенти Е. Лозанова-Белчева и М. Миланова от специалност БИН.

** Според изследвания на К. Папазова, организационен секретар на Асоциацията, и К. Недкова, социолог, в ЦПОБ са преминали курс на обучение 1000 библиотекари от различни библиотеки в страната. Повече подробности по този въпрос виж в цитираната публикация на А. Димчев. Проблеми, стратегии и политики при подготовката на библиотечно-информационни специалисти в Република България през периода 1989–2009 г. // *Год. СУ. Филос. фак.*, кн. Библиотечно-информ. науки, т. 2, 2010, 7–60.

методите на провеждане на курсовете в ЦПОБ стана възможна със стартирането на проекта „Напредък и устойчиво развитие на библиотечния сектор в България“, финансиран от Фондация „Америка за България“⁴⁶. Програмата за модернизация на Центъра е разработена въз основа на проведените проучвания за потребностите на библиотекарите и експертното мнение на специалистите в библиотечния сектор и предлага 40 тематични курса, групирани в осем модула*.

До 2012 г. ежегодно с участието на преподаватели от специалност БИН се предлагат и провеждат няколко курса**. В изпълнение на програмата за модернизация на ЦПОБ⁴⁷ със съдействието на Катедрата към СУ за дистанционно обучение е предложена платформа Moodle. През 2012 г. специалност БИН и Центърът разработват проектопрограма за продължаващо образование „Информационни услуги на интернет“ и електронно учебно съдържание за нея. Идеята е на професионалистите в библиотеките да се даде възможност за надграждащо обучение в сферата на организацията и управлението на информационните ресурси. Учебното съдържание е ориентирано към потребностите на пазара на труда и към постигане на компетентности за работа в конкурентна среда при спазване на оптимален баланс между фундаментални научни знания, научно-приложни изследвания, теоретична подготовка и практическо обучение за работа с нови технологии.

За нуждите на обучението на библиотекарите и за развитие на техните компетентности в сферата на управлението проф. А. Димчев съвместно с В. Грашкина, председател на ББИА, и А. Дончева, зам.-директор на Националната библиотека, подготвят съвместно учебно пособие за библиотечни мениджъри⁴⁸.

Може да се твърди, че партньорството между специалност БИН и ЦПОБ изразява тяхната осъзната позиция за необходимостта от разширяване територията на продължаващото образование като ключов фактор за промяна в библиотечно-информационния сектор в България.

* Мениджмънт за библиотечни лидери; Библиотечен маркетинг и комуникация в библиотеките; Социология на четенето и читателите; Библиотечни програми; Организация и управление на колекциите. Каталогизиране; Услуги в библиотеките; Обучение на ползвателите; Технологии; Културно наследство.

** Организация и управление на фондовете и информационните ресурси на библиотеката (проф. А. Димчев); Нормативна база на библиотеките (проф. А. Димчев); Стратегии за развитие и управление на библиотеките (проф. А. Димчев); MARC формати, дигитализация и метаданни (доц. Т. Янакиева и гл. асистент М. Миланова); Каталогизация на електронни ресурси (гл. асистент М. Миланова); Организация и управление на фондовете и информационните ресурси на библиотеките (гл. асистент М. Миланова); Електронно правителство. Ролята на библиотеките в електронното правителство (гл. асистент Е. Белчева-Лозанова).

Преподавателски състав в специалност БИН и неговата научноизследователска и публикационна активност

Преподавателският екип на БИН като университетска специалност има своя специфика. Той се изгражда на следните нива:

– постоянно ядро от преподаватели на основен трудов договор (ОТД), осигуряващи специализирания блок от приложни дисциплини за формиране на специфичните за БИН професионални компетентности. След възстановяването на специалността през 1963 г. до 2007 г. включително на ОТД са работили 17 преподаватели. По данни към 31.12. 2012 г. щатният преподавателски състав се състои от 11 души – четирима професори, един доцент, трима са главни асистенти и трима – асистенти. Трима от професорите са доктори на науките (т. нар. голям докторат), пет са с научното звание доктор.

– ядро от преподаватели на временен трудов договор от други катедри и специалности в Софийския университет, които осигуряват високо качество на базовите хуманитарни знания;

– мобилна периферия от специалисти, гарантиращи широка интердисциплинарност на УП, създаващи умения за работа в гранични и сродни изследователски и приложни полета.

Вътрешноинституционалната мобилност на преподавателския състав работи в полза на поддържането на академичните стандарти – преподаватели от специалността имат занятия и в други специалности на Софийския универси-

тет (в същия или в друг факултет, в други университети). Същевременно над 20 преподаватели от академичния състав на други специалности и факултети от Софийския университет (Философски, Юридически, Стопански, Факултет по славянски филологии и др.), БАН, други ВУЗ и Народната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ участват в учебния процес на специалност БИН. Към тях трябва да отбележим и около 40 чуждестранни преподаватели, които вземат участие в обучението и представят теми и проблеми, актуални за международната библиотечно-информационна общност. Може да се обобщи – възможностите за осигуряване на преподавателски екипи в реномиран и високо ценен университет, какъвто е Софийският, са гаранция за по-високо качество на обучението и за равнището на знанията, които студентите получават.

В 125-годишната традиция на Софийския университет винаги е било зачитавано правото на учените свободно да избират своите изследователски задачи. Но също така никога не са били игнорирани съвременните проблеми. Вътрешноуниверситетските комуникации между изследователските екипи в многобройните университетски специалности стимулират изследвания в модерни направления, а конкуренцията е фактор за постигане на по-високо качество на научния продукт. Като голяма и мощна организация с национално значение СУ има важни отговорности за бъдещото развитие на науката в България и за развитие на нейния кадрови научен потенциал. Те са отразени във визията за неговото бъдеще – „Стратегия за развитие на науката в СУ „Св. Кл. Охридски 2009–2014“⁴⁹. Целта на тази „Стратегия“ е да осигури синтез на наука, образование и практика и да превърне СУ в конкурентна европейска научно-образователна институция, допринасяща за изграждането на общество и икономика, основани на знанието. Тя предлага конкретни политики за насърчаване на научните изследвания, за развитие на академичната общност и за създаване на динамична институционална среда, стимулираща интензивно участие в изследвания с обществен ефект и международна значимост.

Научноизследователската дейност на преподавателите от Катедрата по библиотекознание, научна информация и културна политика обхваща широк спектър от проблеми в областта на обществознанието и хуманитаристиката – библиотечно-информационни науки, философия, логика, социология, политология, културология, история, история на пола, литературознание, право, музеология.

Анализът на изследователските интереси на преподавателите в специалност БИН доказва както свободата в избора на теми, така и стремежа да се откликва на модерни тенденции в съвременната световна наука. Въз основа на анализ на библиографския указател „Трудове на преподавателите от специалност БИН 1993–2007 г.“⁵⁰ и по-точно на тематичния индекс към него можем да твърдим, че изследванията на преподавателите са изключително разнообразни като тематика (те са представени в 263 самостоятелни тематични рубрики) и отразяват значими аспекти на изследваните проблеми. Връзките и

препратките между отделните тематични рубрики (представени в 428 подрубрики) отразяват интерференцията в изследователските полета на отделните дисциплини, размиването на границите особено в областта на библиотечно-информационните науки. Все пак могат да се набележат няколко големи тематични комплекса, които отразяват основните насоки на изследванията.

Тематичният комплекс *„Книга. Книгознание. История на книгата. Читене и читатели“* в публикационната дейност на преподавателския екип е с връзки към още 10 тематични рубрики. Традиционната проблематика, свързана с историята главно на българската книга, е доминанта, но заедно с това се очертават и нови аспекти в изследванията. Те разширяват тематичното поле към проблемите на грамотността, интерпретирана в контекста на социалната история и в посока на информационното общество. Темата за читателя и четенето също разширява терена си както в посока на социологически проучвания, така и към изследвания за превъплъщенията на читателите в социокултурен план с акцент върху съдбата на читателя във виртуалната реалност. Теоретичните книговедски проблеми интерферират към библиологията и анализ на писмените комуникации, към проблемите на авторството, цензурата и свободния достъп до информацията.

Тематичният комплекс *„Библиография. Библиографознание. Библиографска информация“* е с връзки и препратки към 27 тематични рубрики. Тук специално внимание заслужава появата на нова проблематика, свързана с машинната каталогизация и превръщането на традиционната библиография в информационен ресурс. Очертава се оформянето на ново приложно поле, на чийто терен работят библиографи и компютърни специалисти. Теорията на библиографията търси контактни зони с теория на системите и е интерпретирана в комуникативен план. Идентификацията на текстове и осигуряването на достъпа до тях, проблемите за авторството и авторското право, атрибуцията се очертават като общо проблемно поле на изследвания в персоналната библиография, книгознанието, литературознанието, биографията. Библиографският контрол като тема засяга общия проблем за достъпа до информация както до традиционни, така и до съвременни дигитални ресурси. Опазването на културното писмено наследство в съвременната информационна среда извежда като дискуссионен въпроса за адекватни промени в законодателството за задължително депозиране (Legal Deposit Legislation), разширяване на обхвата на законодателството върху новите категории електронни и дигитални документи, търси се решение за критериите при подбора на т. нар. динамични документи в мрежа (главно в интернет) в обхвата на законодателството (Legal Deposit Legislation online).

Тематичният комплекс *„Библиотеки. Библиотекознание. Библиотечни фондове“* е обхванат в 14 тематични рубрики. Очертават се вътрешнотематични връзки с организацията и управлението на информацията, с културната политика, с мениджмънта и маркетинга на съвременните културни институции и

индустрии. Общо приложно поле на компютърни специалисти и библиотековеди е проблемът за автоматизацията на библиотечната дейност, за управлението на библиотечните и библиографските информационни ресурси на национално и международно равнище. Появата на собствени дигитални ресурси във фондовете на библиотеките и свободното използване на отдалечени ресурси трансформират библиотеките във виртуални центрове за управление на знанието.

Връзката между двата тематични комплекса – „Библиография. Библиографознание. Библиографска информация“ и „Библиотеки. Библиотекознание. Библиотечни фондове“, е изразена отчетливо в поредица изследвания на преподавателите от Катедрата, засягаща нормативната регулация на БИН сектора.

Тематичният комплекс „Информация. Информационна наука. Информационни ресурси. Потребители“ е с връзки към още 12 тематични рубрики. Размити са границите с тематичното поле „Информационни и комуникационни технологии“ и др. Целият комплекс попада в полето на „Информационно общество“, „Управление на знанието“. Перспективата на библиотеките в мрежовото общество на национално и международно ниво е основната тема в изследванията на проф. О. Харизанова⁵¹.

Значителна тематична група представляват изследванията от областта на „Политология. Посттоталитарно общество“, като в публикациите на преподавателите от специалността тази тематика търси методологически опори в комплекса „Социология. Социологически изследвания. Методи за анализ“. Изследванията на пола се разплатяват в 11 подрубрики, свързани с теми като история на жените в национален и международен контекст, образование, професионална реализация и др., и се разполагат на терена на социалната история.

Насочването към граничните зони на отделните научни дисциплини и засилването на интердисциплинността в изследователската дейност на преподавателите от специалността черпят стимули от университетската общност и намират в нея своята естествена среда.

Количествената характеристика на публикационната дейност на преподавателите до 2012 г. се изразява в следните числа: отпечатани са 1023 текста, от които 79 са книги и монографии, три енциклопедии (включително и на английски език), 388 студии и статии в сборници и в юбилейни издания, над 600 статии в научния периодичен печат. Публикациите в чужбина са 163. Преподавателите от Катедрата се изявяват и като редактори и съставители на десетки сборници и материали от научни конференции и симпозиуми, участват с доклади в национални и международни конгреси и конференции. Като най-значително и обобщаващо издание на библиотечно-информационните науки и дейности е представителната енциклопедия „Българска книга“ (2004), която е достъпна и в Google books. Голяма обществена значимост има появата на внушителния том, посветен на основателя на Катедрата в СУ проф. Тодор Боров⁵², като част от започналата в юбилейната 120-годишнина на Софийския университет поредица „Университетско наследство“.

От 2008 г. специалност БИН има вече собствен годишник. Неговият първи том, съставен от доц. Т. Янакиева⁵³, е посветен на 120-годишнината на Софийския университет, на 85-годишнината от въвеждането на преподаване на библиотечни дисциплини в Университета и на 55-годишнината от създаването на специализирана Катедра в структурата му. Вторият том на „Годишника“ излиза през 2010 г. От 2011 г. с решение на Факултетния съвет на Философския факултет издаването на годишниците (включително и на специалност БИН) се осъществява в електронна форма. Третият том на „Годишника“ е вече в електронен формат.

От направените сравнения между интереса към традиционно отпечатаните годишници и представените в електронен формат за открит достъп (ОД, Open Access) се потвърждават изводите за сериозния потенциал на онлайн изданията. Тяхното ползване и цитиране многократно се увеличават, а финансовите средства за публикуването им значително намаляват*. За тази трансформация в публикуването на изследванията на преподавателите чрез ОД заслуги има проф. Димчев⁵⁴, който следи активно тази тема и в качеството си на декан на Философския факултет през 2011 г. съдейства за осъществяването ѝ.

Специалност БИН се включва в създаването на *електронна библиотека* на СУ. Тя представлява онлайн архив, чиято основна цел е да направи резултатите от изследванията в Университета видими в интернет чрез електронно публикуване на статии, монографии, сборници, материали от конференции (<http://research.uni-sofia.bg/handle/10506/284>).

Картината за научноизследователската дейност на преподавателския екип от специалност БИН няма да бъде пълна, ако не се споменат важните негови инициативи за организирането на значими международни конференции по проекта GLOBENET в партньорство с Щатския университет Емпория, Канзас, САЩ, Народната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ и ББИА:

* По данни от Университетската библиотека, представени в подготовения „Доклад-самооценка“ при акредитацията на специалността през 2012 г., се посочва, че печатните версии на Годишника на БИН са изпратени, макар със закъснение (около година), до 16 партньори (13 от чужбина и 3 от страната), които са изявили желание да ги притежават в своите колекции: The National Library of Korea; Biblioteka Jagiellonska Krakow; Poznanske towarzystwo przyjaciel nauk; Museum de Geneve; Societe de physique et d'histoire naturelle; Central scientific library of the Azerbaijan National Academy of sciences; Stanford university; UCLA YRL; Exchange centre for scientific literature; Central scientific library of the Academy of sciences of Moldova; Institut international pour l'unification du droit prive; Academie Royale de Belgique; Library of the Lithuanian Academy of sciences; Bayerische Staatsbibliothek; БАН; Регионална библиотека – Варна; Международен колеж „Албена“.

В същото време в електронния формат на т. 1 посещенията са 423, изтеглените файлове са 568 ; на т. 2 – посещенията са 1288, изтеглените файлове са 2302; на т. 3 – посещенията са 491, изтеглените файлове са 693. Общо онлайн ползвателите са от над 30 страни от Европа, Азия, Америка, Африка и Австралия.

- „Библиотеките в епохата на Интернет“ – 2000;
- „Библиотеките, гражданското общество и социалното развитие“ – 2002 г. Конференцията е под патронажа на президента на Република България Георги Първанов. Основен докладчик е Грѐм Корниш, президент на Английската библиотечна асоциация;
- „Библиотеките – глобализация и кооперация“ – 2004;
- „Глобализация, дигитализация и опазване на културното наследство“ – 2006. Конференцията е под патронажа на председателя на Народното събрание на Република България Георги Пирински. Основен докладчик е проф. Майкъл Горман, президент на Американската библиотечна асоциация;
- „Глобализация и управление на информационните ресурси“ – 2008. Конференцията е под патронажа на председателя на Народното събрание на Република България Георги Пирински. Основен докладчик е монсеньор Чезаре Пазини, префект на Ватиканската Апостолическа библиотека.

Участието на български изследователи и световноизвестни експерти в областта на библиотечно-информационните науки е свидетелство, че трансформационните процеси в БИН сектора в български контекст са се превърнали през ХХІ в. в неразривна част от глобалния дебат за неговото бъдеще.

Заклучение

Деветдесетгодишното присъствие на библиотечното образование в Софийския университет показва, че няколко поколения учени в най-стария и авторитетен университет в България съзнават и подкрепят необходимостта от неговото присъствие в академичното съобщество от науки.

Удържането на висшето библиотечно образование в рамките на университетската институция е свидетелство, че България не възприема безкритично съветския модел и остава вярна на европейската традиция подготовката на библиотекари с висше образование да се осъществява главно в университетите.

Възстановяването на самостоятелна специалност в Софийския университет през 1993 г. е важна трансформация, която означава, че на академично ниво библиотечно-информационните науки са престанали да имат проблематичния статут на т. нар. „практически“ дисциплини, които се „надстройват“ над различни основни специалности като допълнителна система от знания. Сигурността, която специалността придобива по институционален път, е само условие, за да се изпълнят целите на образованието в университетска среда – интердисциплинарен синтез на научни познания с цел постигане на по-високи професионални стандарти.

Присъствието на специалността БИН в структурата на водещия университет в България осигурява възможност в процеса на обучението да се използва неговият изключителен научен потенциал и да се осъществява реална конвергенция на учебни програми и преподавателски екипи в специалностите, свър-

зани с информацията – библиотеки, архиви, музеи, издателски институции, журналистика. Тенденцията за инкорпориране на образованието в областта на архиви, музеи и библиотеки има десетилетна традиция в Софийския университет, представляваща ранна форма на комуникация в тези области. В специалност „Библиотечно-информационни науки“ тя получава ново развитие и нова перспектива. Университетът предлага най-добрата образователна среда за развиване на дисциплини, свързани с културното наследство и пълноценното му включване в европейското културно пространство.

Софийският университет предоставя възможности чрез развитие на магистърските и докторските програми да се съхрани и развие националната специфика на библиотечно-информационното образование, а именно – подготовка на специалисти с равностойни компетентности в областта на БИН и в други обществени и хуманитарни науки. Тези предимства гарантират качеството на образованието.

Образованието в областта на БИН в Софийския университет е бързоразвиващ се и динамично променящ се сектор. За него важат много от посочените в международните изследвания тенденции за бъдещето на БИН професионалистите през XXI в. – ориентация към потребителите, гъвкави програми, адресирани към по-широк информационен контекст и проблематика, маркетингово ориентирани дисциплини, ефективно използване на съвременните информационни технологии в обучението. Всичко това води до „размиване“ на традиционните граници на професията. Създава се възможност за практическа реализация на студентите не само в библиотеките и информационните центрове, но и в по-широката област на секторите „Маркетинг“ и „Public relation“ на фирмите.

Специалност БИН е узряла за нова крачка в своето развитие – подготовката на съвместни образователни програми с европейски университети, свободно движение на студенти и преподаватели в европейското образователно пространство. С оглед развитието на икономика, основана на знанието, обучението се насочва към подготовка на специалисти с умения за организация на информацията и с възможности за генериране на нови знания. Убедени сме, че реализацията на тази стратегия ще позволи на специалност БИН в Софийския университет да осигури европейско бъдеще на своите випускници.

Бележки

¹ Теодоров-Балан, Александър. Сто години българска библиография. – С., 1952, с. 16.

² Петкова, Лиляна. Стоян Аргиров – строител на Университетската библиотека. // Академик Стоян Аргиров и библиотечното дело в България: Юбил. науч. конф. 28–29 февр. 2000 г. – С., 2001, с. 23.

³ Янакиева, Татяна. Библиографията по славянска филология и Софийският университет: Истор. преглед и съвременно състояние. // [Сто]100 години Университетска библиотека. 1888–1988: Юбил. сб. с докл. от междунар. науч. сесия, посветена на 100 години от основаването на Университетската библиотека. – С., 1989, 148–157.

⁴ Пак там.

⁵ Арнаудов, Михаил. Софийски университет „Св. Климент Охридски“: Кратка история за 50-годишнината от основаването му. – С., 1939, 30–33.

⁶ Арнаудов, Михаил. Цит. съч., с. 32.

⁷ БИА, ф. 287, а. е. 4.

⁸ Петкова, Л. Цит. съч., 26–27.

⁹ Нейкова, Адриана. Специалност „Архивистика и документалистика“: Образование професия, реализация, с. 2. // <http://www.clio.uni-sofia.bg/BG/konfarch/ANejkova.pdf>, 17.02.2008

¹⁰ Повече подробности в: Янакиева, Татяна. Библиографски уводи в българската литературна история: Боян Пенев и Божан Ангелов. // Библиография и литература / Татяна Янакиева. – С., 2001, 58–66.

¹¹ Вж. за повече подробности сборника с материали „Академик Стоян Аргиров и библиотечното дело в България: Юбил. науч. конф. 28–29 февр. 2000 г. – С., 2001. – 174 с.

¹² Боров, Тодор. Моят университет. – С., 1991, с. 29.

¹³ Разпис на лекциите за учебната 1940/1941. – С., 1940, с. 15.

¹⁴ Разпис на лекциите за учебната 1941/1942. – С., 1942, с. 11.

¹⁵ Разпис на лекциите за учебната 1942/1943. – С., 1942, с. 11.

¹⁶ Пак там, с. 11.

¹⁷ Разпис на лекциите за учебната 1943/1944. – С., 1943, с. 9.

¹⁸ Пак там, с. 11.

¹⁹ Аргиров, Стоян. Ръководство за уреждане народни, общински, ученически и частни библиотеки. – Пловдив, 1898, 12–13.

²⁰ Нейкова, Адриана. Цит. съч., с. 3.

²¹ Вж. Разпис на лекциите за учебната 1953/ 1954; 1954/1955; 1955/1956; 1956/1957; 1957/1958; 1958/1959. – С., 1953–1959.

²² Боров, Тодор. Подготовка на библиотекари. // Живот с книги: 1942–1972 / Тодор Боров. – С., 1973, 119–132.

²³ Borov, Todor. Bibliothekswissenschaft und Bibliographie an der Staatlichen Universität zu Sofia. // *Informationsbulletin der Teilnehmer der Konferenz der bibliothekarischen Hochschulausbildung* (Berlin), 1962, № 3, p. 5–9.

Borov, Todor. Подготовка на библиотекари. // *Год. ББИ, 9 (1962), 1963, 73–83.*

Borov, Todor. Spezialausbildung in Bibliothekswissenschaft und Bibliographie an der Sofioter Universität „Kliment Ochridski“. // *Информационный бюллетень участников конференции по высшему библиотечному образованию* (Budapest), 1966, 5–12.

Borov, Todor. Подготовка на библиотекари висшести в България. // *International librarianship: Liber amicorum in honour of G. A. Riemddijk*. – Amsterdam, 1969, p. 445–449.

²⁴ Боров, Тодор. Подготовка на библиотекари. // Живот с книги : 1942–1972 / Тодор Боров. – С., 1973, с. 131.

²⁵ Боров, Тодор. Как да подготвяме кадри за научно-техническа информация. // Живот с книги: 1942–1972 / Тодор Боров. – С., 1973, 133–141.

²⁶ Еленков, Иван. Изследвания, преподавания и възпроизводство на организационно-управленски потенциал на културата в България: Общи бележки върху институционалния контекст на възникването и ранното им развитие : [Непубликуван доклад, изнесен на конференцията на специалност „Културология“, Владая, 2006]. Статията е предоставена за ползване с любезното съгласие на автора.

²⁷ Еленков, Иван. Цит. съч., с. 6.

²⁸ Протокол № 11 от заседанието на Академическия съвет на Софийския университет, състояло се на 3 май 1989 г.; Заповед на Комитета за наука и висше образование Д №114–1050 /21.12.1989 г.

²⁹ Протокол № 12 от заседанието на Академическия съвет на Софийския университет, състояло се на 20 юни 1986 г., т. 4 от дневния ред.

³⁰ Еленков, Иван. Цит. съч., с. 9.

³¹ Заповед на Ректора на СУ № 1381 / 13. V. 1992 г., издадена на основание Решение на АС от 29.01.1993 г., Протокол № 4, съобразно с чл. 11 от ППЗВО и Решение на ФС на Философския факултет от 25. 02. 1992 г., Протокол № 9.

³² European Curriculum Reflections on Library and Information Science Education. – Copenhagen, Royal School of Library and Information Studies, 2005. – 245 p.

Meuriat, J. The CERTIdoc project: Towards to the European recognition of the professionals' competences. – Berlin: IFLA, 2003. <http://www.certidoc.net/fr/ifla2003gb.pdf>

Euroguide LIS: Competences and aptitudes for European Commission“. — 2. попр. изд., 2004.

Educating Library and Information Science Professionals for a New Century: The KALIPER Report: Executive Summary / KALIPER Advisory Committee, Association for Library and Information Science Education. – Reston, Virginia, July 2000. 7 p.

Горман, Майкъл. Единен подход към преподаването по библиотекознание. // Библиотека, XII, 2005, № 6, 5–12.

³³ Янакиева, Татяна. Образователни идеи в областта на библиотечно-информационното образование в България. // Libraries, Globalization and Cooperation: Papers from the Intern. Conf., held in Sofia, Bulgaria, 3–5 Nov. 2004. – Sofia, 2005. – p. 43–51.

³⁴ Наредба за Единните държавни изисквания (ЕДИ) за придобиване на висше образование по специалността „Библиотечно-информационни дейности“ (ПМС № 310, 30.07.1997 г., Д.В. бр. 63, 06.08.1997 г.).

³⁵ Наредба за държавните изисквания за придобиване на висше образование на образователно-квалификационните степени „бакалавър“, „магистър“ и „специалист“. // ДВ, №. 76, 6 авг. 2002; Наредба № 21 на МОН от 30 септ. 2004 г. за прилагане на система за натрупване и трансфер на кредити във висшите училища // ДВ, №. 89; Правилник за устройството и дейността на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ (в сила от 15 юли 2003 г.).

³⁶ Янакиева, Татяна. Изпреварваща роля на библиотечно-информационното образование в България като фактор за развитие на информационното общество. // *Библиотечни дискурси*: Юбил. сб., посветен на 60-годишнината на Александра Дипчикова. – София: Нар. библ. „Св. св. Кирил и Методий“, 2006. – 100–110.

³⁷ Европейско пространство за висше образование. // http://mail.nacid.bg/newdesign/bg_eu/index.php?id=81 <16.01.2013>

³⁸ Янакиева, Татяна. Библиотечно-информационното образование – смяна на парадигмата? // *Българската култура между държавата и пазара: Нац конф.* 13 – 14 юни, 2007 г. – София, 2007, 151–157.

³⁹ Янакиева, Татяна. Европейски перспективи и български реалности на библиотечно-информационното образование: Смяна на парадигмата? // *Книга, четене, библиотека* : Сб. докл. от три кръгли маси, посветени на проблеми на книжния сектор в България. – София, 2008, 133–142. (Кръгла маса: Библиотеките – мит и реалност)

⁴⁰ European Curriculum Reflections on Library and Information Science Education. – Copenhagen, Royal School of Library and Information Studies, 2005. – 245 p.

⁴¹ Position paper on the process towards establishing d European area of higher education adopted by EUCLID – the European association for education and research in Library and information science. // [www http://www.bologna-berlin2003.de/pdf/EUCLID.pdf](http://www.bologna-berlin2003.de/pdf/EUCLID.pdf) <21.01.2013> ; Burger, Leslie. Transforming library education: Instructional Program Transformation Is Key to the Profession // <http://www.questia.com/library/1G1-162512527/changing-library-education-instructional-program>; Gorman, Michael. Library education: My credo. // <http://www.ala.org/PrinterTemplate.cfm?Section=midwintermeeting&template=/ContentManagement/ContentDisplay.cfm&ContentID=147271> <21.01.2013>

⁴² Димчев, Александър. Проблеми, стратегии и политики при подготовката на библиотечно-информационни специалисти в Република България през периода 1989–2009 г. // *Год. СУ. Филос. фак. Кн. Библиотечно-информ. науки*, Т. 2, 2010, 7–60; Димчев, Александър. Политики за подготовка и развитие на библиотечно-информационните специалисти в България: 1989–2010. – София: Унив. изд. „Св. Климент Охридски“, 2010. – 152 с.

⁴³ Повече за проекта на адрес: http://www.uni-sofia.bg/index.php/bul/universitet_t/fakulteti/filosofski_fakultet/proekti_i_partn_ori/us_v_rshenstvane_i_razvitie_na_v_treshnata_sistema_za_elektronna_forma_na_distancionno_obuchenie_v_v_filosofski_fakultet_na_sofijskiya_universitet_sv_kliment_ohridski

⁴⁴ Повече за проекта „Глоб@лни библиотеки – България“ могат да се видят на следния адрес: http://www.glbulgaria.bg/sites/default/files/GL_Bulgaria_Fact_Sheet_2_November_2012_BG.pdf

⁴⁵ Chitima Sacchanand. Building Collaboration Between Library and Information Science Educators and Practitioners in Thailand : Transcending Barriers, Creating Opportunities. // <http://conference.ifla.org/ifla78> <16.01.2013>

⁴⁶ Димитрова, Антоанета. ББИА в подкрепа на продължаващата професионална квалификация. // *ББИА онлайн*, II, 2012, № 5, 10–12.

⁴⁷ Цит. съч., с. 12.

⁴⁸ Димчев, Александър и др. Насоки за развитие на обществената библиотека: Ръководство за библиотечни мениджъри / Съавт. В. Грашкина, А. Дончева. София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“. 2009. 126 с.

⁴⁹ Пълният текст на стратегията може да се намери на следния адрес: <http://www.uni-sofia.bg/index.php/bul/nauka> 2009–2014 г.

⁵⁰ Цокева, Весела, и др. Трудове на преподавателите от специалност БИН 1993–2007 / Съавт. Татяна Янакиева // *Год. СУ. Филос. фак. Кн. Библиотечно-информ. науки*, Т. 1, 2008, 107–263.

⁵¹ Харизанова, Оля. Информационно и комуникационно развитие на библиотеки-те: Система от индикатори. – София: Унив. изд. „Св. Климент Охридски“, 2010. – 248 с.; Харизанова, Оля. Библиотеките и мрежовото общество: Ефекти и трансформации. – София: Унив. изд. „Св. Климент Охридски“, 2010. – 288 с.

⁵² Боров, Тодор. Избрани страници / Състав., науч. ред, бел. и автор на встъпител-ната студия Т. Янакиева. – София: Унив. изд. „Св. Климент Охридски“, 2009 – 676 с. (Библ. Университетско наследство).

⁵³ Годишник на СУ „Св. Климент Охридски“. Филос. фак., Кн. Библ.-информ. науки. Т. I / Състав., отг. ред. и автор на встъпителната студия Т. Янакиева. – София: Унив. изд. „Св. Климент Охридски“, 2008 – 263 с.

⁵⁴ Димчев, А. Откритият достъп в България и опитът на Софийския универси-тет „Св. Кл. Охридски“. // *Beati possidentes: Юбилеен сб., посветен на 60-год. на проф. дфн Боряна Христова*. – София: Нар. библ. „Св. св. Кирил и Методий“, 2012. – 519–537; Димчев, А. Откритият достъп до информацията и неговото място в Со-фийския университет „Св. Климент Охридски“. Опитът на специалност Библио-течно-информационни науки (под печат в *Год. СУ. Филос. фак. Кн. Библиотечно-информ. науки*. Т. 4).

ЛЕТОПИС

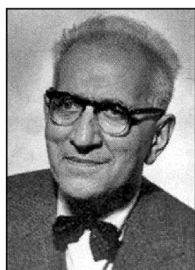
НАИМЕНОВАНИЯ НА КАТЕДРАТА И СПЕЦИАЛНОСТТА

Специалност и катедра по архивистика	28 май 1952
Специалност по библиотекознание и библиография	1953/1954
Катедра по библиотекознание и архивистика	1954
Катедра по Библиотекознание и библиография	9 март 1955 – 1963/1964
Библиотекознание и научна информация	1964/1965 – 1990/1991
Библиотекознание и научна информация, културна политика и музейно дело	1991/1992
Библиотекознание, научна информация и културна политика	1993

УЧЕБНИ СТРУКТУРИ НА СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ, В КОИТО Е ВКЛЮЧЕНА КАТЕДРАТА

Философско-исторически факултет	1952–1972
Исторически факултет	1972–1985
Център по културознание	1986–1991
Специалност Културология	1992
Философски факултет	1993

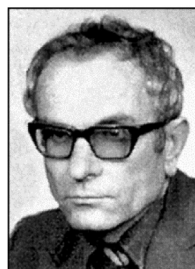
РЪКОВОДИТЕЛИ НА КАТЕДРАТА

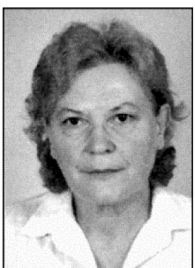
ПРОФ. ТОДОР БОРОВ (1901–1993) – основател на Катедрата и неин ръководител от 1952 до 1969 г., библиограф, книговед, литературен историк, редовен професор по библиотекознание и библиография от 1952 г., организатор на библиотечно-библиографската дейност в България след Втората световна война.

ДОЦ. Д-Р ЕЛЕНА КИРОВА (1919–2006) – специалист по история на библиотеките, по библиотечни фондове и каталози, ръководител на Катедрата от 1970 до 1984 г.

ДОЦ. Д-Р ЛЮБЕН АТАНАСОВ (1935–1999) – библиотековед и библиограф, съставител на сборници с афоризми, ръководител на Катедрата от 1985 до 1989 г.

ПРОФ. Д.Ф.Н. АНКА ГЕРГОВА (1937) – книговед, специалист по история на книгата и писмените комуникации в съвременността, председател на СБИР (2000–2002), ръководител на Катедрата от 1992 до 1999 г.

ДОЦ. Д-Р АЛЕКСАНДЪР ДИМЧЕВ (1952) – библиотековед, специалист по справочно-информационно обслужване в университетските библиотеки, председател на СБИР (1998–2000), ръководител на Катедрата от 2000 до 2003 г.

ДОЦ. Д-Р ТАТЯНА ЯНАКИЕВА (1944) – библиограф, специалист по литературна библиография, обработка на документалната информация и информационни системи в областта на хуманитарните науки, председател на СБИР (2 мандата, 1990/1991; 1992/ 1993), ръководител на Катедрата от 2004 до 2008 г.

ПРОФ. Д. ИЗК. СИМЕОН НЕДКОВ (1953) – историк, специалист по музеология, история на музеите, история на изкуството, краезнание, ръководител на Катедрата от 2008 г. до настоящия момент.

Какъв беше „стартът“ на самостоятелната специалност „Библиотечно-информационни науки“ в Софийския университет „Св. Климент Охридски“

Ани Гергова

Ще отбележа още в началото, че написването на този текст не е моя инициатива. Идеята за него ми бе внушена от колегията на катедрата, която днес ръководи образованието по библиотечно-информационни науки (БИН) в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ (СУ). Тя взе решение, подкрепено от Философския факултет, да бъде специално отбелязана както 90-годишнината от преподаването им в България, така и 20-годишнината от възстановяването на катедрата като самостоятелно образователно-научно звено на СУ. Убедителен аргумент в полза на второто по реда на изброяване юбилейно честване беше, че през изминалите две десетилетия вече до голяма степен е събран опит за проверка и оценка на изначално заложените идеи, принципи и конкретни стъпки в осъществяването на тази отговорна задача¹.

Подвластна на моята добросъвестност, започнах да събирам документални свидетелства и публикации, премислях събитията, които днес си заслужава да бъдат припомнени, моето място в тях като трайно житейски и научно обвързано с книжнината, библиотеките и информацията, в широкия смисъл на това понятие². За да се ангажирам с разискването на поставения в заглавието въпрос, имах още един важен довод: времето на 90-те години от миналия век е непознато за сегашните студенти и на младите изследователи, тогава раждани или невръстни, позабравено, нарочно или по силата на променящите се обстоятелства, от зрялото поколение, пренебрегнато от натоварените с други грижи възрастни хора... А това са години, решаващи за промяната на българското общество и неговата „новородена рожба – демокрацията“, както казваше навремето Блага Димитрова. Това е период на надежди и вълнения, на конфронтации и партийни разслоения, на ожесточени дискусии, спорове, митинги, отвеждащи към лутания във властта. С всичките негативи и позитиви те влияеха на библиотечната общност в страната, оказала се последна грижа на държавата. Така че за бъдещите историци ще бъде интересно как въпреки всичко именно по това време библиотекарите и информационните работници се консолидираха (СБИР, 1990) в своя съюз, как се „пръкнаха“ нови самостоятелни университетски библиотечно-информационни специалности – през 1992 г. във Великотърновския университет, през 1993 г. в Софийския университет.

Предистория и начало на възобновяването на самостоятелната специалност БИН в СУ

Катедрата с името „Библиотекознание и научна информация“ до 1993 г. е в рамките на Центъра по културознание към СУ, създаден през 1986 г. като самостоятелно звено, подчинено на ректора. През януари 1989 г. от Висшата атестационна комисия е утвърден неговият Научен съвет с права да предлага и избира професори с научна степен „доктор на науките“ и доценти с научна степен „кандидат на науките“. Във всички катедри от Центъра по културознание – „История и теория на културата“, „Художествена култура“, „Библиотекознание и научна информация“ – се извършват под формата на специализация, придобивана успоредно със следването на друга, основна университетска специалност и следдипломна квалификация (СДК) за дипломирани висшисти, които са избрали посоченото от заглавията на катедрите бъдещо поприще. Такава практика многолетно е прилагана от интересувашата ни в случая катедра – от 1956 до 1991 г. тя има над 2500 възпитаници, значителна част от които са се вписали в библиотечната система и в изграждането на организационните структури на научно-техническата информация. За нейната дейност и идеите, които са я ръководили, вече разполагаме с изчерпателна информация, която доц. Т. Янакиева даде в задълбочена публикация³, но важно е и тук да бъде подчертано, че първостроителите ѝ – проф. Тодор Боров, доц. Елена Кирова, доц. Божана Троянова, Марин Василев (хоноруван преподавател по книгознание до 1972 г.), ст.н.с. Мария Матеева (хонорувана преподавателка по архивистика до 1958 г.) и техните приемници доц. Мария Кайнарова, доц. Зорница Петкова, гл. ас. Искра Михайлова, привлечаните като хонорувани по научна информация ст.н.с. Елена Савова от БАН, ст.н.с. Станко Чавдаров, ст.н.с. Спас Арсенов, ст.н.с. Радка Андрианова от Централния институт за научно-техническа информация (ЦИНТИ), са все с признат в науката и обществото авторитет.

Когато през октомври 1991 г. след избора ми за професор постъпих на работа в катедра „Библиотекознание и научна информация“ към Центъра по културознание, в нейния преподавателски състав бяха останали преподавателите на новата генерация: доц. Любен Атанасов (от 1965), доц. Татяна Янакиева (от 1977) и гл. ас. Нина Шуманова (от 1983, в конкурс за доцентура, придобита през 1996 г.). С чувствително намален състав имахме задачата да продължим обучението на започналите следването си студенти и да обновим в съответствие с променящите се обществени условия бъдещето на библиотечното висше образование. Възложено ми беше от Научния съвет на Центъра по културознание да поема ръководството на катедрата, след като се беше оттеглил проф. Елит Николов, известен учен в областта на философията, културологията и комуникационните науки, заемал този пост от 1989 г.

Друга заварена промяна беше преместването на Центъра по културознание от сградата на Факултета по журналистика и масови комуникации в I блок от комплекса на старите студентски общежития на „Цариградско шосе“ 15, IV и V етаж. От неприспособените за учебна дейност помещения на катедра „Библиотекознание и научна информация“ бяха предоставени само два преподавателски кабинета и за занятията със студенти – една аудитория и един семинар. Заварената електронна техника беше един неработещ компютър „Правец“. Нямаше самостоятелна библиотека, чиито основи бяха положени през лятото на 1993 г., когато бяха придобити със съгласието на наследниците като дарение част от книжовните притежания на починалия проф. Т. Боров⁴.

Какви бяха задачите и начинанията на нашата катедра в набелязания преломен момент, може да се проследи по редовно водените протоколи на заседанията на Катедрения съвет, важен документален източник за хронологията на случващото се⁵.

Първите съвещания (от 7 октомври 1991 до 5 март 1992 г.) са свързани с належащи текущи задачи: обсъждане на учебния план и разпределението на наличните преподаватели по дисциплините, преподавани през учебната 1991–1992 г.; разискване на работата, извършена от зачислените аспиранти и техните научни ръководители; изготвяне на проект за фондация „Отворено общество“ с оглед перспективата да се обзаведе компютърен клас.

С по-дългосрочно значение са взетите от това време решения:

– Да бъдат инициирани дискусии за бъдещето на българските библиотеки и библиотечно-информационното образование.

– Заедно със създадения през 1990 г. Съюз на библиотечните и информационните работници да се планира изследователската дейност и съответно публикационното ѝ представяне във вид на лекционни курсове, справочни издания и научни трудове. Още на първото заседание на 7 октомври 1991 г. се поставя въпросът за належаща необходимост от енциклопедичен справочник, тогава наречен „Книга и печат“. Това е начален тласък да започне обмислянето на „Българска книга. Енциклопедия“, издадена 2004 г.

Редно е да се отбележи, че в няколкото първи месеца гледищата за бъдещето на катедрата „Библиотекознание и научна информация“ еволюират. Ако първоначално то се оценява с оглед перспективата на Центъра по културознание и се сочи необходимостта от най-тясно сътрудничество с учебно-методическите центрове на ЦИНТИ и Народната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ (НБКМ) (мнение на доц. Л. Атанасов, изразено на 2 дек. 1991), то скоро след това, с утвърждаването със закон на университетската автономия, се търсят опори за развитие главно в рамките на СУ. След решението на Академическия съвет от 29 януари 1992 г. Центърът по културознание да се включи във Философския факултет изясняването на катедрената перспектива се активизира. Разпоредената трансформация наложи на действащия Научен съвет по културознание да реши кои катедри да продължат своето същест-

уване и с какви названия. Така се създадоха катедрите „История и теория на културата“ и „Библиотекознание, научна информация, културна политика и музейно дело“. Съставът на втората от тях беше решено да се разшири с назначени вече в Центъра по културознание преподаватели. До началото на март новите членове на нашата катедра са вече: доц. Александър Дейков, ст. н. с. Дмитрий Варзоновцев, н.с. Иван Евтимов, гл. ас. Симеон Недков, ст. ас. Красимира Даскалова и специалист Румяна Аврамова.

На заседанието на Катедрения съвет от 5 март 1992 г. се обсъждат въпросите за спецификата в овладяването на предвидените професии и формите за обучението на студентите в перспектива. Тогава се приемат формулировките: „библиотечно-информационен специалист“ и „културмениджър (професионалист по приложно културознание)“. Оформи се предложението името на катедрата да бъде „Библиотекознание, научна информация, културна политика“. Още в етапа на началното си конституиране тя поема принципа за решително отстояване позициите на своите бъдещи възпитаници. Пример в това отношение дава обсъждането на проекта за учебен план на Катедрата, подготвен във връзка с въвеждането на тристепенно обучение във висшето образование на страната. Извадката от Протокол № 11, 6 април 1992 г. е дословно следната:

„Проф. А. Гергова запозна катедрата с резултата от срещата ѝ с проф. Ивайло Знеполски. В учебния план на катедрата „История и теория на културата“ на нашата катедра са определени общо 250 учебни часа. Това фактически обрича на ликвидация не просто катедрата ни, но и професията. Ние имаме две възможности – или да останем в тези рамки, или да излезем на по-широк университетски „пазар“. Днес трябва да решим този въпрос.

Доц. Л. Атанасов: аз категорично не съм съгласен с предложения от другата катедра учебен план. Ние трябва да съществуваме самостоятелно като втора специалност, специализация, СДК и т.н.

Доц. Т. Янакиева: ние сме просто подведени. Нашият учебен план, гласуван от научния съвет, включваше 900 часа. По този начин буквално се унищожават една 40-годишна катедра. Не приемам това, което ни предлагат. Става дума за една дисциплина със световни традиции. Над 50 американски университета имат висше библиотечно образование.

Ст.н.с. Д. Варзоновцев: с този учебен план един студент не става никакъв специалист, не може да работи никъде. Виждам проект за бързо съкращаване, без много да се мисли.

Проф. А. Гергова: предлагам, след като всички са съгласни, да обсъдим и приемем учебен план за I и II степен (бакалавърска и магистърска), който да изпратим до Философския факултет и до ректора с една придружителна обяснителна записка.

След обсъждане Катедрата прие следния учебен план:

Библиотекознание и научна информация

I степен (бакалавърска)

1. Книгознание и писмена комуникация	60+30
2. Библиографознание и библиографски бази данни	60+90
3. Библиотекознание	60+90
4. Теория и организация на научната информация	30+30
5. Съвременни информационни технологии	30+60
6. Мениджмънт и маркетинг на информационното обслужване	60+30

II степен (магистър)

1. Отраслова библиография
2. Специални библиотеки
3. Книжовни индустрии
4. Библиометрия

Приложно културознание

(мениджмънт в системата на културата)

I степен (бакалавърска)

1. Увод в приложното културознание	45+30
2. Културни институции и процеси	60+30
3. Основи на културния мениджмънт	60+30
4. Маркетинг в културата	
5. Увод в музеологията	60+30

II степен (магистърска)

1. Иновационни процеси в културата	45+45
2. Диагностични методи в маркетинга на културата	60+60
3. Изследователска практика в музейното дело	30+30
4. Музеен дизайн и маркетинг	30+30
5. Нетрадиционни музейни форми	30+30
6. Културна среда и урбанизационни процеси	30+30

Нарочно цитирах този документ, защото той е показателен как се е мислело преди 20 години за две направления в катедрената ориентация, реално неосъществена, и защото той дава отражение за проправяне на път към самостоятелна катедра и специалност по библиотечно-информационни науки.

Трайно съм запазила в моите лични спомени два разговора след изпращането на посочената документация. Първият от тях беше през април на 1992 г. с проф. Ивайло Знеполски, ръководител на катедра „История и теория на кул-

турата“, и го проведох с цел да изясня поставените от нашата катедра въпроси. Тогава започнах разговора с думите: „Предстои ни нежен развод“ – аналог на чешката „нежна революция“ и на популярната тогава българска песен „Развод ми дай“. Той се усмихна и ме предположи да споделя намерението за обособяване на самостоятелна специалност по библиотечно-информационни науки във Философския факултет на СУ. В края на беседата ни потвърди съгласието си да действаме в посока към осъществяване на тази идея. Вторият разговор беше на честването на 24 май в същата 1992 г., организирано в Университетската библиотека, където присъстваше и ректорът проф. Николай Генчев. Призивът му, отправен към мен, беше: „Веднага, още следващата учебна година, откривайте специалността, която ръководиш.“ Неговата всеизвестна научна организационна рефлективност, запознаването му със съвременния чуждестранен опит го бяха вече убедили в основателността на нашите претенции. В последващия диалог с него изразих задоволството от единомислието, но отбелязах, че е наложителна сериозна предварителна подготовка по уточняване на учебния план, по гарантиране на преподавателското му покритие за предвидените дисциплини, по осигуряване на пространствени условия за занятията и доставка на електронни технически средства. Допълнителният ми довод за едногодишно отлагане на прием в специалността беше желанието ни да се консултира и подготви общественото мнение, главно на дотогава разделените функционално и организационно библиотечна и научно-техническа общност.

През следващата календарна година работата на катедра „Библиотекознание, научна информация, културна политика“ продължихме с ускорен темп. Наред с оперативните задачи по обучението на студентите, записали се в специализацията и започналите следдипломни квалификации, успешно подготвихме условията за откриването на самостоятелна специалност – БИН.

Издирени бяха учебните планове на близо 20 чуждестранни университета, в които има такава специалност, и съпоставително ги анализирахме с оглед ориентацията на обучението в тази област.

Направен бе опит да се установят вижданията и нагласите у нас по отношение бъдещето на библиотеките и на професионалистите, работещи в тях. На катедрено заседание от 8 октомври 1992 г. доц. Д. Варзоновцев и ас. Ив. Евтимов направиха предложение по наша инициатива да се проведе дискусия с такова предназначение. Те я подготвиха и осъществиха по специална методика на т.нар. организационно-дейностни игри, имитация, а членовете на катедрата съдействаха за избора на разностранно подготвени участници – библиотекари, издатели, антиквари – „ловци на книги“ (по Умберто Еко), информационни специалисти. Към всички тях бяха отправени покани. В началото на 1993 г. се проведе самата „игра“, а веднага след нея беше публикуван в професионалното списание „Библиотека“ материал за получените резултати⁶. Ще си позволя тук да цитирам от него само заключителния извод: „Изходът

от сегашната незавидна позиция на библиотекаря е в нов тип университетско образование, способно да му даде нов обществен статус, така че той да стане Ариадна в Лабиринта на нова информация в XXI век. Библиотечното образование трябва да се превърне наистина в универсално университетско, способно да ориентира библиотекаря, а чрез него и неговите клиенти в принципно новата информационна среда и във фундаменталните хуманитарни ценности.“

В същото време на дискусиите, провеждани от СБИР, се чуваха настоятелни гласове, че в условията на стопанска, финансова и политическа криза библиотеките в страната намаляват, фондовете на закритите от тях се попиляват, че условията за работа стават все по-тежки, материалната база е остаряла, нерядко негодна, затова е належаща нуждата от законовото им уреждане в новите условия. Тези констатации и искания бяха посочени и в обстоятелствен анализ на стратегическите цели на българската култура, изготвен от голям екип в Научноизследователския институт по култура⁷.

Министерството на културата реагира, като назначи работна група за подготовка на Закон за библиотеките (РД1920, 22 януари 1992 г.) в състав: А. Гергова, Т. Янакиева, М. Аргирова, М. Капитанова, Ал. Казанджиев, Цв. Панчева, А. Дончева, А. Гинина, Ж. Шаранкова. Групата заработи с желание и дейно, но срещнахме трудности от обективен характер – неуредени все още бяха законово сродни по отрасъл сектори, имаше и разминавания в нашите гледища по основни проблеми – концептуални и терминологични⁸. Все пак изработихме очаквания от нас текст, но Експертният съвет по библиотечно дело към Министерството на културата (назначен със заповед РД 1981, 22 февруари 1992)⁹ на заседанието си от 5 май 1992 г. направи поредица бележки и прие предложение да се подготви нова редакция на проекта за закон. Отбелязвам този първи неуспешен опит за законодателна уредба на библиотеките в България, тъй като той постави началото на многолетната „сага“ до окончателно утвърждаване на закони – за националната библиография (Закон за задължителното депозиране на екземпляри и други произведения. // Държавен вестник, № 108, 29 декември 2000) и за обществените библиотеки (Държавен вестник, № 42, 5 юни 2009). От друга страна, се ръководя от убеждението, че проведените тогава, а и по-късно разговори, дискусии и спорове спомогнаха за мисловното сближаване на участващите в тях, включително и преподавателите в специалността БИН на СУ, на широк кръг ръководители, на работещи изследователи в професията.

Още в зачатък, катедрата „Библиотекознание, научна информация, културна политика“ (БИНКП) насочва усилията си за издигане ролята на СБИР, като участва и в ръководствата му, и в националните и международните конференции. Преподавателите в нея многократно са избирани от членовете на Съюза за негови председатели: Т. Янакиева (1990–1992; 1992–1994), М. Капитанова (1995–1998), Ал. Димчев (1999–2000), А. Гергова (2000–2002). В случая заслужава да се отбележи университетското участие в III национална конференция

на СБИР, проведена в началото на юни 1993 г. в аулата на СУ „Св. Климент Охридски“. Тя беше предназначена да се дискутират темите: библиотечно-информационни науки – библиотечно образование; библиотечна подготовка – професионална реализация; настояще и перспективи на библиотечното образование – тенденции в България и в чужбина. В доклада, който изнесох, озаглавен „Поприще, професия, призвание“¹⁰, изложих водещите тези за откриването като самостоятелна специалност „Библиотечно-информационни науки“ в СУ, Философски факултет, с решение на Академическия съвет от 10 март 1993 г. Факт, който позволява от учебната 1993–1994 г. да започне редовен прием на студенти. Доц. Т. Янакиева постави в своя доклад проблема за „Държавната политика за развитието на библиотечната професия“¹¹. Спечелилият конкурса за асистент в нашата катедра Красимир Петков (от 1993) в доклада си „Обучението на студентите по съвременни информационни технологии“¹² за първи път систематизира логично и конкретно гледище за преподавателската си работа в това актуално за библиотечно-информационните специалисти направление.

И за да завърша с подстъпите да започне дейност самостоятелната в СУ катедра и специалност, ще припомня съвещанието, организирано с цел да се обсъди предлаганият учебен план с действащи във нея преподаватели и изследователи. То се проведе в залата на библиотеката към катедрата „История и теория на културата“, най-представителна в тогавашните условия. Изказванията на гостите бяха внимателно изслушвани и от наша страна се даваха отговори на забележките и възраженията. Спомням си, че най-изявена конфликтна точка беше названието на специалността „Библиотечно-информационни науки“, като се насочваше към мислене, отстояващо разделянето на библиотекознанието от знанията за информационните технологии. Израз на тази позиция енергично отстояваха тогава Свободозаря Габровска и Севдалина Гълъбова, ръководещи полувисшия библиотекарски институт (ДБИ). Изминалите години показаха състоятелността на избрания по света и от нас термин название, но и днес се питам дали този отдалечен спор не оставя „сенки“ и в съвременното ни университетско образование.

Конституиране и консолидация на специалността БИН и водещата я катедра БИНКП в СУ до 2000 г.

Използвам в заглавието на този раздел от текста понятието „конституиране“, тъй като след очакваното решение на Академическия съвет за самостоятелна в СУ специалност БИН фактически трябваше не само да бъде открита, но и да се стабилизира настоящето, което гарантира бъдещето ѝ. Предварителната подготовка за поставянето ѝ „на релси“, както се опитах да покажа дотук, успя да изясни какви да бъдат насоките за обучението на бъдещите висшисти в посочения отрасъл и как да бъде отговорено на научните, професионалните и обществените изисквания.

Първата крачка, която трябваше да се направи, беше да известим в кандидатстудентския справочник наличието на новата специалност БИН в СУ, да се оформи учебният план, в подходящ вид да се предостави на новоприетите за редовно обучение студенти и да бъде съобразен с обстоятелството, че наред с него от академичното ръководство беше решено да започне и задочно обучение, предназначено за завършили полувисшия ДБИ, желаещи да продължат, за да придобият в тригодишен курс диплома за висше образование.

Преподавателският състав включваше, от една страна, лица, вече работили дотогава в специалността „Библиотекознание и научна информация“ – 4 души – Л. Атанасов, постъпил през 1965 г., доцент от 1984 г. и ръководител на катедрата 1985–1989; Т. Янакиева, защитила дисертация 1977 г. и доцент от 1989 г.; Нина Шуманова, защитила дисертация през 1981 г., след което постъпва в СУ; Ани Гергова (вж. прил. бележка № 2). Друга група постъпват от катедра „Културология“ – 5 души (Д. Варзоновцев, ст.н.с. II ст., 1996 доцент; Александър Дейков, ст.н.с., I ст., 1971, директор на Центъра по социокултурни проблеми на жизнената среда към СУ 1989–1991, заместник-министър на МОН 1991–1993, доц. 1997; ст. ас. Иван Евтимов, от 1980 до 1990 г. научен сътрудник в Института по изкуствознание, в СУ постъпва 1991, доцент 1997; ст. ас. Красимира Даскалова, в катедра „История и теория на културата“ 1982–1992, доктор 1992, гл. ас. 1995, доцент 2000, проф. 2012; специалист Румяна Аврамова). Трета група преподаватели са приобщени от други специалности на Философския факултет и други факултети на СУ, като часовете в БИН се включват в хорариума им, а също – хонорувани от Университетската библиотека и от НБ „Св. св. Кирил и Методий“. Този „конгломерат“ от преподаватели с разнородни научни интереси, понякога встрани от БИН, се нуждаеше от „спойка“. Вниманието им се налагаше да бъде съсредоточено към преосмисляне на дотогавашните опити и научни нагласи в полза на образованието, прилагано от БИНКП. Регулацията в процеса към фокусиране в общата проблематика налагаше системна и регулярна съвместна работа на всички, ангажирани в подготовката на нашите възпитаници, поддържане на тесен контакт с институции и личности, които могат да съдействат в тази посока.

По този повод си припомних, че на 24 май 1994 г. в едно интервю на Константина Недкова¹³ съм отговорила по следния начин:

Какво искате да споделите с библиотечните и информационните работници по въпроса за техните нови отговорности, образование, квалификация?

– Българските библиотеки са вековен културен институт в историята на нашия народ. В условията на модернизиралото се общество те са устремени към интеграция със световната информационна среда. Ръководят се от убеждението, че е наложително да променят своя облик, своята дейност и социални функции. Това повишава изискванията към професионализма на лицата, ангажирани с библиотечното дело. Все по-настоятелно се чувства необходимостта

от добре подготвени специалисти, владеещи съвременни подходи за набавяне, поддържане, развитие и ползване на библиотечните фондове, документационните сбирки, библиографските и пълнотекстовите бази от данни. Затова тяхното образование се ориентира към формиране етоса на професията, нейните ценностни критерии, да дава солидни хуманитарни и специални знания и умения.

Важно е да се осъзнае, че образованието в областта на библиотечно-информационните науки трябва да дава възможност за професионална реализация не само в общодостъпните и научните библиотеки, в информационните звена и служби, обслужващи науката, но и в новите сфери на информационна дейност – към производствени и търговски фирми, към редакции на периодични издания и книгоиздателства, към рекламни бюра, посреднически агенции, борси и т.н. Висшето образование осигурява развитието на библиотечно-информационната теория, на научните и научно-приложните изследвания.

Какво Ви помага да намерите общ език с различни по манталитет, обществено положение, психика и характер хора?

Водещ принцип в отношенията ми към хората е, че те винаги има за какво да бъдат уважавани.

Какво според Вас е разковничето за успеха на един ръководител?

Подреденост към работата, възискателност към себе си и към околните.

Включих извадката от това интервю, за да се припомни каква е платформата, на която се полага специалност БИН, и на какви правила съм се старала да остана вярна в дейността си като ръководител на катедра БИНКП на СУ. Те поясняват подхода ни към изработване и изпълнение на учебния план на специалността от първите години на съществуването ѝ. Наложена бе практиката по всяка включена в него учебна дисциплина Катедреният съвет да обсъжда и приема учебната програма, предложена от съответния преподавател, като критерий за оценката е доколко тя съответства на спецификата във висшето образование на библиотечно-информационните професионалисти. На тази основа и резултата от въвеждането им в учебния процес се вземаха решенията за обявяване на конкурси, повишаване и хабилизация на преподавателите. Тази прозрачност във взаимоотношенията вътре в катедрата позволява отвореността ѝ към институции и експерти-съидейници вън от нея, които се оказваха отзивчиви и доброжелателни в съпричастността си.

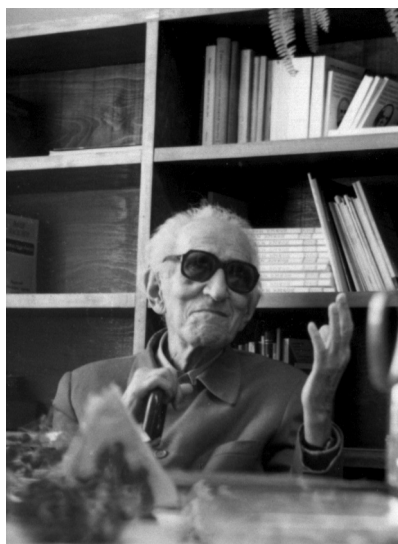
Още първата 1993–1994 учебна година приемът на студенти беше обещаващ. Приетите за редовно обучение по численост съответстваха на Изискванията в Правилника на СУ. За задочно обучение обаче приливът на студенти бе изключително висок – 80 души постъпиха след завършването на ДБИ, а те не можеха да се съберат в ползваните от Катедрата БИНКП аудитории. По вина на строителната фирма закъсна значително ремонтът на помещенията на V етаж в блок № 1 и се наложи Правният отдел на СУ да води съдебно дело срещу нея¹⁴. Изход от ситуацията бе намерен със съгласието

на университетските специалности, разположени в IV блок, които временно предоставиха свои свободни помещения за лекции.

Успоредно с учебните занятия Катедрата осъществи някои важни начинания.

На 11 октомври 1993 г. Катедреният съвет проведе среща с директора на Университетската библиотека (УБ) проф. Желязко Стоянов, за да се изяснят въпроси от взаимен интерес – за приобщаването на н.с. Ал. Димчев и н.с. Мария Капитанова в преподавателската работа на специалността БИН, за организацията на бъдещите учебни практики, предвидени за редовните студенти, за възможността на Катедрата да бъде предоставен занемареният фонд от специализирана литература, събиран от методическия отдел на библиотеката. Документацията от въпросното съвещание показва, общо взето, единомислието на участниците. То повлия на последващите действия. Ал. Димчев и М. Капитанова трайно се присъединиха към работата на Катедрата по отношение на учебните практики, включиха се в заседания на Катедреният съвет. След като доц. Л. Атанасов през 1995 г. се пенсионира по болест, на обявения конкурс за доцент неговото място се зае от д-р Александър Димчев през 1997 г. Н. с. Мария Капитанова, хонорувана преподавателка от създаването на специалността, през 1997 г. е избрана за главен асистент в Катедрата от Научния съвет на Философския факултет. Учебните практики, на които тя бе определена за отговорник, се осъществяваха по предварително планиране за разпределението на студентите в УБ и други водещи библиотеки, а Катедреният съвет обсъждаше заедно с представители на обучаваните възникналите проблеми и резултати. Нерешен остана въпросът за прехвърлянето на специализирана БИН литература в семинарната на специалността библиотека, тъй като се оказа, че пожеланият първоначално фонд е негоден поради съхраняването му в мокри помещения – мазетата на I блок от университетския комплекс. Въпреки това през годините катедрената библиотека се обогатяваше и стабилизираше благодарение на даренията на фондация „Отворено общество“, на Културните центрове на френското, британското и руското посолство. Тя оформи своя облик, след като през 2005 г. пое нейното уреждане и ползване специалистката, бивша БИН възпитаничка, Весела Цокева.

Катедра БИНКП още в началото на нейната консолидация наложи като водещи принципите да се познават и следват традициите, наложени от предходниците, и да се преосмислят в съответствие с променящата се реалност в резултат на навлизането на информационните и комуникационните технологии. Показателно в този смисъл е начинанието на 14 април 1993 г. по повод откриването на компютърния клас на Катедрата, състоящ се от един персонален компютър клас АТ386, 4 броя персонални компютри клас АТ286 и едно четящо устройство за CD-ROM, дарения на Фондация „Отворено общество“, да се поканят предишните преподаватели от специалността „Библиотекознание и научна информация“. Незабравими ще останат срещата и разговорът с

проф. Т. Боров, който на своите 92 години пеша изкачи стъпалата на четирите етажа и както винаги произнесе окуражителни думи (след един месец почина).

Както винаги преди, плътно до него се наредиха доц. Е. Кирова, доц. Б. Троянова, доц. М. Кайнарова, доц. З. Петкова, всички те първостроители на библиотечното висше образование, оставили трайна дияра в спомените на своите студенти и неизменно интересувачи се от техните дела в негова полза. Гости на това тържество бяха още Антоанета Гинина, завеждащ сектор „Библиотеки“ на Министерството на културата, колеги от катедра „Културология“ – доц. Р. Гаврилова, доц. Д. Гинев, доц. Л. Попов и др.

Убедена съм, че това емоционално наситено начинание даде навременен стимул за обединяване в действията, тогавашни и бъдещи. Що се отнася до материалната наличност в БИН специалността, тя се превърна в постоянна грижа и оттам се стигна до постепенен напредък. Само три години по-късно, на 26 март 1996 г., Катедреният съвет изслуша доклада на гл. ас. Кр. Петков, който направи констатацията, че по този въпрос „се наблюдава положителна тенденция“, че на разположение са 14 персонални компютъра, 5 принтера, 2

четящи устройства, 2 шрайбпроектора, 1 копирна машина, 11 информационни продукти CD-ROM, предимно с библиографска информация. Наред с тази информация той постави важни проблеми: че само 2 от компютрите са на съвременно техническо равнище, а останалите не могат да се използват с обновяващия се софтуер, че сме свързани с университетската компютърна мрежа с възможност за електронна поща, но има технически и финансови трудности, че по това направление в учебния план има само един преподавател със свръхвисока натовареност. За да бъде преодоляна последно посочената аномалия, съдействие оказаха Свободният факултет на СУ и неговата катедра „Реторика“. Оттам беше привлечена през 1998 г. гл. ас. Оля Харизанова, математичка по висше образование, на работа в СУ от 1985 г., преминала през 90-те години редица специализации в чуждестранни университети (Москва, Будапеща, Нюшател – Швейцария, Испания – все по проблемите на информационните технологии). През 2001 г. тя защитава дисертация, през 2005 г. е избрана за доцент в Катедра БИНКП, през 2010 г. защитава дисертация за доктор на науките, през 2011 – е избрана за професор.

Още в първите години специалността БИН заяви воля да участва в национални и международни форуми по нейната проблематика. Секция „Библиология“, член на Международната едноименна асоциация (АИВ), заедно с българския център за телематични услуги през октомври 1994 г. проведе семинар с надслов „Култура. Комуникация. Книжовност“. Сборникът с изнесените доклади бе обсъден и предложен за печат от катедрата БИНКП, като рецензенти бяха Ал. Дейков и Кр. Петков, а съставители – А. Гергова и Н. Матеев. Като автори в него участват и следните преподаватели: Д. Варзоновцев, Ив. Евтимов, А.

Гергова, Н. Шуманова, С. Недков, Т. Янакиева, Ал. Димчев, М. Капитанова, които излагат концептуални гледища за трансформациите, започнали в съответните сектори на книжовния живот, и вече въвеждащите се комуникационни услуги¹⁵. С по-широк поглед, насочен към наднационално равнище, беше Третият изследователски колоквиум на АІВ, проведен на 24–26 октомври 1996 г. в София, в заседателната зала на НБ „Св. св. Кирил и Методий“ (НБКМ).

Двуезичният сборник на български и френски език е озаглавен „Писмените комуникации в информационното общество“ и е подготвен под редакцията на проф. Р. Естивал и проф. А. Гергова. Издаден

е с финансовата подкрепа на Културната служба при Френското посолство в поредицата на НБКМ „Библиотекознание. Библиография. Книгознание“¹⁶. Включените в него пленарни доклади са на френски език: на проф. Робер Естивал – „Към един нов световен неолиберален библиотечен модел“, на проф. Мари-Клод Ветрено Сулар – „Еволюция на регламентирането в Интернет и неговото влияние върху формите и съдържанието на писмеността“, на проф. Ги Пелашо – „Възникване на една нова система на писмената комуникация“, на проф. Елена Савова „Библиотечните идеи на прехода между вековете“. Останалите доклади са на 30 български изследователи от БАН, НБКМ, СУ и в тях се посочват започналите у нас промени в издателствата, библиотеките, библиографията, научно-информационните структури. От катедрата БИНКП са представени докладите на Т. Янакиева, Ал. Димчев и М. Капитанова, А. Гергова, Н. Шуманова, С. Недков. Колоквиумът като цяло кореспондира по проблематика и с по-късно възникващите проблеми, затова и днес представлява интерес.

Първи непосредствени връзки с изследователската работа съвместно с Германия създаде през 1993 г. гл. ас. Красимир Петков, който беше включен в международния екип по разработката на проекта „Пазарът на разпространявана по електронен път научна, техническа и икономическа информация в

Източна Европа“. За него той информира Катедрения съвет на 25 октомври 1993, а тритомното издание, в което участваше, е завършено през 1995 г.^{17, 18}

В ползрението на преподавателите в катедра БИНКП попада и университетското образование в САЩ. На заседанието от 10 октомври 1995 г. н.с., д-р Александър Димчев информира за пристигането на проф. Херберт Ачлейтнер от Канзаския университет в Емпория и бе решено да се предложи споразумение за бъдещо сътрудничество. Посрещането му позволи да го запознаем с библиотечно-информационното образование у нас, а установеният траен контакт с него създаде предпоставки да бъдат организирани поредица мащабни международни конференции в първите години на XXI в.

За да не се превръща международното сътрудничество само в представителни мероприятия на национално и наднационално равнище, помогна въведената от Катедрения съвет на БИНКП практика на заседанията му регулярно всички да бъдем информирани за участието в чуждестранни инициативи и сътрудничество с наши институции. По традиция, наследена от проф. Т. Боров, такива заседания наричаме „информационни сбирки“. За яснота ще приведа няколко примера.

На 18. 10. 1993 г. Т. Янакиева дава сведения за 59-ата Генерална конференция на IFLA през август същата година в Барселона, посветена на Универсалната библиотека „Библиотеките като центрове за глобален достъп до информацията“. Тя информира и за участието си в състоялата се по същото време като паралелна инициатива Втора световна конференция „Продължаващото образование и IFLA: минало, настояще и бъдеще. Нейният доклад е “State and Problems of the Continuing Professional Education in Library and

Information Science in Bulgaria“, отпечатан в сборника на IFLA (Saur, 1993). Като участничка във форума тя насочва вниманието към най-актуалните теми и проблеми.

На 25. 10. 1998 г. поканеният от Катедрата ст. н. с. д-р Иван Диков, директор на Института по комуникации и автоматизирани системи (ИКАС), сподели данни за състоянието на телекомуникациите днес и в бъдеще, за краткосрочните и дългосрочните програми на Института.

На 25. 04. 1994 г. поканената д-р Ирен Бойкикева, бивша докторантка в Катедрата и в момента на работа в НАЦИД (наследник на ЦИНТИ), осъществила едногодишна специализация в Япония, предостави материали на Университета в Токио, както и програми на аналогичната на нашата негова катедра.

На 22. 11. 1994 г. А. Гергова информира за участието си в работата на международна среща, организирана от ЮНЕСКО, IFLA и EUCLID на тема „Библиотечно-информационното образование в страните на Източна Европа и ОНД“, състояла се в Братислава от 14 до 18 ноември същата година. Тя представи на разположение на колегията папка с материали – програмата, списък на поканените експерти, учебни планове на различни университети и Проект-предложение, изпратено на ЮНЕСКО. На същото заседание на Катедрения съвет С. Недков разказа за поредица музеоложки конференции: за 30-годишнината на архитектурно-историческия резерват в Етъра; за Боженци; за създаването на военноисторически служби в България.

На 28 март 1995 г. Т. Янакиева изнесе информация за материалите, получени в Катедрата БИНКП от EUCLID (Европейска асоциация за библиотечно-информационно образование и изследване). В нейния бюлетин № 7, посветен на срещата в Братислава, е включена справка за специалност БИН в СУ. Напомни, че при подготовката на справочника за членовете на асоциацията материалите ни трябва да бъдат изпратени най-късно до октомври 1995 г.

Приведените примери на информационни сбирки на Катедрения съвет са само илюстрация на това, което се е правило на тях, а и днес би могло да се прави.

Важна цел на Катедрата БИНКП след възстановяването на нейната самостоятелност беше да се наложи *екипността като стил на работа*. Процедурите по обсъждане и приемане на учебните програми по всяка от дисциплините в учебния план имаха не само администрираща роля, но и създаваха възможности всеки от преподавателите да придобива обозримост за образователния процес като цяло. Така се постигаше предотвратяване на дублирания в материала, откриваха се празноти и пропуски. Отговорността от персонална, на отделния преподавател, става обща, на цялата колегия. Екипно се разискваха резултатите от учебните практики, предложените теми за дипломни работи и дисертациите. Желаящите да бъдат зачислени в аспирантура на самостоятелна подготовка към Катедра БИНКП по това време прииждаха –

Жанета Майер от Добрич, Румен Тенев от Националния исторически музей, Христо Христов, завършил току-що културология, Румен Спасов, свързан със студентския вестник в СУ. Техните предложения изискваха строга преценка от Катедрения съвет. Той имаше задължението постепенно и заключително да обсъжда дисертациите на зачислените вече аспиранти (днес докторанти). От тях с успешна защита приключиха по онова време: Мария Панайотова, Людмила Иванчева, Грета Дерменджиева, Димитър Мирчев.

Научните изследвания и подготвените за издаване учебници и помагала също следваха принципа на единно оценяване, включващо не само преподавателите, но и привличаните външни учени и експерти.

Планирането на колективното изследване „Социалната комуникация на студентите в СУ през 90-те години на ХХ век“, предложено от Д. Варзоновцев и Ив. Евтимов на 15. 03. 1993 г., в резултат на катедреното обаждане бе утвърдено от Факултетния съвет и прието за финансиране от НИС на СУ. В процеса по изработване на неговия инструментариум в обсъжданията се включиха освен щатните членове на катедрата и проф. Иван Стефанов, кфн Константина Недкова, Ал. Димчев, М. Капитанова и др.

За обсъждането на труда, подготвен от Кр. Петков, на тема „Персоналните компютри и съвременните информационни технологии (ръководство за библиотечни и информационни специалисти)“ бяха определени Доминика Радева от Министерството на културата и Ал. Димчев. На заседанието на Катедрения съвет – 18 април 1994 г. – освен прочетените от тях рецензии има и позитивни за отпечатването изказвания. Настояваха за скорошното му издаване. Такива бяха мненията на Петър Копчев, Ал. Дейков, Динчо Кръстев, Т. Янакиева, Л. Атанасов, А. Гергова. Кр. Петков в отговора си на бележките и предложенията отбе-

лязва, че наистина заглавието не е най-подходящо, че освен текстовата част ще има и графична, че такова помагало ще послужи и на студентите, и на практикуващите, затова в него въвежда освен английска и българска терминология. Така изданието „Персоналните компютри“ Университетското издателство осъществи през 1996 г. Заедно с него пак Университетското издателство представя и труда на Кр. Петков „Съвременни информационни технологии“, съответстващ на преподаваната от него дисциплина. По същото време Кр. Петков сключва договор с Фондация „Отворено общество“ и преведе от италиански език труда на Карла Базили и Корадо Петинати „Виртуалната библиотека. Достъпът до информационните ресурси на компютърните мрежи“, издаден на български език 1996 г. Това даде повод катедра БИНКП, за първи път като самостоятелна, да организира публично представяне на трудовете му, проведено в официалната зала № 1 на Ректората и посрещнато с голям интерес.

На 12 май 1994 г. е обсъждането на предложения за печат от А. Гергова труд „Книгознание. Лекции“. Писмено представените рецензии за него са на Боряна Христова и Татяна Янакиева. Изказалите се са: Петър Парижков, М. Капитанова, Д. Варзоновцев, С. Недков, Ив. Евтимов, Ал. Дейков, Кр. Петков, Константина Недкова, Ал. Димчев, Л. Атанасов. От протокола на заседанието откривам, че съм благодарила за положителните оценки и съм възприела препоръката да разширя уводната теоретична част и да приложа именен и предметен показалец. Изразила съм също мнението, че учебникът ще бъде отправна точка за заниманията на студентите, а в процеса на работа с тях ще се обсъждат и задълбочават отделни проблеми, ще има възможност за дискусия и за коментари. Университетското издателство прие издаването, осъществено през 1995 г., а последващите вече 18 години потвърдиха очакванията, на колегите и моите.

Отбелязвам тези първи обсъждания на преподавателски трудове в периода на обособена специалност БИН, защото те дадоха кураж да се пише и издава онова, което е от полза и за студентите, и за интересуващите се от нашата проблематика. Наложил се убеждението, че утвърдените учебни програми по преподаваните дисциплини карат мисленето и въображението, знанията и интуицията да провокират творчески импулси.

Интересно в това отношение е обсъждането на труда „Маркетинг за библиотекари“, предложен за издаване от Иван Евтимов на 13 юни 1995 г. Катедреният съвет започва обсъждането с изказване на Л. Атанасов, който изразява несъгласие, че „проблемите са поставени на шега“, че някои от примерите звучат несериозно. На изразената позиция опонират Т. Янакиева, Н. Шуманова, Д. Варзоновцев, А. Гергова, като посочват, че теорията не е принизена, а е направена четивна, че „учебната литература по света по достъпен начин излага и най-сложните въпроси“, че авторът концентрира вниманието към микромаркетинга на такава специфична сфера като библиотечното дело. Общото гледище наложи решението да се издаде този самоучител, така потребен на библиотекарите, тъй като литература за редовите от тях липсва, а увлекателно

и забавно поднесена теория изобщо няма. Учебникът „Микромаркетинг за библиотекари“ Университетското издателство предостави през 1999 г.

Като набелязвам стъпките за консолидация на началния преподавателски екип на БИНКП, не бих пропуснала да споделя, че такъв ход на работата не се осъществява съвсем безпрепятствено. Появиха се и признаци на разцепление, които се налагаше да бъдат предотвратявани с такт и настойчиво. Към средата на 90-те години на XX в. тази тенденция се прокрадваше и във Философския факултет. За нея на наше катедрено заседание и д-р Димитър Гинев от секцията по „Културология“ консултира идеята си за създаване в СУ на Център по обща теория на философията. И в нашия екип дочухме за идеята на Ал. Дейков, Д. Варзоновцев и Ив. Евтимов да направят предложение за обособяване в СУ на Център по културни политики, споделена и с декана на Философския факултет доц. Витан Стефанов. Като ръководител на катедра БИНКП реших незабавно да проведа откровен разговор с тримата ни колеги. Заварих ги в кабинета и започнах с въпроса: „Какво сбърках?“ Те изненадани от прямотата веднага се опитаха да опровергават съмненията, че ние имаме грешки и вина за тяхното намерение, а то е ръководено от принципни съображения. Без да споря, им отговорих, че за самостоятелното съществуване на специалност БИН тяхното присъствие е необходимо, защото са се вписали в общата ни работа и имат перспективи за развитие. Заклучението, което направих, беше „няма да допусна разцепление в състава на преподавателите“. И така стана. Когато на 14 май 1997 г. се обсъждаше хабилитационният труд на доц. Ал. Дейков „Феноменът проектиране“, във встъплението си той посочи: „Единственото нещо, което бих искал да кажа по повод тази книга, е желанието ми да я обвържа с нашата специалност. Ако определим делението на науките на обществени и хуманитарни като спорно и неактуално и ги разделим на теоретични (с ключова дума познанието), исторически (интерпретационни) и практически, то в тази книга съм разгледал проектирането именно като практическа наука.“ И писмените рецензии на проф. Д. Гинев и на доц. Ив. Евтимов, и изказванията на доц. Л. Попов, доц. Варзоновцев, доц. Т. Янакиева и проф. А. Гергова потвърждават, че трудът е с приносно значение за специалността БИН и заслужава да бъде основа за реализация на авторовата аспирация. Стремещът към „отцепване“ беше утихнал, а за него не благоприятстваше и общата академично-образователна политика на СУ.

Казаното дотук обяснява как укрепването на катедра БИНКП позволи с готовност да посрещнем Наредбата за единни държавни изисквания за придобиване на висше образование по специалността „Библиотечно-информационни дейности“ за образователно-квалификационна степен „бакалавър“, утвърдена с Постановление № 130 от 30 юли 1997 г. По поставената предварително задача на експертната група, подготвяща проекта на Наредбата, представителите на Философския факултет на СУ (включително и моя милост) концептуално отстоявахме позициите на БИН. Затова след като Наредбата официално регламентира специалността с название „библиотечно-ин-

формационни дейности“, решение на Академическия съвет от август 2003 г. (Протокол № 13, 25.08.1993) възстанови името БИН, съответстващо на възприетата по света терминология.

Важен източник на информация за оформянето на учебния план за 1998–1999 учебна година, за приложените към него учебни програми по всяка от дисциплините, придружени с анотации и кратки сведения за съставителите им и техните публикации, е подготовеният от катедрата БИНКП обмен материал. Когато бях поканена от заместник-ректора проф. Мартинов да му представя нашата подготовка, аз му го поднесох, а той изненадан я разлисти и помоли да му я предоставя, за да послужи за образец на специалностите в СУ. За да се придобие нагледна представа от основния документ, насочващ дейността на катедрата, ще дам тук копия на учебните планове за редовно и за задочно обучение на бакалавърска степен.

У Ч Е Б Е Н П Л А Н БАКАЛАВЪРСКА ПРОГРАМА

ЗА РЕДОВНО ОБУЧЕНИЕ ПО СПЕЦИАЛНОСТТА „БИБЛИОТЕЧНО-ИНФОРМАЦИОННИ ДЕЙНОСТИ“

(Съобразена с Единните държавни изисквания – ПМС №310/30.07.1997, ДВ, бр. 63/06.08.1997 г.)

<i>Дисциплина</i>	<i>Семестър</i>	<i>Лекции / упражнения, часове</i>	<i>Преподавател</i>
<i>ОСНОВНИ КУРСОВЕ</i>			
Книгознание. История на книгата	I	45/0	Проф. А. Гергова
	II	15/30	Доц. Кр. Даскалова
Библиотекознание. История на библиотеките	III	45/15	Доц. Ал. Димчев Н.с. М. Капитанова
	III	30/15	Доц. Т. Янакиева
Теория на библиографията. История на библиографската дейност	IV	30/15	
	IV	30/30	Доц. Н. Шуманова
Теория на научната информация. История на информационната дейност	I	45/60	Доц. Т. Янакиева
	II	30/60	Доц. Н. Шуманова
	III	15/30	Н.с. М. Капитанова
Библиотечни фондове. Организация, структура, ползване	IV	45/15	Доц. Ал. Димчев
	V	45/15	Н.с. М. Капитанова
Информационни системи	V	45/45	Доц. Т. Янакиева
	VI	30/60	Доц. Н. Шуманова

Организация и управление на библиотеките	VII	30/30	Доц. Ал. Димчев Ас. Кр. Ангелова
Организация и управление на информационните ресурси	VII VIII	45/15 45/15	Доц. Д. Варзоновцев Доц. Ив. Евтимов
Информационни и комуникационни технологии	I II III IV	45/60 30/60 30/30 30/15	Доц. Кр. Петков Гл.ас. О. Харизанова
Теория на литературата	I	30/0	Гл.ас. Д. Камбуров
Съвременна българска литература	I	60/0	Доц. Вл. Атанасов
Руска литература (XIX–XX век)	III IV	30/0 30/0	Доц. Р. Корсемова Доц. Р. Евтимова
Западноевропейска литература	V VI	30/0 30/0	Гл.ас. О. Ковачев
Архивознание	V	30/15	Доц. А. Нейкова Гл.ас. В. Кацунов
Музеезнание	IV	30/15	Доц. С. Недков
Краезнание	V	30/15	Доц. С. Недков
Философия	VII	45/0	Доц. О. Георгиев
Логика	I	45/15	Доц. Ал. Дейков Ас. А. Бешкова
Естетика	III	30/0	Доц. М. Иванова
Етика	III	30/0	Гл.ас. П. Горанов
Психология	V	60/0	Доц. Л. Андреева
Основи на информационното общество	II	30/15	Доц. Д. Варзоновцев
История на българската култура	VII	30/30	Доц. Кр. Даскалова
Увод в културознанието	I	30/15	Доц. Д. Варзоновцев
Културна политика	VII VIII	45/0 45/0	Доц. Ал. Дейков
Методи на емпирическите социални изследвания	VI	45/30	Доц. Ив. Евтимов
Английски език	I-IV	240	
Спорт	I-IV	120	
Учебна практика I	IV	75	Н.с. М. Капитанова Г-жа В. Янкова
Учебна практика II	VI	75	Доц. С. Недков Ас. Кр. Ангелова
<i>ИЗБИРАЕМИ КУРСОВЕ</i>			
Художествено и техническо оформление на изданията	II	30/0	н.с. д-р Ж. Станкулов

Книгопечатни технологии и размножителна техника	III	30/0	Д-р Р. Сарджева
Специализирани фондове за редки и ценни книги	III	30/0	Проф. Б. Христова
Библиотечни фондове по изкуствата	IV	30/0	Доц. С. Недков
Семиотика на текста	V	30/0	Доц. Д. Варзоновцев
Краеведска библиография	V	30/0	Ст. н.с. Цв. Панчева
Документалистика в средствата за масова комуникация	VI	30/0	Доц. Н. Шуманова
Библиотечно обслужване на читатели със затруднено социално общуване	VI	30/0	Н.с. Д. Стефанова
Консервация на библиотечните фондове	VI	30/0	Ст.н.с. Г. Съйкова
Философска антропология	VII	30/0	Проф. В. Динев
Репресията над книгата. Цензурата в историята	VII	30/0	Доц. Кр. Даскалова
Отношения в полето на книгата	VII	30/0	Д-р Д. Мирчев
Web-проектиране	VIII	30/0	Гл.ас. О. Харизанова

**УЧЕБЕН ПЛАН
ЗА ЗАДОЧНО ОБУЧЕНИЕ
ПО СПЕЦИАЛНОСТТА „БИБЛИОТЕЧНО-ИНФОРМАЦИОННИ ДЕЙНОСТИ“**

<i>Дисциплина</i>	<i>Семестър</i>	<i>Хорариум</i>
<i>ОСНОВНИ КУРСОВЕ</i>		
Книгознание. История на книгата	I- II	30
Библиотекознание. История на библиотеките	II	30
Теория на библиографията. История на библиографската дейност	III	30
Теория на научната информация. История на информационната дейност	IV	30
Документални източници и обработка на документалната информация	I II	45/15 30/30
Библиотечни фондове. Организация, структура, ползване	III	30
Организация и управление на библиотеките	VI	30
Организация и управление на информационните ресурси	VI	30
Информационни системи	V VI	30 30
Информационни и комуникационни технологии	IV	45/30

Архивознание	II	20
Музезнание	II	20
Краснание	V	20
Логика	III	20
Естетика	II	20
Философия	VI	30
История на българската култура	I	30
Увод в културознанието	I	30
Културна политика	IV	30
Методи на емпирическите социални изследвания	V	30
<i>ИЗБИРАЕМИ КУРСОВЕ</i>		
Художествено и техническо оформление на изданията	II	20
Отношения в полето на книгата		20
Книгопечатни технологии и размножителна техника	III	20
Специализирани фондове и ценни книги	III	20
Библиотечни фондове по изкуствата	III	20
Документалистика в сферата на масовата комуникация	IV	20
Семиотика на текста	IV	20
Краеведска библиография	IV	20
Библиотечно обслужване на читатели със затруднено социално общуване	V	20
Консервация на библиотечните фондове	V	20
Философска антропология	VI	20
Репресията над книгата. Цензурата в историята	VI	20
Компютърна обработка на текстови данни	VII	20

За издигане авторитета на БИН специалността в периода на нейното увърждаване от значение е не само осъществяването на учебния процес, но и *участието на преподавателите в най-значими за 90-те години на XX в. национални научноизследователски проекти.*

Започналият през 1993 г. проект „Изграждане и развитие на Национална автоматизирана библиотечно-информационна мрежа“ (НАБИМ), финансиран от Фондация „Отворено общество“ и с ръководител н.с. д-р Ал. Димчев, тогава хоноруван в катедрата БИНКП, има за цел да се разработят модели, по които да се осъществява този актуален за библиотеките процес, да се подготвят библиотечните професионалисти за предстоящите генерални промени, свързани с въвеждането на новите информационни технологии, да се създадат предпоставки за включването на българските библиотеки в

международния информационен обмен. Водеща в проекта беше идеята да се обединят усилията на специалистите в областта на автоматизацията, за да се намери оптимално ефективен и икономически реализуем вариант в условията на финансова криза. На националното съвещание, организирано от Министерството на културата, проектът е обсъден и приет като „рамка за развитие на НАБИМ“.

Библиотечната общност откликва по темата, като на 9 май 1996 г. в София провежда работна среща, организирана от СБИР и предизвикана от Постановление № 19 на Министерския съвет от 31 януари 1996 г. за приемане на Наредба за статута и дейността на библиотеките и техните взаимоотношения, без да се предвижда изграждането на НАБИМ. На 24 март 1999 г. друга работна среща беше с надслов „НАБИМ – 6 години по-късно“ и целеше да се анализират както проблемите, съпътстващи осъществяването на проекта, така и перспективите за по-нататъшна дейност в това направление.

Преподавателите от специалността БИН, както вече отбелязах, участваха в първия опит за подготовката на Закон за библиотеките. Те се включват и в проекта от 1997–1998 г. „Библиотечно законодателство“, инициран от СБИР, с ръководител н.с. Мария Капитанова и координатор доц. Александър Димчев. Във връзка с него се проведеха ред семинари и конференции, на които бяха обсъждани въпросите за изработване на законодателни и нормативни библиотечни документи. Така също бяха издадени сборниците: „Библиотечно дело в България... Нормативни документи 1878–1998 г.“, „Библиотечното дело в чужбина... нормативни документи“, „Информационната политика в България – формиране и развитие“ (1999). Както те, така и бюлетините на СБИР създаваха предпоставки за пренагласа в мисленето както на съответните практикуващи професионалисти, така и на законодателите управленци. Ако проследим крайния ефект от извършената предварителна подготовка за обявяването на библиотечната нормативна система, ще заключим, че тя все пак дава своето отражение, но трудно и доста бавно. Така, с дейното участие на Ал. Дипчикова, Ан. Тотоманова и Т. Янакиева все пак се стигна до новия закон за депозита през 2000 г., а Законът за обществените библиотеки беше утвърден едва през 2009 г. За техните предимства и пропуски говорят допълненията и измененията, направени през следващите години, дискутирани до днес въпроси на законовите разпоредби.

През 1996–1997 г. СБИР, Министерството на културата и Фондация „Отворено общество“ предприемат почина да се разработи проектът „Национална програма „Опазване на библиотечните фондове“,“ съответстващ на насоките, дадени от ЮНЕСКО с „Memory of the World“ и от IFLA с „Preservation and Conservation“. В групата, поела работата по проекта, се включват водещи научни сътрудници от НБКМ и от катедра БИНКП на СУ. Ръководител е проф. А. Гергова, а участници са н.с. Мария Капитанова и доц. Александър Димчев. За целта беше подготвено и проведено проуч-

ване, чиито цели бяха: да се установят обхватът и състоянието на библиотечните фондове и информационните ресурси в България, условията, при които се съхраняват, възможностите за достъп до книжовно-документалното наследство, готовността на различните видове библиотеки за участие в изпълнението на Националната програма. От изпратените анкети до близо 100 библиотеки в страната отговори представиха 44. Резултатите, които бяха анализирани, а също – проучванията на чуждестранния опит в тази област, позволиха през октомври 1997 г. проектът да бъде завършен, след което беше издаден на български и на английски в самостоятелни книги и разпространен. Отзивите, получени от чужбина и публикувани в бюлетина на СБИР, съдържаха одобрения и поощрения. Разговорът на работната група, подготвила проекта, с Министъра на културата Ема Москова имаше като резултат неясното обещание, че очакваното финансиране евентуално ще бъде обсъдено да се осъществява от фонд „Развитие на културата“. Това така и не стана, но с програмата все пак библиотечното мислене се насочи към проблема, а в учебните университетски планове залегнаха дисциплини, гарантиращи подготовката на студентите и в това направление на бъдеща дейност.

В годините на начална консолидация на специалността БИН преподавателите от катедра БИНКП се включиха в работата и по *други проекти*.

Доц. Дмитрий Варзоновцев е участник в разработвани от Центъра за социални практики към Нов български университет (НБУ) проекти: „Икономически и културни измерения на промяната в България“ (1995–1996), „Измерения на гражданското общество в ценности, идеи и мотиви на политическия елит на България след 10 ноември 1989“ (1996–1997), „Публичният диалог в посттоталитарния град“ (1997–1998). Той е ръководител на проекта „Развитие на гражданската инициатива по местоживееене – конкурс „Ние можем сами“ – „Гражданско общество – 2001“ (1999).

Доц. Красимира Даскалова е привлечена като експерт в проекта „Изследване на българските читалища“ (1999–2000), разработван от специализираното звено на Министерството на културата. Тя е определена и като отговорник за българската част от международния проект „Women, Gender and Transition in Eastern Europe“ (1993–1995).

Доц. Красимир Петков участва като експерт в международния проект ESPRIT 977062 „Electronic Information Services in Central and East Europe and the Newly Independent States“ (1998–1999). Той е участник заедно с гл. ас. Оля Харизанова в международния проект TEMPUS- jER 14 347-1999 Bg „Improvement of the institutional structure and qualification of public administration staff in Bulgaria“ (1999–2000).

Важна отлика на обособената катедра БИНКП е, че още от началото нейните преподаватели използват ред национални конференции, семинари и срещи, за да популяризират своите идеи и изследвания сред широката общественост и колегиалната общност. Ще огранича този преглед до 2000 г.,

тъй като тя бележи нов етап в развитието на специалността БИН, разгърнала се по-убедително в посока на международните си прояви с конференциите с широко международно участие и с ежегодно провежданите летни студентски семинари заедно с чуждестранни университетски партньори (2000 г. – в Раба Нишна, Полша; 2001 – Китен, България; 2002 – Завоя, Полша; 2004 – Китен, България; 2007 – Ярошин, Полша). Активизира се и обменът на преподавателите – български в чужбина и чужденци у нас.

Доклади на Третата национална научна конференция на СБИР, 3–5 юни 1993 г., изнасят: А. Гергова, Т. Янакиева, Д. Варзоновцев, Кр. Петков, С. Недков.

На Четвъртата национална научна конференция „Библиотечно-информационно обслужване“ на 2–3 юни 1994 г. докладите са на: М. Капитанова, Ал. Димчев, Кр. Петков.

На 3 юни 1994 г. Кр. Петков ръководи семинар на тема „Персоналният компютър в библиотечно-информационната дейност“.

На 8 септември 1994 г. на кръгла маса, посветена на 30-годишнината на ЕАК „Етър“ – Габрово, С. Недков представя гледища по въпроса „Музеите на открито в България – състояние и перспективи на развитие“. На 1 октомври 1994 г. в АИР Боженци на кръгла маса „Приватизацията и културно-историческото наследство“ той изнася доклада „Недвижимите паметници на културата и тяхната законодателна защита от Освобождението до Втората световна война“. На Международната научна конференция „Национализъм и империализъм. Имперският проблем на Балканите“, 2–4 ноември 1994 г., София, спира вниманието към „Националните музеи в европейските империи през XIX в.“.

През април 1995 г. на Конференция по случай 40 години библиотека „Захарий Княжески“ и 185 години от рождението на нейния патрон А. Гергова говори на тема „Библиотечни традиции“.

През май 1995 г. на научна конференция, посветена на 140-годишнината на организираното книгоиздаване в България и 20-годишнината на къщата музей „Хр. Г. Данов“ – Пловдив, доклади изнесоха А. Гергова и С. Недков.

На Международния социологически семинар през май 1995 г. в Созопол Ив. Евтимов дискутира „Приложение на анкетните методи в етнологическите изследвания“.

На Петата национална научна конференция „Библиотеките и бъдещето“, организирана от СБИР, 7–9 юни 1995 г., докладите на преподаватели от Катедрата са: А. Гергова – „Традиции и бъдеще на библиотеките“, Т. Янакиева – „Пермутации на библиографската информация“, Кр. Петков – „Мултимедията – новото технологично предизвикателство към библиотеките“, Н. Шуманова – „За традиционното и модерното в библиотечното образование“. С доклади участват и студенти от специалността БИН.

През декември 1995 г. на Конференция, посветена на К. Попър в град Баня, Д. Варзоновцев има доклад на тема „Културно-исторически граници на тоталитарния проект“. През април 1996 г. той участва в конференция по

проблемите на либерализма с доклад „Либерализмът в контекста на българската менталност“.

На Шестата национална научна конференция на СБИР „Библиотечните фондове – състояние, опазване и развитие, 5–6 юни 1996 г., докладите на преподаватели от специалността БИН са: А. Гергова – „Към идеята за опазване на библиотечните фондове“, Т. Янакиева – „Личната библиотека в структурата на библиотечния фонд – израз на културно-историческа памет“, С. Недков – „Опазване на книжните фондове в българските музеи“.

На Национална конференция на библиотеките при висшите училища, 1–2 юли 1996 г., Варна, Ал. Димчев има доклад „Университетските библиотеки и новите информационни технологии“.

На национална кръгла маса, посветена на Дора Габе, 27–28 септември 1996 г., Добрич, Т. Янакиева участва с доклад „Оценката на Дора Габе в печата“.

М. Капитанова и Ал. Димчев имат доклад „Проблеми на комплектуването на научна периодика в библиотеките на висшите училища“, изнесен на Националната им конференция, състояла се на 30 септември – 1 ноември 1996 г., на Гюлечица.

На 8–9 ноември 1996 г. се провежда конференцията „Информационно осигуряване на книжния пазар. Национални библиографии, каталози на научни издания и ISBN“, на която участва Т. Янакиева.

На 11–12 ноември 1996 г., в София, в конференцията „Личният фонд на писателя в архива и музей“ участник е С. Недков.

На 20 ноември 1996 г. преподаватели на Катедрата участват в Национална конференция „Читалищната библиотека – традиции и бъдеще“, организирана по повод 100-годишния юбилей на Образцово народно читалище „Елин Пелин“ и неговата библиотека. Докладът на А. Гергова е на тема „Следосвобожденска България и нейните читалища“.

На 3 декември 1996 г. М. Капитанова е лектор на семинара, организиран от Регионалната библиотека в Шумен и СБИР, за библиотекари от региона по проблемите на комплектуването в тогавашните условия.

На Шестата Национална научна конференция „Информационна политика в България – формиране и развитие в съвременните условия“, проведена от СБИР, 5–6 юни 1997 г., София, докладите на преподаватели от БИНКП са: М. Капитанова, Ал. Димчев – „Библиотеките пред прага на XXI век“; Н. Шуманова – „Параметри на националната информационна политика“; А. Гергова – „За нов професионализъм в писмената комуникация“; Т. Янакиева – „Интегративност на информатизираната библиография“.

На 26–27 юни 1997 г. е проведена Национална научна конференция „Габрово – твърдина на българския дух“, посветена на 120-годишнината от освобождението на Габрово и организирана от Националния музей на образованието. Изнесенният от С. Недков доклад е с тема „Участието на габровци във формирането на Българската земска войска“.

На 8 септември 1997 г. Ив. Евтимов изнася лекция „Култура и самоуправление“ в Летния университет за представители на завеждащи отдели по култура в общинските съвети, Варна.

На 7–8 май 1998 г., по време на Втората научно-практическа конференция „Образователни измерения на музея“, проведена в София от Националния музей „Земята и хората“ и Националния политехнически музей, С. Недков участва с доклад на тема „Мултимедийните средства и тяхното приложение при преподаването на музеология“. На 18 май 1998 г. той има доклад „Музеите и музеологията през XXI век“, изнесен на Национална конференция „Българските музеи през новото столетие, или за съдбата на културното наследство“, посветена на Международния ден на музеите и проведена в София.

На Петия конгрес на СБИР и Осмата национална научна конференция „Библиотечно законодателство“, проведена в Аулата на СУ на 10–12 юни 1998 г., Ал. Димчев е избран за председател на Управителния съвет на СБИР, а докладите, изнесени от представители на катедра БИНКП, са: А. Гергова – „Библиотеки и интелектуално производство“; Т. Янакиева – „Идеи в законодателството за задължителен депозит (на основата на опита във Франция, Германия, Русия, Великобритания и САЩ“.

На 8 септември 1998 г., на Летния университет с представители на завеждащи отдели по култура в общинските съвети, Варна, Ив. Евтимов изнася лекцията „Европейско културно законодателство“.

На 15–16 октомври 1998 г. се провежда квалификационен семинар „Актуални проблеми на читалищните библиотеки“ за представителите им от Добрички, Варненски и Силистренски район, организиран в град Добрич от СБИР и Фондация „Отворено общество“. В него вземат участие и преподаватели от катедра БИНКП и гост-лекторката в нея от САЩ Лаурен-Стара. Квалификационен семинар за библиотекари от Северозападна България се провежда в Монтана на 27–28 октомври 1998 г. Такъв е и квалификационният семинар на 7–8 октомври 1998 г. в Смолян.

На 19–20 април 1999 г. на конференцията „Библиотеката – минало, настояще, бъдеще“ по случай 40-годишнината на Регионална библиотека „Никола Фурнаджиев“ в Пазарджик лектор е Ал. Димчев.

На 28–29 април 1999 г. в конференцията „Четенето и книгата“, организирана от Пловдивския университет, участват с доклади А. Гергова и Кр. Даскалова.

На 29 април 1999 г. Ал. Димчев участва в Семинар на училищните и читалищните библиотеки на територията на град София, организиран от Методичния отдел на Столична библиотека и проведен в Панчарево.

На 18 май 1999 г. в София е проведена дискусия на тема „Българският преход: музеят и трансформацията, преносът и възраждането на ценностите“ в Обществения музеоложки център, където С. Недков има доклад „Между „реалния“ и „виртуалния“ музей – бъдещето на музеите през XXI век“. Той участ-

ва с доклада „Проучване на студентската музейна публика“ на Национална студентска теоретична конференция по проблемите на студентските интереси, организирана от Варненския свободен университет на 21–23 май 1999 г.

На Деветата национална научна конференция „Библиотеките през новото хилядолетие – свободен и равен достъп до информация“, организирана от СБИР и катедра БИНКП на СУ на 1–3 юни 1999 г. в София, докладите на преподавателите ѝ са: А. Гергова – „Свобода на достъп до информацията и библиотеките“; Н. Шуманова – „За читателите, за потребителя и за още нещо...“; Кр. Петков – „Проблемът 2000-та година и библиотечните автоматизирани системи“; М. Капитанова, Сл. Скопцова – „Съвременни ли са проблемите на комплектуването в българските библиотеки“; Т. Янакиева – „Библиотеки, автори и достъп до информация в информационното общество“.

На 22 септември 1999 г. Ал. Димчев участва в конференцията на тема: „Законът за достъп до информация – проект, резултати от обществената дискусия, препоръки към законодателя“, организирана от Програмата „Достъп до информация“ и Българската медийна коалиция с финансовата подкрепа на ProMedia към USAUD и Фондация „Отворено общество“. На 27–28 септември 1999 г. той е лектор на семинара на тема „Ролята на общодостъпните библиотеки в съвременните условия“, проведен в Търговище. Участва в Шестия традиционен семинар по проблемите на автоматизацията на библиотечните процеси и информационното обслужване, организиран от фирма РС–ТМ ДДА – София, и Регионална библиотека „Христо Смирненски“ – Плевен, от 29 септември до 1 октомври 1999 г. Лектор е на квалификационния семинар на тема „Общодостъпните библиотеки в условията на промените“, състоял се на 7–8 октомври 1999 г. в Пампорово.

На научната конференция „Информационните технологии в историята и нейните помощни науки“, организирана от Института по история към БАН на 9–10 ноември 1999 г. в София, С. Недков изнася доклада „Музеите и информационните ресурси в Интернет“.

Т. Янакиева е лектор на образователния семинар, проведен във Видин на 17–18 ноември 1999 г.

На 14 декември 1999 г. А. Гергова участва с доклада „Библиотекарите в публичните библиотеки през следващото хилядолетие“ на конференцията „Библиотеките – минало и бъдеще“ по случай 45-годишнината на Регионалната библиотека „Христо Ботев“ в град Враца.

Съгласно направената уговорка преди това наглед подробно изброяване ще прекъсна до тук проследяването на участията на екипа от БИНКП в национални научни инициативи, задаващи тон и на по-сетнешните му прояви Pro domo sua. По-различна е насочеността на изявите ни в международни конференции и семинари, с които се насочва вниманието на чуждестранната професионална мисъл към българския опит и неговите проблеми. Нека ги проследим хронологично.

През август 1993 г. в рамките на 59-ата генерална конференция на IFLA се провежда конференция по проблемите на библиотечното образование, на която Т. Янакиева изнася доклад „Продължаващо професионално обучение на библиотечни и научно-информационни кадри в България“. Тя участва в Работната среща по проблемите на бъдещото развитие на библиотеките в страните от Централна и Източна Европа, организирана от Съвета на Европа, февруари 1994 г. в Страсбург.

На семинара на тема „Към създаване на паневропейски форум на асоциациите на библиотекарите“, организиран от Сектора по културна кооперация към Съвета на Европа, 19–20 май 1994 г., Страсбург, участва М. Капитанова.

На работната среща на тема „Библиотечно-информационното образование в страните от Източна Европа и ОНД“, организирана в Братислава от UNESCO, IFLA и EUCLID, 14–18 октомври 1994 г., участва А. Гергова.

На френско-българския семинар на тема „Биографичният метод на изследване“, 15–21 май 1995 г. в Созопол, участват Д. Варзоновцев и Ив. Евтимов.

На 61-ата международна конференция на IFLA на тема „Библиотеките и бъдещето“, 21–27 август 1995 г. в Истанбул, участва Т. Янакиева.

На Международния конгрес по семиотика на пространството, август 1995 г., Санкт Петербург, с доклад участва Д. Варзоновцев.

На XIII международен колоквиум по библиология, 22–28 октомври в Париж, А. Гергова изнася доклад „Пред дверите на книжовния храм“. Тя участва също в Международната конференция „Изборът за опазване“ – март 1996 г. в Лайпциг, с доклад на тема „Национална програма за опазване на библиотечните фондове в Република България“.

На Международна конференция „Въвеждане на информационните технологии в библиотеките“ – април 1996 г., Будапеща, участва Т. Янакиева.

На Международния семинар „Исторически изследвания на комунистическата епоха“ – април 1996 г., София, участват с доклади Д. Варзоновцев и Ив. Евтимов.

На Третата международна конференция „Крим-96“ на тема „Библиотеките и асоциациите в променящия се свят. Нови технологии и нови форми на кооперация“ – 1–9 юни 1996 г., културен център „Форос“ в Ялта, участва М. Капитанова.

На 115-ата годишна конференция на Американската библиотечна асоциация – 6–9 юли 1996 г., Ню Йорк, САЩ, участва Ал. Димчев.

По време на IX Генерална асамблея на ИКОМОС е проведен международен симпозиум „Наследството и социалните промени“ – 24–26 октомври 1996 г., София, на който С. Недков участва с доклада „Традиции в българското законодателство за опазване на недвижимите паметници на културата“.

На Seventh Annual Conference of the Alliance of Universities of Democracy – 3–6 ноември 1996 г., Прага, Ал. Димчев участва с доклада „The Compactdisk Project – Development of Bulgarian Libraries“.

През януари 1997 г. студентката от специалността БИН на СУ Ива Владимирова участва на Международна конференция на Европейската асоциация по библиотечно-информационни науки в Будапеща с доклад „Българските ръкописни книги и новите информационни технологии“, придружен с компютърна демонстрация.

На състоялия се в София българо-немски симпозиум „Немската култура в България – усвояване и продуктивни недоразумения“ – 3–5 април 1997 г., с доклад „Немската култура в България 1878–1945 – модел на информационна банка данни“ се представят Т. Янакиева и Н. Шуманова, а председателстваща на шестото заседание е А. Гергова.

На Международна конференция „Библиотеките и икономическото развитие – 21–23 април 1997 г., Любляна, Словения, Ал. Димчев изнася доклада „The Changes in the Society and Bulgarian Libraries“.

На Международна теоретична конференция „Музейна педагогика“, организирана от Националния музей на образованието – 6–7 май 1997 г., Габрово, С. Недков изнася доклада „Музейна публика“.

На семинара „Интернет и библиотеките“, организиран от фондация „Отворено общество“ – Будапеща, през лятото на 1997 г. участва Кр. Петков.

На Eight Annual Conference of the Alliance of Universities for Democracy – 2–7 ноември 1997 г., Варшава, с доклад участва Ал. Димчев.

На семинара „Съвременни проблеми в музеологията и българският опит“ – 14–16 септември 1998 г., Кафрани музей, Кинг Уилям Таун, ЮАР, ръководител и лектор е С. Недков.

На международния семинар „Структура и управление на университетското образование“ – 19–22 януари 1999 г., Амстердам, участва Ив. Евтимов. Той се представя с доклад и на Международния семинар „Градската култура след социализма“ – 15–18 септември 1999 г., Варна.

На европейската конференция под наслов „Нещо за всеки. Публичните библиотеки и информационното общество“ – 14–15 октомври 1999 г., Копенхаген, участва Ал. Димчев, запознал се и популяризирил впоследствие програмата на Европейския съюз PUBLICA.

На Кръгла маса „How to Organize Library Education and Training in the Republic of Macedonia“ – 29–30 октомври 1999 г., Скопие, участва с доклад, представящ българския опит, А. Гергова.

На международна конференция на тема „Историята на жените и половете в страните в преход“ – октомври 1999 г., Минск, с доклад участва Кр. Даскалова.

На конференцията на тема „Библиотечните услуги на 21 век“, посветена на 50-годишния юбилей на Библиотечното дружество на Република Македония – 17–18 ноември 1999 г., с доклад участва Ал. Димчев.

На Международна научна конференция „Информационните специалисти през 21 век“ – ноември 1999 г., Хановер, участва с доклад Т. Янакиева.

На Международна конференция „Популярните алманаси в Европа и Америка през XIX и XX в.“ – ноември 1999 г., в Сент-Куентин ан Ивелин (Париж), Кр. Даскалова изнася доклада „Рецепцията на популярните алманаси в България през XIX век“. Тя участва с доклад и на Конференция на тема „Жените и Преходът: десет години по-късно“ – декември 1999, Берлин.

Позволих си да представя изчерпателно външното на университетската аудитория представяне на преподавателите от самостоятелната специалност БИН в СУ в началния етап на нейното съществуване, тъй като то има съществено значение.

На националните конференции и семинари те апробираха идеи, наложили се и иновативни, в съпричастие с научната професионална колегия и с практикуващите общности в библиотеките, библиографията, научноинформационните звена и музеите, всички насочващи се към информатизация на своите дейности. В условията на чувствителен недостиг от възможности – кадрови, финансова осигуреност, материална база – тези участия с разнообразна тематика даваха стимули да се разработват авторски трудове и публикации, влезли в употреба не само в учебния процес, осъществяван в СУ, но и извън него.

На международните научни форуми изнасяните доклади и изразяваните мнения влияеха върху нагласите и мисленето по отношение на българската проблематика в библиотечно-информационната област. Те консултираха насоките за реализацията на световната тенденция да се върви към издигане на образователното равнище, основа на обществото на знанието^{19,20}.

Заклучение

Вярна на българската поговорка „Денят се познава от сутринта“ с настоящето изложение се опитам обективно и честно да припомня старта на специалността БИН в СУ. Той е полезно да се познава и от новата генерация, поела я днес, и от утвърдените ѝ вече в научната йерархия преподаватели, поели щафетата на нейното ръководство. Искаше ми се да бъде усетен тогавашният порив към задълбоченост, дисциплинираност, воля за постигане на единомислие и единодействие, себеотдаденост в работата за обществена полза.

Завършвам с упованието, че за историците от идните поколения юбилейното честване през майските дни на 2013 г. дава богат изворов материал за размисъл по отношение на библиотечната област, традиционно важна част от българската култура. А на участниците в обособяването на специалността БИН и на катедрата БИНКП в Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Философски факултет, ще повтора насърчителните Ботеви думи:

Добро ли сме, зло ли правила,
потомството нази ще съди.

Бележки, източници, публикации

¹ Самостоятелна специалност „Библиотекознание и библиография“ в СУ е създадена през 1953 г. от проф. Т. Боров. Тя приема студенти две години, след което с решение на Академическия съвет от 9 март 1955 г. е трансформирана в седемсеместриална специализация, следвана успоредно с друго основно висше образование в СУ, по-късно и от други университети в София. Разрастването на научната информация и документация и обвързването ѝ с нови технико-технологически средства в световен мащаб обуславят появата на сродна професия – на документалисти информатори. След консултации в международни обсъждания, довели до договорености с професионалните световни организации, в България се налага необходимостта от този вид специалисти. На основата на утвърдените от Министерството на просветата учебни планове за тяхното висше образование от летния семестър на 1964–1965 учебна година наред със специализацията по библиотекознание Катедрата на СУ въвежда и специализация по научна информация и документация. Този ход на действия е представен от проф. Т. Боров в публикациите му не само попълно появили се във времето, но и дванадесетина години по-късно в труда „Живот с книги“ (1973): „Подготовка на библиотекари“ (119–132) и „Как да подготвяме кадри за научно-техническа информация“ (133–141).

² Ще си позволя да набележа основни данни за своя житейски и научен „слалом“, като спирам вниманието само на „колците“ по неговото „трасе“. През 1961 г. в СУ завърших специалност Българска филология (Диплом, Серия В, № 14884) и специализация Библиотекознание и библиография (Удостоверение № 42, приложено към дипломата, което дава право да бъде заемана длъжността библиотекар висшист). От Министерството на просветата бях разпределена и три години учителствах в Гимназията с преподаване на руски език в родния ми град Русе. След като се преместихме с новото ми семейство през 1964 г. в София, постъпих като завеждащ библиотеката на Българската търговска палата. От 1967 г. след конкурс в СУ станах редовна аспирантка (днес докторантка) по книгознание в Катедрата по библиотекознание и научна информация на Философско-историческия факултет. През декември 1971 г. в неговия научен съвет защитих дисертацията „Книгоиздаването на българска художествена литература от Освобождението до края на Първата световна война“, подготвена под научното ръководство на проф. Т. Боров (Диплома на ВАК № 3100 за присъждане на научна степен „кандидат на историческите науки“). От учебната 1971–1972 г. станах хонорувана преподавателка по книгознание в СУ, което преподавах до пенсионирането ми през 2004 г. Поех също ангажимента да водя лекциите по същата дисциплина от 1971 до 1987 г. в Държавния библиотекарски институт. Тъй като споменавам за преподавателската си дейност, ще посоча и други лекционни курсове в СУ, водени от мен: История на книгата в специалност Книгоиздаване на Факултета по журналистика и масови комуникации от 1997 г. и Книжовно-документално наследство в магистърската програма на БИНКП, Философски факултет – от 2001 г.

През февруари 1972 г. станах научен сътрудник в Научния център към Комитета за печата, където заех длъжността на завеждащ секция „Книгоиздаване“, а от 1973 до 1977 г. – на научен секретар. След реорганизацията на науката – 1977 г., заедно с част от екипа, работещ по проблематиката на общественото знание в Научния център,

бахме пренасочени в Научноизследователския институт по култура към Комитета за култура и Българската академия на науките, където ми бе присъдено научното звание „старши научен сътрудник втора степен“ (Свидетелство на ВАК № 5769, 28 май 1982 г.). Въз основа на защитената дисертация „Книжнината и българите XIX – началото на XX век“ ми бе присъдена научната степен „доктор на филологическите науки“ (Диплома на ВАК, № 19008, 18.05.1989 г.). Въз основа на обявения от СУ конкурс придобих научното звание „професор“ (Свидетелство № 15865, 24.09.1991 г.). Ориентации за разработваната от мен през годините проблематика и застъпваните тези в обнародваната моя продукция могат да се придобият от труда „Ани Гергова – живот с книжовни пристрастия. Сборник в чест на 75-годишнината ѝ. Състав. Красимира Даскалова, Илко Пенелов (С., 2012), където е включена библиография на моите публикации, подготвена от Весела Цокева (13–37).

³ Янакиева, Т. Създаване и развитие на библиотечното образование в СУ „Св. Климент Охридски“: специфика и интегритет в съобществото на университетските дисциплини. // Годишник на СУ, Философски факултет. Книга Библиотечно-информационни науки. Т. 1, 2008, 5–47.

⁴ Когато разбрах за кончината на проф. Т. Боров (27 май 1993 г.) и прочетох поканата на близките му следващата сутрин желящите да посетят дома му, веднага отидох да купя цветя, за да го уважа лично за последен път. На вратата се заварихме с проф. Аксиния Джурова, а ни посрещна дошлият от Париж негов син, световно известен учен Цветан Тодоров, мой бивш състудент от специалност Българска филология в СУ. След като отдахохме почит пред бездиханното тяло на нашия учител, седнахме в хола на разговор с Цветан. Използвах случая да поговорим за богатата библиотека на покойника, прижизнено завещана на Центъра за славяно-византийски проучвания „Проф. Иван Дуйчев“ към СУ, оглавяван от Аксиния. Обърнах внимание, че част от съхранените му в Боянската къща книги са на тематика, несвързана с Центъра, а са библиотековедски и библиографски, подходящи за изучаващите тези дисциплини в новоизградената специалност „Библиотечно-информационни науки“ на СУ. Аксиния се съгласи с направеното от мен предложение да се предоставят на нашата катедра, а Цветан потвърди съгласието на наследниците тази част от фонда да отиде в обичаното от баща им „творение“.

⁵ Като архив в катедрата „Библиотекознание, научна информация, културна политика“ са съхранени:

– голяма по формат и с твърди корици тетрадка, в която на ръка са записвани протоколите от Катедрения съвет в периода 7 октомври 1991 – 28 ноември 1995 г.;

– в папка са преписаните на пишеща машина протоколи от периода 10 януари 1996 до 4 декември 1997 г.;

– в папка са преписаните на пишеща машина протоколи от 28 януари 1998 до 15 декември 1999 г.

⁶ Варзоновцев, Д. и др. Поуки от една игрова ситуация / Съавт. Ив. Евтимов. // Библиотека, I, 1993, № 3, 27–35.

⁷ Проект „Нови ориентации в културната политика, 1991. // Кръстопът [издание на Института по културознание], 1993, с. 8–51. [В раздела „Система от приоритети на първо място бяха посочени „Информационно-образователни и култивиращи цели“, 33–36.]

⁸ **Гергова, А.** Подстъпи към новото библиотечно законодателство; **Казанджиев, А.** и др. За някои принципи и конкретни решения в новото библиотечно законодателство / Съавт. А. Дончева. // Библиотекознание. Библиография. Книгознание, 5, 1994, 5–20; 21–30.

⁹ Освен съставителите на проекта за Закон на библиотеките заповедта включва в Експертния съвет: Ал. Дипчикова, Б. Райков, Д. Кръстев, Ал. Димчев, Д. Цолова, Р. Колева, Т. Войникова, Б. Христова, Г. Алексиев, Сл. Скопцова.

¹⁰ **Гергова, А.** Поприще, професия призвание... // Библиотека, I, 1993, № 7, 3–9.

¹¹ **Янакиева, Т.** Държавната политика за развитието на библиотечната професия. // Библиотека, I, 1993, № 8, 3–11.

¹² **Петков, Кр.** Обучението на студентите по съвременни информационни технологии. // Библиотека, I 1993, № 10, 3–11.

¹³ Гергова, А. „...Подреденост в работата, вискателност към себе си и към околните“. // Библиотека, II, 1994, № 5, 40–43.

¹⁴ В качеството на свидетел бях призована за съдебния процес и като аргумент посочих писменото оплакване от задочните студенти за неудобствата, създадени от фирмата. Делото беше спечелено от СУ.

¹⁵ Култура. Комуникация. Книжовност. – С., Център за телематични услуги, 1994. – 166 с.

¹⁶ Писмените комуникации и информационното общество. // Библиотекознание. Библиография. Книгознание, 7, 1998, 215 с.

¹⁷ Elektronische Informationsdienste in Osteuropa 1994–1995. Bd. 3. Strukturwandel und Perspektiven / Mitverf. Maria-Anna Courage, Alexander Vasiveich Butrimenko. – Sankt Augustin, GMD Forschungszentrum Informationstechnik GmbH. – 1995.

¹⁸ Петков, Кр. Пазарът на разпространявана по електронен път научна, техническа и икономическа информация в Източна Европа. // Библиотека, II, 1994, № 1, 17–19.

¹⁹ В архива на БИНКП е съхранена подвързаната папка: Софийски университет, Философски факултет. Справка за специалност „Библиотечно-информационни дейности“. 1998–1999 учебна година.

²⁰ **Джамбазова, И.** Летопис на специалност „Библиотечно-информационни дейности“ (1993–2002). Дипломна работа [Бакалавър] / Науч. ръководител н. с. Мария Капитанова. София, СУ „Св. Климент Охридски“, Филос. фак., кат. Библиотекознание, научна информация и културна политика, 2003, 122 с.

Конференциите „София – GLOBENET“ 2000–2008 г., или как глобалният свят ставаше все по-малък

Александър Димчев

Вместо предговор

Ние, българите, имаме интересни и поучителни притчи и поговорки. Една от тях е за „солта и приятелството“. Доверието се постига за години, но може да се разруши за миг. Може би така се случиха и събитията, които отразявам в този материал, посветен на юбилейните тържества на катедра „Библиотекознание, научна информация и културна политика“. За да се справя с тази нелека задача, си позволих да вляза в ролята на разказвач и на места се отклоних от строгия научен канон. В отделни пасажки включвам и лични истории, които ми помагат да сглобя по-добре пъзела на отминали събития.

Всичко започна от участието ми в конференциите на „Алианса на университети за демокрация“. Това е организация, създадена след рухването на Берлинската стена и връщането на страните от бившия социалистически лагер към демократичните ценности. Тя възниква с благословията на президентската институция на САЩ. В нея членуват ректори на около 250 университета от САЩ, Канада и Централна и Източна Европа. Включването ми в нея стана съвсем случайно, но след години, с решение на Академическия съвет, бях удостоен с честта да представлявам Софийския университет „Св. Климент Охридски“ в този форум. Истинско удоволствие и празник е да присъстваш на сесиите и проявите на Алианса, да се срещаш с едни изключителни и добронамерени хора, които искат да променят нещата и да поставят образованието, науката и живота на хората на една нова плоскост, да отворят своите институции една към друга, да премахнат бариерите, наслагвани с години, и ограниченията от изкуствено въведени норми.

Това беше време на „преселението на народите“. Всеки се бе устремил към своите мечти и химери, в търсенето на нов живот или бе принуден да търси своя поминък в другите земи. Пътуваше се според възможностите – с влак, самолет, автобус, с една-единствена цел – да се достигне до „обетованата земя“. От този период в съзнанието ми изплуват редица сюжети, достойни за филмови сценарии, свързани с пътуванията ми до местата, където се провеждаха конференциите на Алианса. Това ставаше по един изключително проблематичен, но и интересен начин. Все пак имах късмет, че зад мен стоеше Фондация „Отворено общество“, която поемаше пътните ми разходи. Останалото беше въпрос на шанс и на оцеляване. Тези пътувания към науката приличаха на сюрреалистичен сценарий поради „сблъсъка“ ми

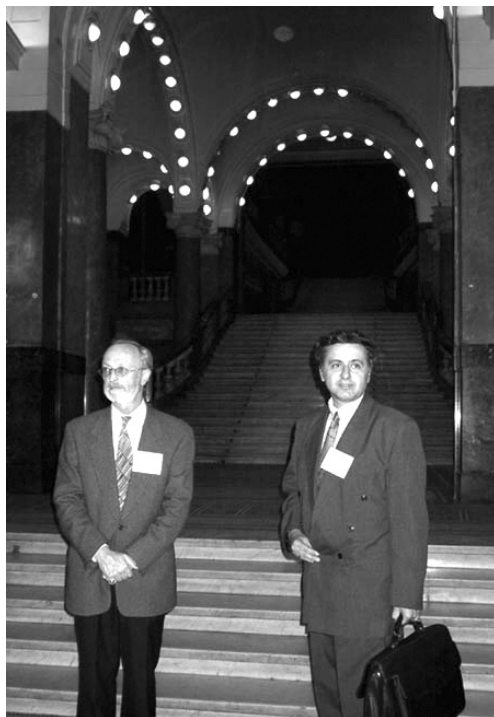
с различни култури и хора (от изследователи на най-високо ниво, Нобелови лауреати, „силните на деня“ (до аутсайдери).

Първото ми участие в конференция на Алианса стана през ноември 1992 г. в Краков. Поканата ми бе отправена от проф. Еванс Рот, вицепрезидент на организацията. Преди това, в началото на годината, той беше поканен от работната група в нашата страна, която имаше за задача да подготви идейния проект „Изграждане и развитие на Национална автоматизирана библиотечно-информационна мрежа (НАБИМ)“. Професорът реагира светкавично и пристигна в София с подбран екип от специалисти в областта на информационните и комуникационните технологии и библиотечната автоматизация. Впоследствие той посети няколко пъти нашата страна и остана до ден-днешен неин приятел. Еванс Рот успя да наложи в дневния ред на всички следващи конференции на Алианса включването на специални сесии, свързани с библиотеките.

На един от форумите на Алианса съдбата ме срещна с проф. Херберт Ачлейтнер от Щатския университет Емпория – Канзас, САЩ. В края на 1994 г. получих покана от него да участвам в първата конференция под наслов „GLOBENET“ в Канзас Сити, САЩ. Подходих с недоверие към подобно предизвикателство, свързано със сериозно финансиране. Нещата в нашата страна не вървяха добре. Университетът не отпускаше средства за командировки, особено за хората, работещи в неговата библиотека. Така единствената възможност и надежда оставаше Фондация „Отворено общество“. Колегите от библиотечната програма ме поощриха да участвам. Още преди конференцията проф. Ачлейтнер ми предложи, без да ме познава добре, да бъда гост в неговия дом след форума, тъй като директните полети за нашата страна бяха веднъж седмично. Нямах кой да ми предостави средства за извънредни нощувки. Приех поканата със свито сърце. Моето пътуване премина през двата полюса – на човек, който отива да представи достойно своята страна, без тя да се интересува изобщо от него, и на човек, попаднал в държава, в която имаш усещането, че всички ти се усмихват, работят за теб и са очаквали именно ти да дойдеш. След моя доклад за библиотеките в България ми бяха зададени въпроси от иначе много учтиви и коректни хора, които за съжаление не знаеха къде се намираме на картата. Слава богу, че предната година на Световното първенство по футбол в САЩ бяхме напомнили за себе си и бяхме оставили диря от нашето съществуване. Моите отговори бяха в следния контекст – България има много сериозни икономически трудности, но нашата страна притежава красиви природни дадености, дълговечни традиции и култура и чудесни хора. Заповядайте в този рай! Реакциите в залата бяха различни, а аз се надявах, че с емоционалните си отговори не съм нарушил „добрия тон“.

След 1995 г. ежегодно се срещаме с Херберт на форумите на Алианса. Неговото първо посещение в България беше през 1997 г. в най-трудните моменти от нашия преход, в „обрулена“ и безперспективна България. Тогава го посрещнахме с проф. А. Гергова и нейния съпруг проф. Георги Гергов.

Давахме си надежди! След тази първа визита почти нямаше година, в която той да не посети страната ни – като гост-лектор или в чисто човешки план – на гости при приятели. През всичките тези години ние обсъждахме различни варианти за организацията на следващия форум на GLOBENET в София, обмисляхме как да развиваме нашето сътрудничество, в каква посока да променяме учебните си програми и т.н. Изядохме много сол и не само сол, изпихме много вода и не само H₂O. Така поставихме началото на едно ползотворно сътрудничество и приятелство и си повярвахме, вярваме си и до ден-днешен!

Проф. Херберт Ачлейтнер
и доц. Александър Димчев в централното
фойе пред Аулата на Алма Матер

С годините осъзнах, че животът на проф. Ачлейтнер не е преминал никак леко. Въпреки това той не показваше външно нищо от чувствата, които изживява, те си оставаха само за него. Беше винаги човечен, усмихнат, готов да зарадва и да помага на хората около себе си, дори когато има лични проблеми, да намери точните думи, да запази достойнството на околните и своето, да намери точния баланс и граница. По рождение Херберт е австриец. Неговият баща е убит в Русия по време на Втората световна война, когато той е бил само на няколко години. Майка му е принудена да емигрира в САЩ след войната, търсейки по-добри възможности за своите деца. В периода на нашето познанство той бе спокоен от много лични и семейни драми и трудности. Друг човек на негово място би се отказал от сериозни професионални начина-

ния и сигурно би погледнал по-философски на нещата. Херберт не го направи, защото беше обещал да работим заедно и държеше на думата си. Той харесваше и харесва нашата страна. Доста пъти е споделял, че иска да бъде по-често с нас, или както обича да се изразява, да бъде със своето второ семейство. Това продължи почти 20 години – от началото на нашето колегиално познанство, преродило се в годините в искрено приятелство, до неговото пенсиониране, което за съжаление се отрази и на подкрепата за GLOBENET.

„GLOBENET – София 2000–2008“

Реализацията на пет международни форума в периода 2000–2008 г. става възможна благодарение на усилията на редица институции, фирми и спомоществователи. Изключителна роля изигра проф. Херберт Ачлейтнер от Щатския университет Емпория, Канзас – САЩ, без чиято лична ангажираност, логистична и финансова подкрепа би било немислимо да се проведат конференциите. Неслучайно той получи заслуженото призвание – „баща“ на GLOBENET.

Бе трудно време, особено в началото. Съществуваха много бариери, проблеми, предразсъдъци и недоверие. Липсваха финансови средства, необходими за организирането на подобни значими международни изяви. Чест спътник и разделителна межда се явяваха сериозните политически спънки, възродилият се национализъм и конфликтите, особено в нашия регион – Югоизточна Европа. Межкултурните различия, особеностите и унаследените отношения също затрудняваха диалога. Разликите в нивата на развитие между библиотечните инфраструктури в страните от бившия социалистически лагер и тези в страните с развити и стабилни демокрации бяха очебийни. Това донякъде създаваше колебания по отношение на темите и дискусиите, които трябваше да се разглеждат и обсъждат.

Подобни противоречия трябваше да бъдат изглаждани и преодолявани, да се търсят допирните точки между участниците и партньорите.

Първоначално инициаторите на конференцията се стремяха да канят представители на страните от нашия регион и колеги експерти от САЩ и Великобритания. По това време България, независимо от трудностите, които съпътстваха процесите на нейното развитие, се явяваше „остров на спокойствието“ на фона на противоречията в преобладаващата част от нашите съседни държави. С чувство на задоволство трябва да се отбележи, че това изигра много сериозна роля за превръщането на форумите в център на толерантност и добри взаимоотношения, за разширяване на контактите и за опознаване на библиотечните специалисти от различни точки на света, както и за решаването на въпроси от професионално естество. В тази връзка е показателен фактът, че с годините броят на участниците се увеличаваше, разширяваше се географският обхват на страните участнички, както и присъствието на едни от най-значимите фигури в нашата професия. Това се отрази върху качеството на форумите, върху тяхната популярност и върху развитието на сътрудничеството между представителите от различните страни. Раждаха се нови идеи, проекти, програми и приятелства.

Пътят за организирането на конференциите не беше лек, но си заслужаваха усилията, безсънните нощи, трудните и деликатни моменти и напрежението. Това, което ни даваше увереност и сили, беше удовлетворението, че се случват добри неща на фона на ширещия се песимизъм и липсата на ясни проекции, убеденост, че така ще бъдем равностойни на нашите партньори и

приятели, които ни подкрепяха и си тръгваха очаровани от гостоприемството ни, желанието да работим заедно и респектирани от нашия професионализъм. Особено приятни бяха мигове на откриване на форумите – очакването да видим стари познати и да поздравим колеги, които за първи път идваха в нашето семейство. Изпълнени с много топлина, вълнение и малко носталгия бяха моментите на закриването на форумите. Никога няма да забравя, когато по задължение и протокол произнасях последните думи: „Обявявам конференцията за закрыта.“ В залата настъпваше тишина – обикновено около 3–5 минути. Никой не искаше да става от място си, сякаш очаквахме приказката да продължи... И така – до следващото начало и следващия край...

За мен е много важно да изкажа благодарност на всички, които участваха в тези конференции със своя доброволен труд и ентузиазъм. Те не пестяха време, откъсвайки се от своите семейства и задължения, те правиха всичко необходимо с ясното съзнание, че работят за успеха на професията, за доброто име на библиотечно-информационната гилдия и за отвоюване на нейното достойно място в глобалното семейство на професионалистите. Те работеха за България!

Особено съм благодарен на моите колеги – на преподавателите и студентите от Катедрата, които ми вярваха, които правеха и невъзможното, за да вървят нещата по-добре. Дълбок поклон за тяхното разбиране, съпричастност, ползотворна дейност и подкрепа. От позициите на времето се надявам да ми простят за моята настойчивост по отношение на нещата, които съм смятал, че са важни и съм настоявал да бъдат свършени.

Доц. Красимир Петков и доц. Симеон Недков
в подготовка на конференционната зала
на хотел „Родина“

Не мога да не спомена името на моята чудесна и всеотдайна асистентка и помощничка Красимира Ангелова, която полагаше неимоверни усилия при подготовката на всяка една от конференциите, с много сърце, себераздаване, хъс, отговорност и професионализъм.

Бих желал да изразя и своето искрено уважение и възхищение от нашите студенти, които работиха сърцато, с много енергия за доброто име и за успешното развитие и протичане на конференцията „София-GLOBENET“. Нашите момичета и момчета се превърщаха в отговорни хора, които изпълняваха своите задачи изключително прецизно и безотказно. Знам колко трудно им беше в очакване на гостите, чиито полети закъсняваха и самолетите им кацаха след полунощ, когато търсеха информация за пропуснати полети, когато трябваше безпроблемно да осигурят придвижването на пристигащите от чужбина колеги. Възхищавах се на студентите, които работеха като доброволци, на изобретателността им да действат по такъв начин, че никой да не забележи проблемите или пропуските, породени от нашата действителност. Радвах се на техните презентации, оригинални хрумвания и знания, демонстрирани по време на студентските сесии. Те не отстъпваха на колегите си, идващи от други страни, поставени при по-добри условия за живот и образователна среда, разполагащи с много повече ресурси. Те очароваха със своите усмивки, съдържаност, уважително отношение, но и със своето достойнство. Понякога не успях да ги позная в зоните на конференцията, променили своя „дрескод“ от всекидневието към строги и подходящи за официални събития облекла – без никой да им е казал да го правят. Усмихнати, чаровни, безупречни! Нашите студенти, нашите деца притежаваха и носеха идеите и поведението на бъдещите граждани на глобалния свят. Те са нашите посланици към него. Разлиствайки списъците на доброволните ни по-

мощници и познавайки кариерното им развитие, трябва да кажа с чувство на удовлетворение – повечето от тях успяха! Днес те работят като университетски преподаватели, библиотечни специалисти в значими библиотечно-информационни институции у нас и чужбина, експерти и ръководители в престижни фирми и компании.

Яна Георгиева и Красимира Ангелова
по време на регистрацията
на участниците в конференцията

Неоценима помощ при провеждането на тези форуми оказваха председателите на СБИР – проф. Ани Гергова и н.с. Ваня Грашкина, организационният секретар Красимира Папазова, колегите от Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ и особено ръководството ѝ в лицето на проф. Боряна Христова и н.с. Анета Дончева.

Проф. Ани Гергова, председател на СБИР, и Стоян Райчевски, председател на Комисията по култура и медии към Народното събрание, на коктейла в „Яйцето“ на СУ

Много ни помагаша и нашите партньори от университетите в Ханوفر, Варшава, Девънтър и Вилнюс, с които имаме сключени договори в областта на библиотечно-информационните науки. Те винаги се отзоваваха на поканите ни да изпратят свои представители на тези конференции. Специално трябва да отправя няколко думи на благодарност към проф. Ролф Хюпер, ректор и декан на висшето училище в Ханوفر. В резултат на неговото желание да бъде полезен бяха осигурявани средства и подкрепа от немски организации и фондации. Не бива да се забравя и помощта от Университета в Девънтър в лицето на професорите Ян Верхойвен, Роел Рийтберг и Адриан Боргреве, които винаги създаваха около себе си невероятна атмосфера, за която допринасяха и „псалмите“, списвани и композирани от тях в чест на конференциите.

Деница Кръстева,
проф. Роел Рийтберг, Холандия,
Красимира Ангелова

Без да изпадам в локален патриотизъм и да считам, че е направено много, искам да подчертая следното. Тези конференции бяха един добър опит и пример за това, как трябва да се работи за подпомагане придобиването на нови знания, за обмен на професионални становища, за разширяване на комуникациите и контактите от участниците. Всичко това се случваше в един неспокоен свят, но в дух на добронамереност и етичност на участващите във форумите в нашата столица София, белязана с името на мъдростта и под авторитетното мото на GLOBENET!

„Библиотеките в епохата на Интернет“ София – 8–10 ноември 2000 г.

Конференцията през 2000 г. бе първата от общо петте подобни форума, проведени в нашата страна за периода 2000–2008 г., и третата след конференциите в Канзас, САЩ (1995), и Варшава, Полша (1997), под мотото на GLOBENET. Конференцията „София 2000“, проведена под наслов „Библиотеките в епохата на Интернет“, беше организирана от Катедрата по библиотекознание, научна информация и културна политика при Философския факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ и Департамента по библиотечен мениджмънт при Щатския университет в Емпория, Канзас – САЩ. Спонсори на форума бяха Софийският университет „Св. Климент Охридски“, Щатският университет в Емпория, Британският съвет – София, Фондация „Отворено общество“.

Целта на форума бе да се дискутират въпроси за бъдещето на библиотеките и на библиотечните специалисти в информационното общество и глобалния свят. Подтемите на конференцията бяха обединени в проблемните полета:

- Интернет и библиотеките;
- информационна грамотност и гражданите;
- перспективи на библиотечното образование;
- глобалната мрежа Интернет;
- съхранение и дигитализация на документите;
- развитие на колекциите;
- информационен мениджмънт;
- библиотеките и информационното общество;
- електронна информация.

В работата на конференцията участваха 40 чуждестранни гости от САЩ, Великобритания, Франция, Холандия, Германия, Полша, Румъния, Хърватска, Гърция, Югославия, Македония, Албания. Сред колегите имаше представители на програми от Европейския съюз и от ИФЛА. Гости на инициативата, специално поканени и подкрепени от организаторите, бяха Силвия Нестореску – генерален секретар на Асоциацията на публичните библиотеки в Румъния, Светлана Марковик – председател на Библиотечното дружество на Македония,

Етлева Доми – зам.-директор на Националната библиотека на Албания, Ивана Рихтер – директор на Градската библиотека в Загреб, Хърватска, и др. Идеята бе да се постави добро начало за установяване на контакти между професионалистите и асоциациите от балканския регион. От българска страна във форума се включиха около 120 души от: Катедрата при СУ, Народната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, университетски, регионални и специални научни библиотеки; НАЦИД, книгоразпространителски и софтуерни фирми, преподаватели от висши училища и др.

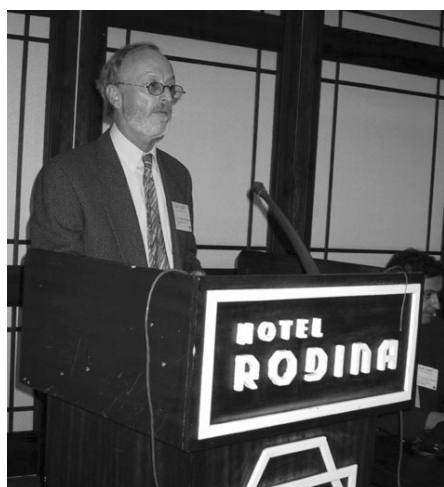
Част от участниците в конференцията в залата на хотел „Родина“

Събитието се проведе веднага след срещата на Алианса на университетите за демокрация, който обединява около 250 университета и висши училища от Централна и Източна Европа, САЩ и Канада. „София 2000“ получи подкрепа от споменатата организация, което спомогна за нейното успешно реализиране.

При откриването на конференцията „GLOBENET 2000“ приветствие към участниците направиха: доц. Райна Гаврилова – зам.-министър на културата, Стоян Райчевски – председател на Комисията по култура и медии към Народното събрание, проф. Роберт Гровър – ректор на Щатския университет Емпория, Канзас – САЩ, доц. Витан Стефанов – декан на Философския факултет на Софийския университет, проф. Херберт Ачлейтнер – Щатски университет Емпория, Канзас – САЩ, и доц. Александър Димчев – зам.-декан на Философския факултет и ръководител на Катедрата по библиотекознание, научна информация и културна политика в Софийския университет.

Откриване на конференцията: доц. Райна Гаврилова – зам.-министър на културата;
проф. Роберт Гровър – ректор на Щатския университет Емпория, Канзас – САЩ,
и доц. Александър Димчев

Откриване на конференцията – приветствие от проф. Херберт Ачлейтнер –
Щатски университет Емпория, Канзас – САЩ

Пленарните заседания се проведеха в хотел „Родина“, където бяха изслушани докладите на: проф. Роел Рийтберг, Холандия – „Организационни аспекти на реформата на учебната програма в Девентър“; проф. Мартин ван Веен, Холандия – „Развитието на един професионален профил: Обществото на познанието и програмата на бившите катедри по библиотекознание в Холандия“; д-р Барбара Хъл, Великобритания – „Могат ли библиотекарите да помогнат на социално слабите да преодолеят преградите пред електронната информа-

ция?"; Роб Дейвис, Великобритания (координатор на програмите Publica и Exell към Европейския съюз), и Йоанис Трохопулос, Гърция (координатор на програмата ISTAR към ЕС) – „Публични библиотеки, публична информация, дигитална грамотност и гражданина“; Ясмина Нинков, Сърбия – „Интернет революцията и библиотеките: Беше ли прав Борхес?"; д-р Джудит Броуди-Престън и Тим Хейуърд, Великобритания – „Управление на информацията в корпоративния сектор: анализ на нуждите от подготовка и обучение в епохата на Интернет“; Сузан Г. Фаулър, САЩ – „Възможности за предлагане на специфични информационни услуги на специфични клиенти“; проф. Итка Хурих, САЩ – „Управление на знанието или управление на информацията: Каква е разликата?"; д-р Хилари Маклилън, САЩ – „Приказки в управлението на информацията и знанието“; доц. Александър Димчев – „Българските библиотеки в условията на глобалната мрежа“; ст.н.с. Динчо Кръстев – „Три години живот с EARN, пет с Интернет: Оптимистична история, разказана от един песимист“; Гордана Любанович, Сърбия – „Определяне и изграждане на инфраструктурата за библиотечна мрежа: Проектът „Бързи библиотеки в Сърбия“; Фил Коулз – „Ролята на професионалните доставчици при изграждането на фондовете и комплектуването“; н.с. Ваня Грашкина – „Интернет и перспективите за развитие на библиотечните колекции“; д-р Николета Матийоли Хари, САЩ – „Методология за попълване на фондовете на библиотеките в Източна Европа с религиозна литература“; Татяна Николова-Хюстън, САЩ – „Интернет и виртуалният скрипторий на средновековните славянски ръкописи: Проблемите за запазването им и достъпа“; д-р Брадли Л. Шафнър и Брайън Д. Бейърд, САЩ – „Прости стъпки за оценка на състоянието на колекция от славянски издания: Как се установява, че колекцията е застрашена?"; Боряна Савова – „Фондация „Отворено общество“ – София, и развитието на българските библиотеки“; Дейвид Томъс – „Справочна информация, предоставяна по интернет: Стратегията, предлагана от Gale Group“; Красимира Ангелова – „Интегративни връзки на академичните библиотеки в информационното общество“; ст.н.с. Александра Дипчикова – „Новите информационни технологии и предизвикателствата пред българските каталогизатори“; д-р Катарина Матерска, Полша – „Бизнес информацията и обществените библиотеки в Полша“; н.с. Елена Янакиева – „Справочно обслужване и Интернет“; асист. Джеймс Л. Ван Рьокел, САЩ – „Електронни книги: Преносим достъп до дигитална информация“; Съюзън Хорнби и Сузи Андрета, Великобритания – „Професията на информационния специалист: Дихотомия или конвергенция?"; доц. Красимир Петков – „Учебната програма по Интернет във висшето библиотечно образование по света (САЩ, Германия, България)“; доц. Тери Уич, САЩ – „Професионалното развитие и подготовката в областта на библиотечно-информационните науки от международна гледна точка: Три модела, които предлагат отговора на библиотечно-то дело в епохата на Интернет“.

Докладчиците бяха изявени чужди и наши специалисти и водещи експерти в областта на новите технологии и библиотечно-информационната дейност.

На преден план – проф. Итка Хурих, САЩ, и доц. Тери Уич, САЩ (ИФЛА)

Тържествената сесия се състоя в Аулата на Алма Матер. На нея бе изнесена публична лекция от Греъм П. Корниш – председател на Комитета „Свободен и универсален достъп до информацията“ към ИФЛА и президент на Асоциацията на библиотекарите във Великобритания¹, на тема „Не разваляйте пъзела: Авторското право и библиотекарят в света на Интернет“. Лекцията премина при изключителен интерес. В залата присъстваха около 350 души. Самият докладчик бе развълнуван от обстановката, големия интерес и гостоприемството, с което бе обграден.

Тържествената сесия в Аулата на СУ –
Греъм П. Корниш – председател на
Комитета „Свободен и универсален достъп
до информацията“ към ИФЛА
и президент на Асоциацията
на библиотекарите във Великобритания,
и доц. Александър Димчев

Конференцията предизвика и сериозен медиен интерес. Тя бе отразена от Българската национална телевизия, вестник „АзБуки“, Бюлетина на СБИР, списание „Библиотека“, Радио „Алма Матер“ и др.

Присъстващите на форума дадоха висока оценка за неговата организация и провеждане. По тяхно мнение срещата в София бе много важна и навременна. Тя се превърна в пример за успешно професионално разбирателство. В епохата на виртуална безбрежност информационните специалисти демонстрираха осъзнатата необходимост от социални контакти, които да сближават хората, да им позволяват съхраняването на общочовешките ценности и хуманния дух, да укрепват толерантността и създаването на нови професионални контакти и приятелства в името на професията. Комуникационните и информационните технологии променят нашия живот, съответно и библиотеците. Те поставят качествено нови измерения пред библиотечните специалисти на XXI в.

По време на пленарните заседания – доц. Александър Димчев
и студентката Дивна Стоилова

Срещата в София се превърна във форум, на който се дискутираха проблемите, свързани с настоящето и бъдещето на библиотеките, с моделите на тяхното функциониране, както и с усъвършенстването на мисията и ролята на библиотекарите. Изведените на преден план проекти, свързани със знанието, неговото организиране, съхранение и предоставяне, ни дават основание да се чувстваме отговорни и горди, че и от нас зависи успехът на обществото.

Участниците в конференцията се обединиха около предложението през 2002 г. в София да бъде организирана следващата конференция от серията GLOBENET.

Студенти от Софийския университет изнасят концерт за гостите на конференцията

Проф. Георги Гергов и доц. Красимир Петков – на коктейла в „Яйцето“ на СУ

Част от участниците – на екскурзия в Рилския манастир

„Библиотеките, гражданското общество и социалното развитие“ София – 14–16 ноември 2002 г.

Втората конференция под наслов „Библиотеките, гражданското общество и социалното развитие“ се проведе от 14 до 16 ноември 2002 г. в София под патронажа на президента на Република България – Георги Първанов. Организирана бе съвместно от Катедрата по библиотекознание, научна информация и културна политика при Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Народната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, Съюза на библиотечните и информационните работници и Департамента по библиотечен и информационен мениджмънт при Щатския университет в Емпория – САЩ.

Пленарната зала на хотел „Родина“ – преди откриването на конференцията

Това бе четвъртата по ред от серията конференции под мотото „GLOBENET“, организирани последователно в Канзас – САЩ (1995), Варшава (1997) – Полша, и София (2000, 2002). Тя съдейства успешно за разширяването на контактите между библиотечните специалисти, за преодоляването на границите и утвърждаването на международния авторитет на българската библиотечна колегия. В работата взеха участие около 90 представители от 22 страни от Северна Америка (САЩ и Канада), Австралия и Европа (Албания, България, Чехия, Гърция, Унгария, Литва, Латвия, Словения, Турция, Югославия, Великобритания, Холандия, Италия, Германия, Македония, Русия, Полша, Румъния и Украйна). Участниците в срещата бяха директори на национални библиотеки, президенти и представители на национални асоциации, библиотечни и информационни специалисти. На форума специално бяха поканени и присъстваха директорите на националните библиотеки от Македония, Гърция,

Турция, Югославия, България и др. Сред участниците бяха и около 40 студенти по библиотечно-информационни науки от университети в Холандия, Италия, САЩ, Великобритания, Русия и България. Една от идеите на организаторите бе конференцията да се превърне в място за срещи на водещи специалисти с младата генерация, която ще поеме щафетата на библиотечната професия.

С плакат на конференцията – проф. Х. Ачлейтнер и доц. А. Димчев

При откриването на конференцията лично президентът на Република България Георги Първанов поднесе приветствие към участниците*. Това е реален израз на уважението от страна на президентската институция към професионалната колегия и към библиотеките. Бе прочетен и поздравителен адрес от името на министъра на културата проф. Божидар Абрашев.

Президентът на Република България Георги Първанов поднася приветствие към участниците в конференцията

* Словото на президента е поместено в сборника от форума.

Приветствие към участниците във форума отправиха доц. Александър Димчев – ръководител на катедра „Библиотекознание, научна информация и културна политика“ при Софийския университет „Св. Климент Охридски“, проф. Боряна Христова – директор на Народната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, проф. Херберт Ачлейтнер от Департамента по библиотечен и информационен мениджмънт при Щатския университет в Емпория – САЩ, Ваня Грашкина – председател на Съюза на библиотечните и информационните работници.

Откриване на конференцията: доц. Витан Стефанов – декан на ФФ, проф. Боряна Христова – директор на Народната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, Георги Първанов – президент на Република България, проф. Херберт Ачлейтнер – Щатски университет в Емпория – САЩ, и Ваня Грашкина – председател на СБИР

Спонсори на конференцията бяха Щатският университет в Емпория – САЩ, Фондация „Отворено общество“ – София, Посолството на САЩ, Университетската библиотека на Университета в Канзас – САЩ, Философският факултет на Софийския университет, Народната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ и др. Без тяхната помощ и подкрепа би било трудно организирането на форума на високо ниво.

През трите дни на конференцията бяха дискутирани едни от най-съществените въпроси за библиотеките – тези вечни и модерни институции, неизменни агенции за развитието и съхранението на човешката цивилизация, култура и общество. Конференцията се превърна в център за разискване на идеи за мястото на библиотеките в модерния свят, за влиянието на глобалните промени върху библиотечните и информационните инфраструктури.

Сред разглежданите теми приоритетни бяха:

- библиотеките в дигиталната ера;
- дигиталната епоха и библиотечното обслужване;
- комуникации в науката;
- глобализация на информационния пазар;
- развитие на колекциите в XXI в.:

- международна библиотечна кооперация;
- бариери пред достъпа до информация;
- библиотеките и социалната интеграция;
- гражданското общество и библиотеките;
- библиотеките като центрове на промени в културата;
- управление на знанието;
- промени в библиотечното образование и др.

Доклади представиха: доц. Райна Гаврилова – „Библиотеките и новата „икономика на знанието“; ст.н.с. Александра Дипчикова и н.с. Антоанета Тотоманова – „Проблеми и решения при интеграцията на библиотеките в Националната информационна инфраструктура“; проф. Катаржина Матерска, Полша – „Библиотеките в икономиката на знанието“; проф. Роел Рийтберг, Холандия – „Управление на съдържанието: нови възможности за информационните специалисти?“; Улрике Енгел, Германия – „Основни бази данни от К. Г. Зауер и Гейл: Усъвършенстван достъп до информация в редица тематични области“; д-р Ларс Леон, САЩ (ИФЛА) – „Разкриване на глобалната информация в национален и международен мащаб в България“; проф. Рома Харис и проф. Надин Уейдън, Канада – „Здравни информационни инфраструктури в Канада: Трябва ли публичните библиотеки да участват?“; д-р Джудит Броуди-Престън и Тегуън Уилямс, Великобритания – „Оценка на употребата на информация от организации за създаване на продукт с търговска стойност: примери от практиката на адвокатски къщи от Лондон“; Ясмина Нинков, Сърбия – „Детските библиотеки и гражданското общество“; проф. Аудроне Глосиене, Литва – „Дистанционно обучение за библиотекари: Създаване на компетентно информационно общество“; проф. Ани Гергова (председател на СБИР) – „Библиотеката като проводник на социална интеграция, толерантност и човешко достойнство: въпроси“; Нанси Болт, САЩ и Снежана Янева – „Проект за сътрудничество между библиотеките на България и щата Колорадо. Модел за партньорство“; доц. Тери Уич, САЩ (ИФЛА) – „Преподаването на проблемите на гражданското общество при обучението по библиотечно-информационни науки“; Бел Алдерман и Патриша Милн, Австралия – „Партньори в обучението: модел на сътрудничество“; Валентина Волинец, Украйна (президент на Украинската библиотечна асоциация) – „Украинската библиотечна асоциация“; д-р Джийн Приър, САЩ – „Проектът на Американската библиотечна асоциация „Американско наследство“ – изграждане на гражданско общество чрез библиотечни дискуссионни групи“; Тефта Бузо, Албания (президент на Албанската библиотечна асоциация) – „Ролята на Албанската библиотечна асоциация в подкрепа на информационното общество“; Адолф Кнол, Чехия (зам.-директор на Националната библиотека) – „Чешките библиотеки разширяват дигиталното си присъствие“; Етлева Доми, Албания (зам.-директор на Националната библиотека) – „Библиотечната систе-

ма в Албания“; н.с. Анета Дончева – „Реформите в библиотечното дело в България след 1990 г.“; Лайла Милетич – Вейзович, САЩ – „Специални проекти за глобално сътрудничество“; проф. Александра Вранеш и Зорица Ивкович-Савич, Сърбия – „Библиотеките – съкровищници на красотата на книгите и популяризатори на културното разнообразие и интелектуалната свобода“; Владас Булаवास, Литва (директор на Националната библиотека) – „Литовската интегрирана библиотечно-информационна система (LIBIS) като част от Програмата за развитие на информационно общество“; н.с. Елена Койчева – „Адаптиране на висшето образование по информационно-търсещи системи към парадигмата на хибридна библиотека“; Иванка Янкова – „Университетските библиотеки в дигиталната ера“; проф. Уанда Доул, САЩ – „Стратегическото планиране като средство за изграждане на библиотеки с насоченост към потребностите на ползвателите“; Надя Терзиева – „Академичните библиотеки и транзакциите на знание“; проф. Криста-Роуз Хутлоф, Германия – „От библиотекознание към информационен мениджмънт“; проф. Йохан Корен, САЩ – „Магистри или бакалаври? Значението на образователната степен при обучението за работа в публичните библиотеки“; д-р Линда Ашкрофт, Великобритания – „Промени в продължаващото библиотечно образование, предизвикани от преминаването към електронни ресурси“; д-р Уолъс Кьолер, САЩ – „Транснационализация на библиотечно-информационната наука в дигиталната епоха“; проф. Ян Верхойвен, Холандия (ИФЛА) – „Стаж и професионално развитие“; Флора Балино, Паоло Одасо и Федерика Рива, Италия – „Желая да стана добър информационен специалист в информационното общество“.

Успоредно с пленарните заседания, на конференцията бяха организирани и три съпътстващи инициативи – студентска сесия, среща на директорите на националните библиотеки от Югоизточна Европа и изложба на международни доставчици на информационни продукти и услуги.

По време на студентската сесия младите хора обсъждаха проблемите на развитието на библиотеките и на библиотечните технологии. На дискусия бяха подложени въпроси за: форматите MARC 21 и UNIMARC; потребителите и интернет; управлението на знанието и за „знаещата“ организация; библиотечното образование; кооперирането на библиотеките; проектната дейност; комуникативните умения и др. Студентите представиха своите доклади и на постери.

Добър знак за развитието на разбирателството между библиотечните колегии бе срещата на директорите на националните библиотеки от страните в Югоизточна Европа, на която присъстваха и президенти, и представители на библиотечните асоциации от страните в региона. Беше подписан заключителен документ от участниците: проф. Боряна Христова – директор на Националната библиотека на България; Етлева Доми – зам.-директор на Националната библиотека на Албания; д-р Георгиос Захос – дирек-

тор на Националната библиотека на Гърция; Паскал Гилевски – директор на Националната и Университетската библиотека на Македония; Сретен Угричич – директор на Националната библиотека на Сърбия; Тунджай Аджар – директор на Националната библиотека на Турция; д-р Мирча Регнеала – президент на Федерацията на библиотечните асоциации в Румъния, оторизирана да представлява директора на Националната библиотека на Румъния. Директорите се обединиха около идеите за: поощряване на регионалното културно сътрудничество в своите страни чрез националните библиотеки и предприемане на редица конкретни мерки за сътрудничество в библиотечните дейности. Най-същественият резултат от срещата беше постигането на съгласие (след инфарктни преговори) за създаване на Постоянна комисия на директорите на националните библиотеки от страните от Югоизточна Европа в рамките на „Конференцията на европейските национални библиотеки (CENL)“².

Участниците в срещата на директорите решиха също така да лобират пред своите правителства и международните организации за необходимостта от сътрудничество и добросъседски отношения в този много деликатен момент за нашия „вулканичен“ регион. Намирам постигнатия резултат за много значим в контекста на философията и политиката на GLOBENET. За успеха на начинанието много важна роля изиграха проф. Боряна Христова и още няколко от участниците в срещата.

По време на конференцията със свои експозиционни щандове и презентации участваха изяви в международен план създатели и дистрибутори на информационни продукти и услуги. Сред тях бяха фирмите K. G. Saur; SUBITO; Emerland; YBP; D-Lib. От българска страна бе представена фирмата BIKAM.

На последната пленарна сесия бе приета обща резолюция на участниците в софийската конференция*.

Представителите от страните участнички се обединиха в подкрепа на следните значими проблеми:

– Разширяване на достъпа до информацията и защита правата на гражданите за свободен достъп до нея.

– Подкрепа на идеите за повишаване на информационната грамотност на населението от страна на библиотеките като част от стратегиите за повишаване качеството на живот и за преодоляване на социалните противоречия.

– Насочване на вниманието на правителствата в отделните държави от Централна и Източна Европа върху библиотечния сектор, засилване на финансовата и законодателната подкрепа за развитието на библиотеките, информационните ресурси и услуги и за широкото внедряване на ИКТ в тях.

– Развитие и подобряване качеството на висшето библиотечно образование, на обмена на студенти и на продължаващото образование на библиотекарите.

* Текстът е поместен в сборника от конференцията.

При закриването на конференцията – проф. Роел Рийтберг, Холандия, студенти от Холандия и проф. Ян Верховен, Холандия, забавляват гостите

На закриването на конференцията бе споделено общото становище, че форумът е преминал на изключително високо ниво като организация, постигнати резултати и цели. На това основание бе направено предложение България да поеме домакинството на конференцията през 2004 г.

„Библиотеки, глобализация, коопериране“ София – 2–5 ноември 2004 г.

От 2 до 5 ноември 2004 г. в София бе проведена международната научна конференция „Библиотеки, глобализация, коопериране“. Тя бе организирана от Катедрата по библиотечно-информационни науки и културна политика при Философския факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Департамента по библиотечен и информационен мениджмънт при Щатския университет, Емпория – САЩ, Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ и Съюза на библиотечните и информационните работници (СБИР). Конференцията е петата от серията международни конференции под мотото „GLOBENET“, проведени в Канзас сити, САЩ (1995), Варшава, Полша (1997), София (2000, 2002), чийто предмет на разглеждане е влиянието на глобализацията и настъпилите промени върху развитието на библиотеките и информационните инфраструктури. България бе домакин за трети пореден път.

Част от гостите на форума –
групата от САЩ с организаторите на конференцията

Конференцията се утвърди като форум за дискутиране на идеи за мястото, мисията и развитието на библиотеките в съвременния глобален свят. По мнението на участниците в „София 2004“ библиотеките са изправени пред редица предизвикателства. Конкуренцията в информационния сектор нараства, глобализацията е доминиращ фактор, обществото налага нови очаквания и потребности пред библиотеките като фактор за развитие на демократичните процеси, гражданите изискват подкрепата им в процеса на обучението през целия живот. Съвременните информационни технологии трансформират сериозно библиотеката и я превръщат в средище на много интереси. Библиотеката трябва да си партнира и да се кооперира активно с други институции и обществени агенции. Тя е център за социална интеграция, за съхранение на културните пластове и за развитие на комуникациите в науката и образованието. За професионалната колегия в международен план сериозно предизвикателство са проблемите, свързани със: информационното общество и глобалната перспектива; състоянието на националните информационни инфраструктури; информационния трансфер и промяната на научните комуникации; публикуването в дигиталната ера; управлението на знанието; интелектуалната собственост и авторското право; образованието по библиотечно-информационни науки и дистанционното обучение в тази област. Това са част от въпросите, които стояха на вниманието на колегите, участници във форума „София 2004“.

Доц. Татяна Янакиева, ръководител на катедра „Библиотечно-информационни науки и културна политика“ при Философския факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, и ст.н.с. Елена Янакиева, Народна библиотека „Св. св. Кирил и Методий“

Конференцията бе добър пример за разширяване контактите на библиотечните специалисти и преодоляване на определени стереотипи и изкуствени наслагвания. В нея участваха около 75 представители от САЩ, Европа и Азия – общо от над 20 държави. От българска страна взеха участие около 120 колеги. Присъстващите на форума бяха ръководители на национални библиотеки, президенти на национални асоциации, водещи библиотечни и информационни специалисти и експерти, студенти по библиотечно-информационни науки, представители на утвърдени фирми за разпространение на информационни продукти и БД.

Част от участниците във форума – зала 1 на Алма Матер

На 2 ноември 2004 г. в Софийския университет се проведе предварителна конференция на представители на образователни институции по библиотечно-информационни науки от различни държави. Колеги представиха тенденциите в развитието на библиотечно-информационното образование в САЩ и в различни региони на Европа и Азия. Сесията бе ръководена от проф. Тери Уич от САЩ – председател на Секцията по библиотечно образование към ИФЛА. В дискусиата се включиха и представиха свои виждания и платформи проф. Иън Джонсън, Великобритания; ас. Красимира Ангелова, България; проф. Айра Лепик, Естония; проф. Аудроне Глосиене, Литва; проф. Херберт Ачлейтнер, САЩ; проф. Чутима Сакхананд, Тайланд; д-р Ана-Мария Тамаро, Италия; проф. Александра Вранеш, Сърбия.

Част от участниците в работните групи – зала 1 на Алма Матер

По време на работната среща бяха организирани работни групи, които представиха идеите си по основни проблемни области на библиотечно-информационното образование за следващите години.

Акцентите се концентрираха към: преподаване на добри теоретични и практически умения на студентите; възприемане на сходни стандарти по отношение на учебните планове и дисциплини; въвеждане на дистанционно обучение; размиване границите на професията; обмен на студенти и образователни програми и др.

При откриването на конференцията проф. Херберт Ачлейтнер от Щатския университет в Емпория, САЩ, бе награден с Почетния знак на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ – „Синя лента“. Наградата е за неговите заслуги към Софийския университет и за помощта му в развитието на добрите контакти между Катедрата по библиотечно-информационни науки при Философския факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ и Департамента по библиотечен и информационен мениджмънт при Щатския

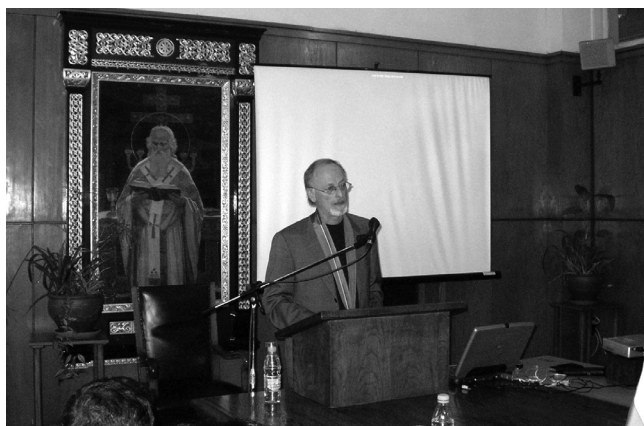
университет, Емпория – САЩ. Наградата бе връчена в тържествената зала № 1 на Алма Матер от декана на Философския факултет доц. Александър Димчев, в присъствието на участниците в „София 2004“. Проф. Ачлейтнер изказа думи на гореща признателност за оказаната висока чест³.

Доц. Александър Димчев, проф. Ролф Хюпер, Германия,
и проф. Херберт Ачлейтнер, САЩ

Церемонията по награждаването на проф. Херберт Ачлейтнер с Почетния знак на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ – „Синя лента“

Проф. Херберт Ачлейтнер изразява своята благодарност за полученото високо отличие

На 2 ноември в Софийския университет се проведе и международната студентска конференция на тема „Новият библиотекар – предизвикателства и възможности“. В нея взеха участие 13 студенти от САЩ, както и студенти от Чехия и Германия.

Студентките Силвия Станчева, Виктория Пенчева и Елица Пенчева на международната студентска конференция с чуждестранни колеги

От българска страна с доклади се включиха студенти от Катедрата по библиотекознание, научна информация и културна политика при Философския факултет на Софийския университет. Свои работи представиха: Милена

Студентите Стоян Котов и Петър Миладинов по време на регистрацията в хотел „Родина“

Миланова, Татяна Чипева, Марина Енчева, Десислава Милушева, Евгения Петкова, Трифон Янков, Ирина Николова, Милена Франова. На сесията присъстваха и студенти от Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии в София.

От 3 до 5 ноември в хотел „Родина“ се състояха основните пленарни заседания на конференцията „Библиотеки, глобализация, коопериране“. Приветствия към участниците поднесоха: доц. Александър Димчев – декан на Философския факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“; проф. Херберт Ачлейтнер, проф. Диане Бийлиф и Джим Ейджи от Департамента по библиотечен и информационен мениджмънт при Щатския университет, Емпория – САЩ; проф. Боряна Христова – директор на

Народната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, и Ваня Грашкина – председател на Съюза на библиотечните и информационните работници (СБИР).

При откриването на конференцията: Ваня Грашкина – председател на СБИР, проф. Херберт Ачлейтнер и проф. Боряна Христова – директор на Народната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“

В рамките на три последователни дни участниците в международния форум изнесоха общо 45 доклада и споделиха становища по основните теми на конференцията:

- информационното общество в глобална перспектива;
- библиотеки, кооперация и сътрудничество в глобалния свят;
- национална информационна инфраструктура и глобална информационна инфраструктура;
- информационен трансфер и технологии;
- публикуване в дигиталната ера;
- управление на знанието и информационна икономика;
- интелектуална собственост и авторско право;
- образование и дистанционно обучение.

Конферентната зала в хотел „Родина“ – част от участващите във форума

Участниците представиха следните доклади: проф. Аудроне Глосиене, Литва – „Центърът за обучение на специалисти от библиотеките и информационните служби в Литва: национална и международна дейност“; проф. Айра Лепик, Естония – „Скандинавско-балтийско сътрудничество в обучението на изследователи в областта на библиотечно-информационните науки“; проф. Роел Ритберг, Холандия – „Образование, насочено към компетентност в обучението по библиотечно-информационни науки: старо вино в нови бъчви“; проф. Тери Л. Уич, САЩ (ИФЛА) – „Понятията глобализация и сътрудничество в учебния план по библиотечно-информационни науки“; доц. Татяна Янакиева – „Образователни идеи в областта на библиотечно-информационните науки

в България“; Роб Дейвис – „CALIMERA: координация на изследванията в областта на технологиите на информационното общество с европейските местни културни институции и крайния потребител“; Биляна Александрова – „Практиката на библиотеката на Американския университет в България: ключов фактор в еманципацията на българските библиотеки“; Адолф Кнол (зам.-директор на Националната библиотека), Чехия – „Създаване на регионална изследователска среда за исторически документи“; проф. Чутима Сакхананд, Тайланд – „Обучение по библиотечно-информационни науки чрез Интернет: опитът на Тайланд“; доц. Дмитри Варзоновцев – „Революцията „On-Line““; д-р Джудит Броди-Престън и д-р Барбара Хъл, Великобритания – „Ефикасна ли е вашата програма за обучение по компютърна грамотност? Принос към създаване на инструмент за измерване на резултатите на програмите за информационна грамотност: отчет за текущо изследване“; проф. Малгожата Кисилоvsка и д-р Мария Прастек-Самокова, Полша – „Идентификация на културните различия в процеса на комуникация с ползвателите“; доц. Нина Шуманова и ас. Красимира Ангелова – „Електронната информационна грамотност – задължение или предизвикателство при обучението на ползвателите“; доц. Добринка Стойкова и доц. Кристина Върбанова-Денчева – „Електронното обучение и библиотеките в България“; проф. Александра Вранеш, Зорица Ивкович-Савич и проф. Лиляна Маркович, Сърбия – „Библиографските източници: важен инструмент в дистанционното обучение“; Снежина Бачева и Ян Хаспелах, Белгия – „EURASLIC (Европейска асоциация на библиотеките и информационните центрове по океанология). Модел за изграждане на професионализъм от членовете на общността“; н.с. Ваня Грашкина (председател на СБИР), Нанси Болт, САЩ и Искра Михайлова – „Проектът ABLE – пример за успешно сътрудничество между библиотеките в България и САЩ“; Надя Терзиева – „Начинанията за коопериране между българските библиотеки и eIFL.net“; Антония Арахова и Сарантос Капидакис, Гърция – „Национални библиотеки и университетски библиотеки: партньори в национални и глобални дейности в областта на електронното образование“; Зорка Чекичевска, Македония – „Библиографски бази данни за балканските народи и култури“; Етлева Доми (зам.-директор на Националната библиотека), Албания – „Албанските библиотеки в епохата на информацията и новите технологии“; н.с. Анета Дончева и Деница Кръстева – „Регионално сътрудничество между националните библиотеки“; доц. Райна Гаврилова – „Лисабонската стратегия: образователната перспектива“; София П. Григориаду, Мирофора Теодориду, Атанасия Кируру и Евлампия Мирандиду, Гърция – „Значението на програмите на европейския съюз за развитието на библиотеката на Института за техническо образование (Т.Е.І.) в Серес“; проф. Ролф Хюпер, Германия – „Закопи за свободата на информацията“; Пламен Милтенов и проф. Робърт Хауптман, САЩ – „Етични дилеми в библиотеките: международна гледна точка“; Улрике Енгел – „Виртуалната справочна библиотека на GALE. Към следващото поколение

справочници“; д-р Гретхен Л. Хофман, САЩ – „Международните принципи на каталогизацията: световна инициатива в областта на каталогизацията“; проф. Иън М. Джонсън, Великобритания – „Библиотеките и публикуването: време за промяна на парадигмата“; д-р Свен Кутнер, Германия – „Електронно публикуване на докторски дисертации: развитие и опит на университетската библиотека на Мюнхен“; Сюзан Уолтърс, САЩ – „Ефективен библиотечен маркетинг“; д-р Линда Ашкрофт и Шърли Фонг – „Въздействието на електронните книги и електронното обучение върху университетските библиотеки“; Зайда Диас, Гери Фоуди и Елена Лъркерт, САЩ – „От глобално към местно: библиотеките към университета на Мериленд и глобализацията“; проф. Ванда В. Доул, Анне Либст и проф. Итка М. Хърх, САЩ – „Основни познания за библиотечните ръководители: оценката основно познание ли е?“; Иванка Янкова и н.с. Елена Койчева – „Разпространяване на библиотечно-информационни знания: сътрудничеството между Университетската библиотека и Историческия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“; ст.н.с. Александра Дипчикова и н.с. Антоанета Тотоманова – „Авторското право, задължителното депозиране и българските библиотеки“; Милена Добрева и Никола Икономов – „Опазване на културното и научното наследство и достъп до тях чрез дигитализация. Представяне на проекта KT-DigiCult-Vg“; Бренда Хоу, САЩ – „Библиотеките като гражданско пространство: изследване на ролята на библиотеките в обществената сфера“; ст.н.с. Динчо Кръстев – „Възможна ли е национална стратегия за дигитална библиотека в България“; проф. Патрисия М. Виебинга, Холандия – „Образованието по управление на знанието: мост между теорията и практиката“; Антоанета Преславска – „Как енциклопедиите са повлияни от прехода от печатно към електронно публикуване“.

Доц. Нина Шуманова и ас. Красимира Ангелова – представят доклад

Разискваните тези по време на форума наложиха няколко по-съществени извода. В глобализацията се свят библиотечно-информационните специалисти трябва: да работят активно за своята непрекъсната квалификация; да въвеждат бързо новите технологични постижения; да променят адекватно на потребностите предлаганите от тях продукти и услуги; да спомагат активно за развитието на информационната култура на потребителите; да се включват активно в процесите на коопериране и обмен на информация; да внедряват международните стандарти и протоколи и др. Библиотечното образование трябва също да се променя динамично в съответствие с измененията в библиотечно-информационния сектор.

Конферентната зала в хотел „Родина“ – част от участващите във форума

Присъстващите на конференцията посетиха Народната библиотека, където имаха възможността да се запознаят с нейната история и съвременно състояние и да видят едни от най-ценните екземпляри от нейните сбирки – ръкописи, архивни и старопечатни документи.

Част от гостите – на посещение в Народната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“

Доц. Тери Уич, САЩ, обграден с внимание и потопен в атмосферата на българската традиция

Организационният комитет на конференцията предложи отново домакинството на нашата страна за конференцията през 2006 г. Това с основание може да се тълкува като знак на уважение и на завоюван престиж на българската библиотечно-информационна колегия.

„Глобализация, дигитализация, достъп и опазване на културното наследство“ София – 8–10 ноември 2006 г.

От 8–10 ноември 2006 г в гр. София бе организирана международната конференция „София 2006: Глобализация, дигитализация, достъп и опазване на културното наследство“. Библиотечната колегия в нашата страна отново имаше честта и отговорността да подготви поредния престижен форум.

Миг от откриването на форума: доц. Александър Димчев – декан на Философския факултет при Софийския университет „Св. Климент Охридски“, проф. д-р Боряна Христова – директор на Народната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, Георги Пирински – председател на Народното събрание на Република България, проф. Херберт Ачлейтнер от Щатския университет Емпория, Канзас, САЩ, доц. Димитър Гюров – зам.-ректор на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, н.с. Ваня Грашкина – председател на СБИР, и Марта Дейръп от Университета Сетън Хъл – САЩ

„София 2006“ бе част от поредица международни конференции, проведени в Канзас Сити, Канзас (1995), Варшава, Полша (1997), София, България (2000, 2002, 2004). Тези конференции са инициирани с цел изследване въздействието на глобализацията и произтичащите от нея промени върху библиотеките, информационната инфраструктура и обществото.

„София 2006“ е четвъртата по ред конференция, състояла се в България, организирана от Департамента по библиотечен и информационен мениджмънт към Щатския университет Емпория, Канзас, Катедрата по библиотекознание, научна информация и културна политика при Софийския университет

„Св. Климент Охридски“, Народната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ и Съюза на библиотечните и информационните работници (СБИР).

„София 2006“ обедини над 100 чуждестранни гости – експерти, специалисти, преподаватели от университети, студенти с трайни интереси към библиотечно-информационната проблематика, информационната инфраструктура, технологиите, музейното дело, архивите, библиотечното международно сътрудничество и информационната политика. Показателен факт за извоювани позиции е, че в конференцията участваха представители от над 30 страни: Албания, Австрия, България, Босна и Херцеговина, Великобритания, Германия, Дания, Естония, Испания, Италия, Канада, Камерун, Латвия, Литва, Македония, Мексико, Нова Зеландия, Норвегия, Полша, Румъния, Русия, САЩ, Словакия, Словения, Сърбия, Тайланд, Турция, Украйна, Франция, Холандия, Хърватска, Чехия, Южноафриканската република и др. Заявки за участие в конференцията бяха направени и от колеги от Аржентина, Бразилия, Иран, Филипините и др. Сред гостите на конференцията бяха проф. Майкъл Горман – президент на Американската библиотечна асоциация, проф. Рагнар Аундсон – президент на Европейската асоциация по библиотечно-информационно образование и изследвания, проф. Тери Уич от ИФЛА, Людмила Тихонова – научен секретар на Руската държавна библиотека – Москва, Русия, проф. Лейф Кайберг от Кралското училище по библиотечно-информационни науки, Дания, проф. Иън Джонсън от Университета „Роберт Гордън“, Шотландия, Адолф Кнол – зам-директор на Националната библиотека на Чешката република, Брадли Шафнер от Харвардския университет и др. Между участниците в конференцията бяха представители на IFLA, EUCLID, ALA и други водещи професионални организации. Тези факти безспорно говорят за нарасналия престиж и уважението към библиотечната ни колегия и реномето на форума, провеждан в нашата страна.

Разискваните теми на конференцията бяха:

- библиотеки, музеи, архиви и информационни центрове;
- дигитализация и достъп;
- интелектуална собственост;
- национални и международни информационни политики и проекти;
- опазване на културното наследство;
- национални библиотеки;
- инициативи на националните асоциации;
- образование по библиотечно-информационни науки;
- сътрудничество и коопериране;
- дигитални библиотеки.

По традиция пленарните заседания на конференцията се проведеха в хотел „Родина“. В тяхната работа взеха участие около 250 души – чуждестранни гости и представители от нашата страна. В дните на конференцията бях изнесени около 60 доклада: Антоанета Тотоманова – „Участието на Националната

библиографска агенция в опазването на писменото културно наследство в електронна среда“; Людмила Тихонова, Русия – „Националната библиотека на Русия в променящото се общество“; Боряна Христова – „Национален културен комплекс“; Анета Дончева – „Проект за дигитален център на българската национална библиотека“; Зинаида Манзух, Литва и Адолф Кнол, Чехия – „Изграждане на дигитален достъп до културното наследство на Европа: ролята на националните библиотеки“; Гари Питкин, САЩ – „Обучение и учене: променящата се роля на академичната библиотека“; Анна Джалева-Чонкова – „Концепция за виртуален музей на транспорта – образователни и културни аспекти“; Яшар Тонта, Турция – „Превръщат ли се библиотеките в мрежа във виртуални дестинации?“; Албина Мосчицка, Полша – „Пространствено-временна информационна система за събития от исторически източници на базата на библейските региони“; Мария Пжастек-Самокова и Малгожата Кисилоvsка, Полша – „Информационните и културните потребности: какво е общото между тях?“; Лоис Сърл, Нова Зеландия – „Задължителното депозиране на електронни документи в Нова Зеландия: разширяване на обектите на депозиране с електронни публикации“; Санжица Фалетар Таначкович, Хърватия – „Институтите за културно наследство в дигиталната епоха: съвременни модели за сътрудничество“; Брайън Розенблум, САЩ – „Отвореният достъп и институционалните депозиториуми“; Джон Джулиан, САЩ – „Сбогуване, но не завинаги“: проблеми с мястото за съхраняване и стратегии на подбор за прехвърляне на библиотечни материали на славянски езици в отдалечено книгохранилище“; Ларс Леон, САЩ – „Осигуряване на достъп до статии в електронен формат за потребителите: обсъждане на някои възможности и въздействие върху споделянето на ресурси в глобален мащаб“; Лейф Кайберг, Дания – „Образованието по библиотечни и информационни науки в Европа: коментари върху кооперирани структури и перспективи за интернационализация“; Хедър Лии Мулейсън и Тери Уич, САЩ – „Традиционно и дигитално обучение по библиотечни науки: умения за дигитална среда“; Ана-Мария Тамаро, Италия – „Учебното съдържание за дигитални библиотеки в европейска перспектива“; Петер Щетнер, Германия – „Съхранение и достъп до архивни филми: примерът на Хановер“; Свен Кутнер, Германия – „Похабени – повредени – унищожени: или как да предизвикате интерес към управление на опазването във вашия университет“; Емили Рей, САЩ – „Има ли оптимална реакция на бедствията, причинени от вода? Уроците от Нови Орлеан“; Рени Марчева – „Опазването в българските библиотеки: минало, настояще и бъдеще“; Патрик Нгулубе, Южна Африка – „Опазване и създаване на обществени бази данни и архиви, достъпни за днешните и бъдещите поколения на Южна Африка“; Иън М. Джонсън, Шотландия – „Коопериране и сътрудничество при набавяне на периодични издания“; Ребека Милър, САЩ, и Анна Попова – „Международно коопериране: ние сме ABLE“; Ян Бурума, Холандия – „Европейско коопериране между библиотеки, музеи и архиви“; Линда Ашкрофт, Джанет Фароу и

Крис Уотс, Великобритания – „Партньорство между обществените библиотеки за обучение на възрастни“; Васка Сотиров-Джукич, Босна и Херцеговина – „Дигитализацията на местната историческа колекция като основен инструмент за популяризиране на културното наследство на местната общност“; Александра Дипчикова и Татяна Янакиева – „Библиографският контрол и дигитализацията на културно-историческото наследство“; Живка Радева и Калоян Здравков – „Краеведските информационни масиви и партньорството между библиотеките в условията на глобализация“; Джудит Броуди-Престън и Хю Престън, Великобритания – „Размиване на граници? Информационното образование и професионалното развитие в Англия и Уелс“; Маргарет де Вос и Патрисия Виебинга, Холандия – „Развитие на образованието по библиотечно-информационни науки в Девентер, Холандия“; Хауард МакГин, Пол Фишер и Марта Местрович Дейруп, САЩ – „Американски дигитални проекти за католическо наследство“; Ани Гергова – „Бъдещето на българското книжовно наследство“; Хелина Тенасилм, Естония – „Използване на дигиталното наследство: естонският опит“; Зорка Чекичевска, Македония – „Защитата на писменото културно наследство в Република Македония: нормативни аспекти“; Елена Росерас Карцедо, Испания – „Библиотека ARTIUM като дигитално пространство за съвременно културно наследство“; Манфред Майер и Ерих Ренхарт, Австрия – „Център за изследване на ръкописи VESTIGA: от концепцията на ЮНЕСКО до добрите практики“; Алън Хопкинс, Великобритания – „Перспективи за развитие на UNIMARC“; Сабина Анева – „Разработката и приложението на MARC21: средство за описание и он-лайн достъп на колекцията от микрофилми със средновековни ръкописи в ЦБ на БАН“; Ваня Грашкина, Таня Тодорова и Цветанка Панова – „Достъп до електронна информация за хора с увреждания в българските библиотеки“; Джим Ейджи, САЩ – „Преглед на един успешен консорциум: Съюз на научните библиотеки в Колорадо“; Брадли Шафнер, САЩ – „Славянски и източноевропейски колекции в американските университети: проблеми и възможности“; Лаура Фернандес, Великобритания – „Дигитализация или съхраняване“; Татяна Николова-Хюстън, САЩ – „Достъпът до славянските ръкописи: опазване, дигитализация, изследване и интерпретиране на славянски ръкописи“; Маринус Суонпол, Канада – „Признания на една богата (дигитална) библиотека“; Рагнар Аудунсон, Норвегия – „Потенциалът на обществената библиотека в дигитална и мултикултурална среда за натрупване на социален капитал и включване в обществения живот“; Елена Койчева – „Европейски проекти за дигитализация в контекста на политическата инициатива 2010“; Кристина Върбанова-Денчева – „Дигиталната конверсия като предмет, метод и стратегия за подготовка на студентите в СВУБИТ“; Етлева Доми, Албания – „Национални политики за информационни технологии и информационна грамотност“; Иванка Янкова – „Социологическо, историческо и политологическо изследване на биографията на възрожденските градове и ролята им за

формиране на самосъзнание за българска и европейска индентичност“; Роб Дейвис, Великобритания – „Инициативи за вторично използване на информация от публичния сектор и публичния домейн“; Александра Вранеш и Зорица Ивкович-Савич, Сърбия – „Национални и международни информационни политики и проекти“.

Вълнуващ момент за участниците бе откриването на конференцията на 8 ноември. Приветствие към колегията направи Георги Пирински – председател на Народното събрание на Република България, под чийто патронаж се проведе форумът. На откриването присъстваха Надежда Захариева – зам.-министър на културата, зам.-ректорът на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ – доц. д-р Димитър Гюров, Игор Чипев – директор на Дирекция „Книги и библиотеки“ в Министерството на културата, проф. дфн Боряна Христова – директор на Народната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, н.с. Ваня Грашкина – председател на Съюза на библиотечните и информационните работници (СБИР). От името на Организационния комитет на конференцията приветствени думи бяха отправени от доц. Александър Димчев – декан на Философския факултет при Софийския университет „Св. Климент Охридски“, проф. Херберт Ачлейтнер от Щатския университет Емпория, Канзас, САЩ, проф. дфн Боряна Христова – директор на Народната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, Марта Дейръп от Университета „Сетън Хъл“ – САЩ, и н.с. Ваня Грашкина – председател на СБИР.

Участници в конференцията представят своите доклади: Ана-Мария Тамаро – Италия, Джудит Броди-Престън – Великобритания, проф. Лейф Кайберг – Дания, и Хедър Лии Мулейсън – САЩ

Основен докладчик на конференцията беше проф. Майкъл Горман – президент на Американската библиотечна асоциация. На тържествена сесия в Аулата на Софийския университет той представи доклад на тема „Ролята на библиотеките за достъпа и опазването на културното наследство“. Залата се оказа тясна да побере желаещите да чуят интересното изложение на един от най-значимите библиотековеди и библиографи на нашето време. В лекцията си проф. Горман представи вълнуващи идеи за развитието на библиотеките и за тяхното непреходно място в обществото. На участниците в събитието бе предоставена в превод на български език книгата на Майкъл Горман „Нашите непреходни ценности. Библиотеките през XXI век“. Книгата е издадена от Университетското издателство на Софийския университет с финансовата подкрепа на Философския факултет. Преводът на книгата е направен от ст.н.с. Александра Дипчикова.

Проф. Майкъл Горман – президент на Американската библиотечна асоциация, изнася академичен доклад на тържествената сесия в Аулата на Софийския университет

Проф. Майкъл Горман
и доц. Александър Димчев по време
на коктейл в „Яйцето“ в Алма Матер

В рамките на конференцията на 7 ноември в Народната библиотека бе организиран работен семинар по проблемите на опазването на библиотечните фондове – „Готовност за бедствия“. Лектор бе Ранди Силвърман, специалист по опазването и консервацията на фондовете от Университетската библиотека в Юта, САЩ. В семинара участваха около 40 души от нашата страна от: регионални библиотеки, университетски библиотеки, БАН, архивни организации, музеи и др. Координатор на семинара от българска страна бе д-р Рени Марчева. Финансирането на работната среща бе спонсорирано основно от Посолството на САЩ в Република България.

Същия ден се проведе и работна среща в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ по въпросите на междубиблиотечното заемане с лектор Ларс Леон от ИФЛА. В нея участваха 40 колеги от български библиотеки. Координатор на семинара беше ст.ас. Красимира Ангелова.

На 8 ноември бе организирана самостоятелна студентска сесия. В нея студентите от различни страни представиха своите разработки по теми, свързани с конференцията. Млади колеги от България (специалност „Библиотечно-информационни науки“ при Софийския университет и други висши училища в нашата страна), САЩ, Гърция, Македония, Хърватска и др. демонстрираха своите умения, познания и желание да изграждат добри професионални контакти, които да им помагат в тяхната бъдеща ре-

лизация (Радостина Тодорова, Антоанета Киселинчева, Деница Кръстева, Анита Бранкова, Петя Петкова, Милена Миланова, Светла Шапкалова, Нелифер Ружди, Алиса Мартек, Весна Голубович и Соня Авалон, Спиридоула Аратимоу, Кристина Бетела, Айла Янкава, Димитър Поповски, Ейми Маул, Ашли Борнзин, Сара Орбан, Катрин Кране, Шарлен Дросте, Ерик Хътчесън, Ерика Скапвелд, Кайли Чандлър, Мелиса Джилбърт, Мой Маклинтъш, Пенелопе Уъд и др.).

В дните на конференцията в изложбената площ на хотел „Родина“ представители на едни от водещите световни дистрибуторски фирми за информационни източници, бази данни, библиотечен софтуер и технологии демонстрираха свои продукти.

Организаторите на конференцията бяха осигурили и интересни съпътстващи инициативи за гостите, чрез които да ги запознаят с част от културата и традициите на нашата страна – посещения в Университетската и Националната библиотека, Националния исторически музей, екскурзия до Пловдив и Бачковския манастир. Гостите опитаха и от специалитетите на нашата кухня и се докоснаха до нашата традиционна музика. Студенти от Софийския университет изнесоха кратък фолклорен концерт за участниците в конференцията.

Според признанията на участници в конференцията тя е протекла на високо научно ниво. Форумът затвърди и доброто име, с което се ползват нашата страна и професионалната колегия в международен план. В подкрепа на споделеното си позволявам да цитирам няколко писма, получени до организаторите на конференцията след нейното приключването.

Драги Херберт,

Пиша ти, за да ти благодаря, че ме покани да изнеса презентация на конференцията. Тя ми направи изключително впечатление по отношение на нивото, както и с възможността да се срещна с приятели и други хора, които не познавах, с искреното гостопримство и приятелско отношение на българските домакини, града и другарството по време на вечерите. Трябва да се гордеем от такова успешно събитие.

Всичко най-добро, Майкъл Горман,

Президент на Американската библиотечна асоциация

Драги Александър,

Искам да ти благодаря лично за твоето чудесно гостопримство и любезност. Наистина се насладих на конференцията, на възможността да посетя София и да науча нещо за красивата ви страна. Бях посрещнат навсякъде с уважение и приятелски чувства. Определено се надявам да посетя България отново някой ден. Надявам се да се срещнем отново скоро.

Майкъл Горман

Драги Александър,
Благодаря на теб и на твоя екип за топлото посрещане и за вниманието по време на конференцията. Както винаги, научих много и прекарах много добре с новите и старите приятели.

Ана-Мария Тамаро,
Италия (ИФЛА)

Здравей Херберт,
Благодаря отново за запомнящата се конференция. Мисля, че докладите бяха най-добрите, които някога съм слушал на конференции, и наистина с удоволствие разговарях с хора от различни държави. Благодаря за цялостната работа, която ви даде възможност да постигнете такъв успех!

Ларс Леон,
САЩ (ИФЛА)

„Глобализация и управление на информационните ресурси“ София – 12–14 ноември 2008 г.

От 12 до 14 ноември 2008 г. София бе домакин на международната конференция „София 2008: Глобализация и управление на информационните ресурси“ под патронажа на Георги Пирински – председател на Народното събрание на Република България.

Форумът бе организиран за пети пореден път от Катедрата по библиотекознание, научна информация и културна политика при Философския факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Департамента по библиотечен и информационен мениджмънт към Щатския университет Емпория, Канзас, САЩ, Народната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, Съюза на библиотечните и информационните работници (СБИР), Университетската библиотека на Университета в Канзас, САЩ, Университета „Ситън Хъл“, САЩ, и др.

Той бе част от конференциите, състояли се в Канзас Сити, Канзас (1995), Варшава, Полша (1997), София, България (2000, 2002, 2004, 2006), които си поставят като задача да дискутират въздействието на глобализацията и предизвиканите от нея промени в библиотеките, информационната инфраструктура и обществото. Фокусът на проявата този път бе насочен към анализ и търсене на решения във връзка с многобройните предизвикателства, пред които се изправят библиотечните институции в глобалната среда Web 2.0.

Откриване на конференцията: проф. Херберт Ачлейтнер – Щатски университет, Емпория, САЩ, доц. д-р Александър Димчев – декан на Философски факултет – СУ, Георги Пирински – председател на Народното събрание на Република България, и проф. дин Иван Илчев – ректор на Софийския университет „Св. Климент Охридски“

„София 2008“ събра около 120 гости от 32 държави от цял свят и 200 български участници – експерти и учени в областта на управлението на информационните ресурси, библиотечно-информационните науки, информационната инфраструктура, технологиите, библиотечното международно сътрудничество и информационната политика. Интересът към форума бе много сериозен. Бяха получени около 160 заявки за участие. Чуждестранните гости бяха от Албания, Австрия, Босна и Херцеговина, Великобритания, Германия, Естония, Индия, Испания, Италия, Канада, Латвия, Македония, Нигерия, Норвегия, Полша, Румъния, САЩ, Сингапур, Словакия, Словения, Сърбия, Турция, Украйна, Франция, Холандия, Хърватска, Чехия, Швеция, Южноафриканската република и др. Между участниците в конференцията бяха представители на IFLA, Европейската дигитална библиотека, ALA и други водещи професионални организации.

Момент от откриването на конференцията

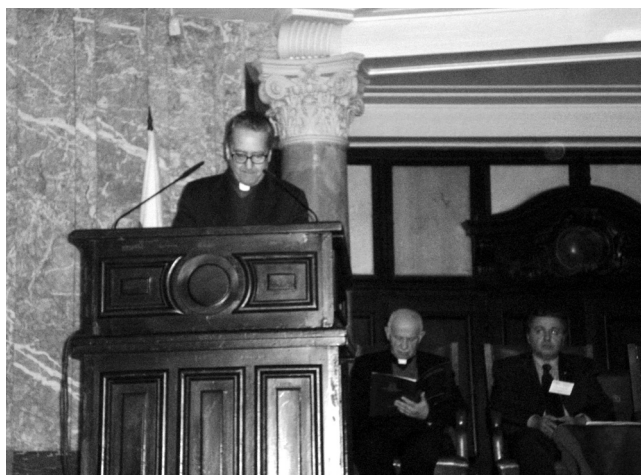
Приветствия към участниците при откриването на конференцията направи председателят на Народното събрание на Република България Георги Пирински – патрон на конференцията; проф. дин Иван Илчев – ректор на Софийския университет „Св. Климент Охридски“; доц. д-р Александър Димчев – декан на Философския факултет; проф. Херберт Ачлейтнер и проф. Гуен Александър – декан на Департамента по библиотечен и информационен мениджмънт при Щатския университет, Емпория, САЩ, проф. д-р Боряна Христова – директор на Народната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“; проф. Хауард МакГин – декан в Университета „Ситън Хъл“, САЩ, и н.с. Ваня Грашкина – председател на Българската библиотечно-информационна асоциация. На откриването присъстваха зам.-министри, Н. Пр. Януареш Боленек – Апостолически нунций на Светия Престол в България, и други официални лица.

Организационният комитет на конференцията

- Основните теми, които се дискутираха по време на конференцията, бяха:
- достъп до електронните мрежи;
 - организация, класификация и издирване на информация в уеб пространството;
 - информационна индустрия и управление на знанието;
 - информационна грамотност и обучение през целия живот;
 - дигитални и виртуални библиотеки;
 - информационна архитектура и управление на знанието;
 - въпроси на информационната политика в електронното пространство;
 - цифрово управление на правата (DRM);
 - образование и обучение в пространството на уеб 2.0;
 - етика и права при достъп до информацията;
 - Европейската дигитална библиотека;
 - Световната дигитална библиотека и др.

Пленарните заседания на конференцията се проведоха в хотел „Родина“. Кулминацията на проявите бе публичната лекция на монсеньор Чезаре Пазини – префект на Ватиканската Апостолическа библиотека, на тема „Ватиканската библиотека: между миналото и бъдещето“, изнесена в Аулата на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ на 12 ноември 2008 г. Тя беше посрещната с изключително внимание поради ранга на госта. Присъстваха около 300 души – участници в конференцията, преподаватели, изследователи, интелектуалци, студенти и граждани. Лекторът представи своите изследвания, посветени на създаването на Ватиканската библиотека и на нейната вековна история – от средата на V в. до наши дни. По негови думи тази вековна история формира някои от характерните особености на Ватиканската библиотека, които са валидни и сега. Специално за случая текстът на лекцията бе преведен на български език и издаден като брошура от Университетското издателство, а също и публикуван в списание „Библиотека“⁴⁴.

Публичната лекция на монсеньор Чезаре Пазини – префект на Ватиканската Апостолическа библиотека – Аулата на Софийския университет „Св. Климент Охридски“

В рамките на конференцията бяха проведени още няколко интересни форума:

- Предконференция, посветена на две теми: „Открит достъп до информацията“ и „Европейска дигитална библиотека“, състояла се на 11 ноември в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Лекторите бяха водещи експерти, преподаватели и изследователи от европейски институции и университети в САЩ и Канада, които в лекциите си умело съчетаваха теоретичните постановки с практическия опит. В семинара участваха около 95 души от нашата страна от: университети, БАН, регионални библиотеки, университетски библиотеки, архивни организации, музеи, издателства, информационни центрове и др.

Бяха повдигнати въпроси, свързани със свободния достъп до публикациите в дигиталните библиотеки и промените в научните комуникации. Представени бяха и добри библиотечни практики от европейските страни във връзка с развитието на инициативата „Европейска дигитална библиотека“ и възможностите на възникващите репозиториуми и ролята на библиотеките, университетите и други организации в този процес. Поставени бяха въпросите за авторските права и правата за достъп до информационните ресурси при открития достъп до информацията. Тематичните области, които бяха дискутирани, са от много голямо значение за българските библиотеки, както и за българската наука и култура. Бе отчетено, че у нас специалистите, работещи в библиотеките, информационните звена, музеите, архивите и издателствата, нямат нужните познания и опит по разглежданите проблеми.

- Международна студентска конференция с участието на 20 студенти от САЩ и 20 студенти от специалност „Библиотечно-информационни науки“ в Софийския университет се проведе на 12 ноември в Народната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“. Студентите представиха свои виждания за глобалните промени в света на информацията и ролята на библиотечно-информационните специалисти в новия информационен ред. Техните постери бяха експонирани в залата за изложители в хотел „Родина“.

- Водещи световно известни фирми представиха свои бази данни, продукти и услуги, свързани с информационното обслужване.

В рамките на различните инициативи, които съпътстваха конференцията, бяха изнесени около 70 доклада: проф. Карла Базили, Италия – „Европейски политики за информационна грамотност: структура за анализ“; Армандо Малхейро да Силва, Португалия и Вивиана Фернандес Марсиал, Испания – „Информационната грамотност в Португалия: Теоретичен и практически подход“; Персида Рафаилова – „Проект „Методика за създаване на отворен курс по информационна компетентност“; Хюсейин Одабаш, Йонджа Одабаш и Джошкун Полат, Турция – „Информационен мениджмънт и архиви от бедствия“; Елица Лозанова-Белчева – „Информационната грамотност и глобализацията на информацията“; проф. Малгожата Кисилоvsка, Полша –

„Културна информационна грамотност в библиотеките: предаване на ноу-хау в условията на мрежово общество“; Робърт Дейвис, Великобритания (научен координатор на проекта EuropeanaLocal) – „Добавяне на локално съдържание към Europeana“; Барбара де Сантис и Фулвио Мацочи, Италия – „Семантичното представяне на знанието в тезауруси в различни култури“; Антоанета Тотоманова – „Структура и достъп до българската текуща национална библиография в контекста на системата COBISS“; проф. Анита Комазец и проф. Йосипа Селтхофер, Хърватия – „Информационните и комуникационните компетенции на студентите в епохата на глобализацията и управлението на информационните ресурси“; Ана Лусиа Терра и Салвина Са, Португалия – „Първа стъпка към учене през целия живот: училищните библиотеки и информационната грамотност: случай от Португалия“; д-р Линда Ашкрофт, Великобритания – „Информационна грамотност във Великобритания: началото или краят?“; Радка Калчева и Емилия Милкова – „Архитектура на дигиталната библиотека – пример за създаване на една виртуална колекция“; Антоанета Парушева и Соня Златанова – „Електронната библиотека на Националния статистически институт: статистическата информация в дигитален формат“; Георгия Ангелаки, Гърция (Европейска библиотечна служба Нидерландия) – „Изследване и иновации в Европейската библиотека: проектът TELplus“; Адолф Кнол (зам.-директор на Националната библиотека), Томаш Псохлавец, Станислав Псохлавец и Зденек Ухлирж, Чехия – „Изграждане на европейска библиотека на ръкописи: Проектът ENRICH“; Гордана Стокич Симончич и Весна Вуксан, Сърбия – „Средата на Интернет и обществената библиотека: предизвикателства пред Белградската градска библиотека“; д-р Йон Джулиан, САЩ – „Славистичните изследвания и светът: присъединяване към революцията на публикуването със свободен достъп“; Ваня Грашкина, Александър Димчев и Анета Дончева – „Законът за обществените библиотеки в Република България: модел за трансформация на библиотечния сектор и предпоставка за разширяване достъпа до информацията“; проф. Гари Питкин и д-р Ани Еперсън, САЩ – „Мениджмънт, основан на данни: оценка, планиране, бюджет, действия“; проф. Петра Хауке, Германия (ИФЛА) – „Мостове за Вавилон“. Междукултурно библиотечно обслужване в Германия и извън нея“; Катерин Клозе-Крейн, САЩ, и Валери Ги, Франция – „Информационен мениджмънт в областта на архитектурата и строителството: приспособяване към разпределеното сътрудничество в електронна среда“; д-р Гудрун Виртц, Германия – „Славянски и източноевропейски изследвания в германските „виртуални библиотеки“; Евгения Русинова – „Дигиталните библиотеки – организационни и психологически предизвикателства“; Сесилия Лий, Сингапур – „Предоставяне на интерактивно общуване с библиотеката през Web 2.0; проф. Айра Лепик, Естония – „Библиотека 2.0: Създаване на присъствие, отношения и взаимна изгода“; проф. Брадли Л. Шафнер, САЩ (Харвардски университет – Славянски отдел) – „Увеличаване на библиотеч-

ните ресурси чрез електронни технологии“; Джошкун Полат, Хюсейин Одабаш и Йонджа Одабаш, Турция – „Дейности, свързани със свободния достъп в Турция и системата на архив със свободен достъп на Университета Ататюрк“; Румяна Василева – „Ефективна система за информационно обслужване на аграрните науки – Национален аграрен научно-информационен комплекс (НАНИКО)“; Елена Янакиева – „Достъпът до електронни ресурси в практиката на българските библиотеки“; Дженифър Чърч-Дюран, САЩ – „Обучението става видимо: инструменти на Web 2.0, електронно портфолио и оценка на резултатите от обучението на студентите“; проф. Марта Местрович Дейръп и Марта Фалахи Льош, САЩ – „Използване на визуални ресурси при обучението в библиотеките: уроци от практиката на музеите“; д-р Джаклин Солис – „Машъп за информационна грамотност: Създаване на интегрирани курсови материали с концепцията за Web 2.0“; проф. Соня Шпиранец – „Учене 2.0 в територията на информационна грамотност 0.0: Положението в Хърватия“; Събина Анева – „Управление на бази данни в интегрирана библиотечна система (по примера на Централната библиотека на БАН и ALEPH500)“; Антоанета Димитрова – „Метаданни, или без какво не може една дигитална библиотека“; Ларс Леон, САЩ (ИФЛА) – „Увеличаване на използването на ресурси чрез усъвършенстване на системата за информационен мениджмънт“; д-р Джудит Броуди-Престън – „Стените на Йерихон? Професионално образование, развитие и обучение в средата на Web 2.0: По примера на Великобритания“; Джесика И. Мойър и проф. Тери Уич, САЩ – „Преподаване на справочно-библиографска дейност и работа с читателите в условията на Web 2.0“; Ана-Мария Тамаро, Италия (ИФЛА) и проф. Тери Л. Уич – „Еквивалентност и реципрочност на квалификацията на професионалистите по БИН в средата на Web 2.0“; Александра Дипчикова – „Каталогизацията в България – традиция и предизвикателства“; Елена Койчева – „Динамична трансформация на електронния библиотечен каталог в онлайн платформа за федеративно информационно търсене“; Таня Тодорова – „База данни списание „Български книжици“ (1858–1862): модел за приложение на информационните технологии в хуманитаристиката“; проф. Кира Кленке, Германия – „Преподаването на информационен мениджмънт: не само техническо знание“; проф. Йохан Корен, САЩ – Здравей блогър! Библиотечно образование 2.0: Сбогом на черната дъска?“; Антоанета Преславска – „WIKIPEDIA: различната енциклопедия“; проф. Джон ван де Пас – „Образование за информационни професионалисти на бъдещето: развитие на учебната програма по БИН в Университета за приложни науки Саксион в Нидерландия“; Нели Ганчева – „Средновековното славянско книжовно наследство в уеб пространството: проблеми на представянето, организацията и издирването“; проф. Боряна Христова (директор на Националната библиотека) и Анета Дончева – „Политика на националната библиотека на България за опазването на културното книжовно наследство чрез интензивното развитие на информационните

и комуникационните технологии“; Калина Иванова и Петя Толева – „Редките и ценни колекции в българските библиотеки като част от европейското културно наследство и водещи практики за тяхното съхранение“; Симеон Недков – „Дигитализация на културното наследство и обучението на студентите от специалност „Библиотечно-информационни науки“ при Софийския университет „Св. Климент Охридски“; проф. Уанда В. Доул и проф. Итка М. Хурич, САЩ – „Сравнение между правото на достъп до информация и други права: морални дилеми на конкуриращи се ценности“; проф. Александра Хорват и проф. Ивана Хебранг Гъргич, Хърватия – „Етичните нагласи на практикуващите библиотекари и на университетските преподаватели по БИН: има ли различия?“; Просковиа Свард и Анели Сюндкуист, Швеция – „Архивирането и малките нации: етичен проблем в две постконфликтни общества“; Тереза Швиецковска, Полша – „Достъп до информация в условията на „превъзходство на информатиката“: етика, оплетена в мрежа от йерархични и властови отношения“; Йонджа Одабаш, Хюсейин Одабаш и Джошкун Полат, Турция – „Османските ръкописи и проектите за дигитализация на ръкописи в Турция“; Милена Миланова – „Отражение на изискванията за функционалност на библиографските записи в българската каталожна практика“; д-р Елена Тирзиман (директор на Националната библиотека), Румъния – „Участието на Националната библиотека на Румъния в дигитализацията на културното наследство: европейска и национална перспектива“.

Спонсори на конференциите

Сред по-значимите спомоществователи, които допринесоха за провеждането на форумите GLOBENET 2000–2008 г. в София и на които изказваме нашата сърдечна благодарност, са:

- Щатският университет Емпория, Канзас, САЩ;
- Софийският университет „Св. Климент Охридски“;
- Тръстът за развитие на гражданското общество в Централна и Източна Европа, САЩ;
- Институтът за международно сътрудничество на Сдружението на германските народни университети, ФРГ;
- Университетът „Ситън Хъл“, Ню Джерси, САЩ;
- Фондация „Отворено общество“ – Боряна Савова;
- Университетската библиотека на Университета в Канзас;
- Американското посолство – София;
- Британският съвет – София, и др.

Средно стойността на всеки един от форумите варираше между 100 000 и 120 000 щ. д. В резултат на средствата, предоставяни от организациите – дарителки за участие в конференциите, бяха канени колеги от страни-

те от Централна и Източна Европа (Македония, Сърбия, Румъния, Албания, Словения, Хърватия, Чехия, Полша, Косово, Босна и Херцеговина, Словакия, Литва, Латвия, Естония, Унгария, Турция), като бяха заплащани разносните им по пътуването и пребиваването им в нашата страна. Това бяха главно представители на националните асоциации, на големите библиотеки и преподаватели по библиотечно-информационни науки от тези държави. Обобщените данни сочат, че над 80 души са получили грантове за участие във форумите. Бяха подпомогнати и много колеги от България при тяхното участие в различните панели и прояви.

Сборници от конференциите GLOBENET 2000–2008 г.

Libraries in the Age of Internet: Papers from the Intern. Conf. held in Sofia, Bulgaria, 8–10 Nov., 2000 / Ed. H. Achleitner, A. Dimchev. – Sofia, 2001. – 370 p. (Предговор: A. Dimchev and H. Achleitner)

Libraries, Civil Society and Social Development: Papers from the Intern. Conf. held in Sofia, Bulgaria, 14–16 Nov., 2002 / Ed. H. Achleitner, A. Dimchev. – Sofia, 2004. – 292 p. (Предговор: A. Dimchev and H. Achleitner)

Libraries, Globalisation and Cooperation : Papers from the Intern. Conf. held in Sofia, Bulgaria, 3-5 Nov., 2004 / Ed. H. Achleitner, A. Dimchev. – Sofia, 2005. – 310 p. (Предговор: A. Dimchev and H. Achleitner)

Globalisation, Digitalization, and Preservation of Cultural Heritage: Papers from the Intern. Conf. held in Sofia, Bulgaria, 8-10 Nov., 2006 / Ed. H. Achleitner, A. Dimchev. – Sofia, 2007. – 480 p. (Предговор: A. Dimchev and H. Achleitner)

Globalization, and the Management of Information Resources : Papers from the Intern. Conf. held in Sofia, Bulgaria, 12–14 Nov., 2008. / Ed. by Achleitner, H. and A. Dimchev. – Sofia, 2010, 512 p. [CD ROM]. (Предговор: A. Dimchev and H. Achleitner)

Също и на: <http://elearn.uni-sofia.bg/pluginfile.php/24017/mod_page/content/14/SOFIA2008.pdf/26.04.2012>

Културна програма за участниците

По време на всички конференции се организираха интересни инициативи за запознаване на гостите с българските традиции, културни паметници, обичаи, фолклор и разбира, се с нашата кухня. Имаше и уроци по народни танци. Концертите се изнасяха от студенти от Софийския университет, от Музикалното училище „Любомир Пипков“ и от едни от най-добрите ни певци на народни песни. Неизменна част от конференциите бяха и организираниите екскурзии до Рилския, Бачковския и Троянския манастир, Пловдив, Копривщица и др. Всичко това създаваше една чудесна атмосфера и караше част от нашите гости да се връщат отново в страната ни – като участници в следващия форум или на частни пътувания.

На посещение в Рилския манастир – среща с игумена

Лични контакти

Приятелството е много съществено – то остава за цял живот. Днес продължаваме да поддържаме чудесни контакти с много от колегите, участвали в нашите конференции. От позициите на годините част от тях прераснаха в чудесни приятелства и професионални контакти, други поизбледняват. Независимо от разстоянията, от невъзможността да се срещаме поради обясними причини, поддържаме връзки благодарение на философията на GLOBENET – да бъдеш в глобалната мрежа. Ще изброя някои от контактите, които ми дават право да разсъждавам за значението и съхраняването на добрите ни отношения, дори някои от тях да внушават привкус на носталгия. Лично моето мнение е, че те дават надежда и са мерило за уважението на нашите гости към направеното от нас, към колегията и приятелите.

Грегъм Корниш – след посещението му в България получих от него много мило писмо. В него той благодареше най-сърдечно за това, че е имал възможността да посети нашата страна и да остане очарован от хората и от тяхното гостоприемство. Това, което ме трогна, бе следното. След неговата публична лекция в Аулата на СУ му бе връчена икона на св. Климент Охридски. В писмото си той пишеше, че тя е поставена в неговия кабинет на видно място, над неговото бюро, за да му напомня завинаги за чудесните моменти и хората в нашата страна.

Майкъл Горман – наскоро получих от него автобиографичната му книга с мило посвещение. (Gorman, Michael. Broken pieces : a library life, 1941–1978. – Chicago : American Library Association, 2011. – XIII, 232 p. : ill. ; 23 cm. – ISBN 978-0-8389-1104-4) Винаги е много приятно да си размениш по едно писъмце с този сторонник за запазването на хуманистичния дух и на социалния облик на библиотеките.

Джим Ейджи – в момента експерт и консултант в Казахстан. Този вечен ентузиаст ни оказва съдействие за изпращане на студенти от Казахстан за обучение в нашата катедра.

Александра Вранеш – с нейна помощ осъществяваме взаимни гостувания на преподаватели и студенти от двете страни – от 2000 г. досега. Над 30 колеги са участвали в конференции и други прояви в Сърбия и България.

Миле Босески – почти всяка година имаме срещи с Босески. Много приятно си „времим“ на езика на нашите деди.

Кардинал Рафаеле Фарина, монсеньор Чезаре Пазини, Н.Пр. Януареш Болонек – често си разменяме писма по повод на тържества, награждавания и юбилеи. Особено трогателни за мен ще останат подаръците и наградите от Ватиканската библиотека и от Н.Пр. Я. Болонек – сребърен медал и символи от понтификатите на Папа Йоан Павел II и на Папа Ратцингер Бенедикт XVI.

Херберт Ачлейтнер – продължаваме да имаме много близки приятелски, семейни и колегиални отношения. През 2011 г. той посети България със своята съпруга, която остана очарована от видяното и разбра защо Херберт изпитва толкова добри чувства към нашата страна. През 2012 г., по време на съвместно пътуване в Австрия и Венеция, продължавахме да обсъждаме учебните

планове на нашите катедри, да се вълнуваме от ставащото в образователните ни институции и да дискутираме възстановяването на добрите отношения между нашите катедри.

Някои резултати и поуки от конференциите „София 2000–2008“

Професионалната ни общност доказва своите качества, организирайки и участвайки в престижни международни прояви. Показахме, че когато колегията и институциите обединят своите усилия – успяваме. Така, през тези години ние работихме за авторитета на България, а нашите усилия се оцениха високо от чуждестранните ни партньори.

Повече от 550 чуждестранни гости от над 50 страни участваха във форумите, организирани от нас.

Над 800 участници от страната ни се включиха в различните прояви и инициативи.

Бяха подписани договори за сътрудничество между Софийския университет „Св. Климент Охридски“ и Щатския университет Емпория, Канзас, САЩ.

В резултат на договореностите бяха осъществени директно или чрез други контрагенти някои от следните по-съществени инициативи: посещения на преподаватели и студенти от Университета в САЩ; осигуряване на финансови средства за организиране на разнообразни инициативи и основно за конференциите „София – GLOBENET“; посещения на преподаватели от САЩ в катедрата като гост-лектори по линия на програма „Фулбрайт“; стартиране на магистърска програма „Управление на информационните ресурси“ с участие и на гост-лектори от САЩ, Германия и Холандия; включване като лектор на наш преподавател в дистанционен курс за студенти в САЩ – Емпория и Орегон; посещение на български студенти в университетите в Ситън Хъл и Йейл и в Публичната библиотека на Ню Йорк; логистична подкрепа за изработване на нов учебен план на специалност БИН и др.

Ректорът на Софийския университет „Св. Кл. Охридски“ проф. Боян Биолчев и декани на Философския факултет посетиха Тайланд във връзка с подписването на договори за сътрудничество с три университета. Петима ректори на университети от Тайланд и проф. Чутима Сакхананд бяха на работно посещение в нашия Университет и като лични гости на катедрата ни. Проф. Александър Федотов и доц. Александър Кьосев от Софийския университет бяха поканени като гост-лектори в тайландски университети.

Продължават да се развиват нашите добри отношения с колегите от специалност БИН в Белградския университет, Сърбия. Те се изразяват във: участие на представители от двете страни в конференции от 2000 г. досега, организирани от нашите университети; съавторство при написването на съвместен учебник по библиотечно-информационни науки за европейски институции (2005); обмен на литература и др.

Подкрепа за наши студенти, обучаващи се във Великобритания от страна на проф. Йън Джонсън.

Развитие на връзките между ББИА и национални асоциации в страни от региона.

Участие на преподаватели от Катедрата като консултанти в разработване на учебни програми в областта на библиотечно-информационните науки в Македония.

Наскоро след излизането си в пенсия проф. Майкъл Горман направи един запомнящ се жест на уважение към нас. Той дари своята библиотека на катедра „Библиотекознание, научна информация и културна политика“ в Софийския университет.

P.S. Когато завърших настоящия материал, реших да се уверя дали наистина 5 години след последната конференция в София има следа от нашите усилия и дейност. За целта направих справка в GOOGLE. Написах комбинацията „София – GLOBENET“. Появиха се 59 700 попадения, като голяма част от тях се отнасяха до нашите форуми. Значи сме поработили добре!

Горд съм, че конференциите GLOBENET в София дадоха възможност на моите колеги и на мен да се срещнем с много хора от различни държави, да се опознаем взаимно, да разчупим някои шаблони, да продължим нашите контакти, да се включим и да участваме равностойно в солидарното семейство на високоуважаваната колегия на библиотечно-информационните специалисти в нашия глобален свят. Стореното може да изглежда скромно. Най-важното е то да бъде съхранено. Следващите, по-стратегически виждания са в ръцете на нашите по-млади колеги, които идват след нас. Хубаво е те да притежават силите и стремежите на новата генерация информационни откриватели. Искрено се надявам да имат амбициите да доближават и да правят още по-малък за тях, професионалистите, „глобалния порядък“ – в колегиалните и човешките взаимоотношения и контакти.

Това е моето усещане за конференциите „GLOBENET – София, 2000–2008 г.“, за пътя и за стореното. Опитях се да бъда по-безпристрастен... въпреки че...

Бележки

¹ Грегъм Корниш е един изключителен човек и професионалист, теолог, хуманист по душа. Прие да участва в нашата конференция с желанието да помогне в труден момент на нашата професионална колегия. Тръгвайки си от България, той продължи контактите си с представители на българската общност.

² При откриването на конференцията в своето слово президентът на Република България – Георги Първанов, няколко пъти постави акцент върху създаването на Постоянна комисия на директорите на националните библиотеки от страните от Югоиз-

точна Европа. Този текст беше подаден в Президентството от наша страна. Съществуваше риск за дискредитиране на президента, ако тази асоциация не бъде създадена. По време на преговорите в НБКМ директорът на Националната библиотека на Гърция – Георгиос Захос, направи обструкция и се отказа да подпише документа, въпреки че всеки един от участниците предварително беше получил текста седмица по-рано и заявил своята положителна воля. Настана тягостна тишина и неприятно усещане за излъгани надежди! Останалите участници бяха изключително изнервени и озадачени от позицията на техния колега. Не бива да забравяме, че те са високопоставени администратори, които предварително са съгласували текста със своите държавни институции. В този момент много положителна роля изиграха директорът на нашата Национална библиотека – проф. Боряна Христова, и директорът на турската Национална библиотека – Тунджай Аджар. На думите на Захос „този договор трябва да бъде подписан след една година в Турция след неговото окончателно съгласуване“ г-н Аджар заяви категорично, че той няма да покани своя гръцки колега, опасявайки се от поредната обструкция. Така завърши този неприятен епизод през този ден. На следващата сутрин г-н Захос заяви, че е готов да подпише договора, но с направените от него корекции. При сравняването на двата текста се оказа, че има само една пропусната запетая.

³ Няколко пъти в лични разговори проф. Ачлейтнер ми е казал, че много се гордее със своята награда. На всички академични тържества и прояви в неговия университет той с гордост носи „Синята лента“, с която е удостоен от Софийския университет.

⁴ Една година преди провеждането на конференцията се обърнахме към кардинал Рафаеле Фарина, архивист и библиотекар на Светата Католическа църква, с гореща молба да посети нашата страна и да изнесе публична лекция пред форума „София 2008“. Той прие със задоволство поканата. В знак на уважение към дейността на кардинал Фарина за разширяване на сътрудничеството в областта на науката между Ватиканската библиотека и Софийския университет той бе удостоен от Академическия съвет на Алма матер с титлата „Доктор хонорис кауза“. Предвиждахме награждаването да стане по време на тържествената сесия, на която кардиналът трябваше да произнесе своето академично слово. За съжаление непредвидени обстоятелства не позволиха това да се случи. Месец преди конференцията бях поканен на разговор в Нунциатурата от Н. Пр. Януареш Боленек, Апостолически нунций на Светия престол в България. По време на срещата Негово Превъзходителство сподели с мен тревогата, че кардинал Фарина няма възможност да дойде поради сериозни причини. Това беше съвършено неочаквано за мен. Изненадата ми продължи секунди. В следващия момент Н. Пр. Боленек ми каза, че на негово място ще дойде Префектът на Ватиканската библиотека – монсеньор Чезаре Пазини. Това решаваше въпроса за запазване на престижа и нивото на конференцията, за което съм много благодарен.

През юни 2010 г. кардинал Рафаеле Фарина получи своето заслужено отличие. Това стана по време на националната конференция на Българската библиотечно-информационна асоциация, в присъствието на колеги от цялата страна, учени, студенти, политици, интелектуалци, духовни лица и др. Посещението на кардинал Фарина в нашата страна се превърна в събитие. Той произнесе академично слово в Аулата на Алма Матер на тема „Християнството и политическите институции – Евсевий Кесарийски и император Константин Велики“.

По време на церемонията в Аулата на Софийския университет по връчване на титлата „Доктор хонорис кауза“ на кардинал Рафаеле Фарина, архивист и библиотекар на Светата Католическа църква, от ректора проф. Иван Илчев

На посещение при Н. Пр. Януареш Болонек и кардинал Рафаеле Фарина

Международни студентски летни семинари (ISSS) 1999–2013 г. Пристрастен поглед от две участнички

Красимира Ангелова

Милена Миланова

В съвременното глобализиращо се общество акцентирането върху международните контакти в сферата на образованието и научните изследвания е от особено значение за библиотечно-информационните науки. Ако библиотечно-информационните специалисти, съответно учебните институции в тази област, са мотивирани да изготвят и прилагат стратегии за подобряване на работата си, то те непременно трябва по-интензивно да извършват дейности по изграждане на международни връзки и интердисциплинарни мрежи, както и да бъдат отворени за иновативните идеи и компетенциите на младите библиотечно-информационни специалисти.

В този контекст Катедрата по библиотекознание, научна информация и културна политика към СУ „Св. Кл. Охридски“ приема за особено актуална, належаща и важна всяка форма на международно сътрудничество, систематично обхващаща анализа и оптимизирането на различните национални учебни програми и методика на преподаване с цел подготвяне на висококвалифицирани и конкурентоспособни кадри със способности да създават, управляват и провеждат европейската политика в областта на библиотечно-информационните науки.

Информацията и комуникацията, управленските и лидерските качества са от основна важност за изграждането на информационното общество – и като икономически фактор, и като обществено изискване. Информационните и библиотечните специалисти имат ключова комуникативна позиция между комплексните системи за управление на знание и информация и крайния им потребител. Те се обучават на основата на различни програми и методи в своите университети, но професионалното им всекидневие поставя близки или еднакви изисквания и предизвикателства към тях и това налага преодоляване на различията в подготовката им.

В отговор на изискванията на средата да откликнат на съвременните международни тенденции в този вид образование учебните планове и програми на Катедрата по библиотекознание, научна информация и културна политика при Философския факултет на Софийския университет се актуализират непрекъснато. Съгласувани са с учебните програми на университети от Германия, Холандия, Франция, Италия, Полша, Литва,

САЩ, Испания и др., с които специалността има сключени договори за сътрудничество и поддържа тесни връзки. Осигурена е възможност за обмен и специализации на преподаватели и студенти, работи се по съвместни международни програми. От 1999 г. се осъществява активна студентска и преподавателска мобилност по програма Сократ/Еразъм със споменатите университети партньори. Академичната колегия е работила като координатор или партньор и по множество европейски програми като Темпус 5. и 6, рамкови програми и др., спомогнали за ускоряване и подпомагане на научноизследователската дейност и въвеждане на иновации в образованието, както и за повишаване качеството на висшето образование в областта на БИН. До голяма степен успешната реализация на тези проекти се дължи на натрупания опит и знания от дългогодишно градените и поддържани тесни международни връзки, обогатили живота и дейността на Катедрата във всичките им аспекти.

История на международната дейност на Катедрата в периода след 2000 г.

Още от създаването си катедра „Библиотекознание, научна информация и културна политика“ изгражда и поддържа активни професионални контакти с академичната колегия от чужбина. Преподаватели от Катедрата участват в многобройни международни конференции и проекти, в комисии на ИФЛА и други международни организации.

Идеята на този текст е да представи онази част от историята на международната дейност, която се отнася до по-новия период в нейното развитие, а и в развитието на Катедрата като цяло, а именно периода от 2000-а година до днес. Това е период, в който в Катедрата е сформиран отличен екип от енергични и ентузиазирани преподаватели и докторанти, чиито усилия се насочват към разработване на стратегия за интернационализация и глобализация на дейностите. На тази основа многобройните лични изяви и международни контакти на членовете на катедрата се обединяват и тръгват в едно русло, в името на издигане престижа на Катедрата и на специалността в международен план, за разширяване и задълбочаване на международната дейност.

Този период се характеризира и като период на регламентиране на съществуващи и новосъздадени международни отношения с договори за партньорство между Катедрата и сродни университети и институти от цяла Европа. Началото е поставено от проф. Ани Гергова, която като ръководител на Катедрата стимулира международното сътрудничество и особено създаването на сериозно и трайно партньорство с Университета за приложни науки и изкуства Хановер, Германия (University of Applied Sciences and Arts Hannover). По това време този университет е в основата на вече действащо сътрудничество в консорциум от 7 европейски университета, създаден в рам-

ките на един от първите проекти по програма TEMPUS на ЕС и с подкрепата на DAAD (Немската служба за академичен обмен). Университетът за приложни науки и изкуства в ХанOVER и особено неговият заместник-ректор проф. д-р Петер Блумендорф са инициатори и двигатели на идеята за ежегодните международни студентски летни семинари (ISSS – International Student Summer Seminar), провеждани в различни страни на Европа на ротационен принцип с домакинството на партньорските университети: Университет Йотвос Лоранд, Будапеща; Лондонски метрополитен университет (London Metropolitan University); Варшавски университет (Warsaw University); Стокхолмски университет (University Stockholm), Швеция; Вилнюски университет, Литва (Vilnius University); Университет Саксион в Девентер, Холандия (Saxion Hogeschool Ijseland); както и споменатия университет в ХанOVER. За няколко години в партньорството участват и Университетът Борас, Швеция, както и Университетът на Северен Лондон, Великобритания (Boras University и University of North London). Последните заедно със Стокхолмския университет, Университета Будапеща и Лондонския университет Метрополитен постепенно отпадат от партньорството, към което обаче се присъединява Софийският университет в лицето на катедра „Библиотекознание, научна информация и културна политика“. Специализиращата в ХанOVER в рамките на програмата за академичен обмен на DAAD докторантка на Катедрата по това време, Красимира Ангелова, е поканена да участва в 6-ия и 7-ия Международен студентски летен семинар в Литва и Холандия през 1998 и 1999 г. като част от екипа на немските преподаватели и така става част от международната група партньори. По същото време българската докторантка е включена и като организационен секретар в екипа на Университета за приложни науки и изкуства, ХанOVER, организиращ голяма международна научна конференция „Информационните специалисти през 21 век“ през ноември 1999. За участие в конференцията са поканени преподаватели и студенти от катедрата „Библиотекознание, научна информация и културна политика“ към Софийския университет „Св. Климент Охридски“. На този международен форум с доклад участват доц. д-р Татяна Янакиева и Красимира Ангелова. Студентките Яна Георгиева и Мария Димитрова също участват в студентските сесии на конференцията. По време на форума и след него се провеждат срещи и разговори с домакините и гостите от партньорските университети, на които се начертават пътищата и аспектите на бъдещите съвместни дейности. Много от участниците в този форум са по-късно лицата, които оглавяват сътрудничеството с университетите, в които преподават; те са канени и участват в конференциите, организирани от Катедрата през следващите години (проф. Айра Лепик от Естония, Ана-Мария Тамаро от Италия, проф. Иън Джонсън от Великобритания, проф. Аудроне Глосиене от Литва, професорите Роел Ритберг, Ян Верховен и Адриан Борхреве от Холандия, Адолф Кнол от Чехия, д-р Джудит Броуди-Престън от Великобритания и др.).

Университетът по приложни науки
и изкуства, Хановер

Този период бележи началото на сериозен подем на международното сътрудничество – колегията в Катедрата и нейният новоизбран ръководител доц. Александър Димчев приемат и горещо подкрепят идеята за разширяване на сътрудничеството с други университети в Европа, и през 2000 г. Катедра „Библиотекознание, научна информация и културна политика“ е сред първите в Софийския университет, под-

писали договори за европейско академично сътрудничество и обмен в рамките на европейската програма Сократ-Еразъм. Подписани са договори за обмен с Хановерския университет по приложни науки и изкуства, с Университета Саксион в Холандия, а по-късно и с Варшавския и Вилнюския университет, които остават и до днес гръбнакът на дългогодишното и плодотворно партньорство.

През същата 2000-а година първата българска група от 10 участници заминава за Полша за първото си участие в международните студентски летни семинари, където се представя блестящо. Поради голямото значение на този форум за развитието на международното сътрудничество на Катедрата, по-надолу в изложението ще му обърнем специално внимание.

Академичната 1999/2000 г. е ключова за изграждането на стабилни основи за създадените международни контакти и е белязана с поредица от инициативи. По покана на Катедрата в България на 10-дневна учебна визита пристига голяма група от преподаватели и студенти на Хановерския университет по приложни науки и изкуства. По време на пребиваването ѝ в страната групата участва в серия от семинари и лекции. Съвместно с български студенти са подготвени и осъществени посещения на множество български библиотеки в София и Пловдив, както и на библиотеката в Рилския манастир. По-късно през същата година в България пристигат първите гост-преподаватели от партньорските университети в Германия и Холандия и първите немски и холандски студенти по програмата за студентски обмен. Това посещение създава трайни приятелства, провокира и мотивира много наши преподаватели и студенти да работят вдъхновено и да дават своя принос за развитието на международната дейност в Катедрата.

Тази академична година институционализира и връзките на Катедрата с американски университети. Създадените от тогавашния ръководител на Катедрата доц. д-р А. Димчев дългогодишни лични контакти с един голям приятел на страната ни, проф. Херберт Ачлейтнер от Държавния универси-

тет Емпория, Канзас, прерастват в сътрудничество, резултатът от което са серия международни конференции на академичната мрежа Globenet, а именно конференциите Sofia'2000, Sofia'2002, Sofia'2004, Sofia'2006 и Sofia'2008. За провеждането на тези форуми представители на Катедрата участват в разработване на международни проекти за финансиране пред Фондация „Отворено общество“ – Будапеща, и други международни и български организации. Преподавателите и студентите на Катедрата поемат целия ангажимент по организацията на конференциите и оставят отлични впечатления с безупречното си представяне и домакинство у всички участници и гости, както и у американските си партньори.

Международно студентско лятно училище, Полша, 2012

През тези години връзките с Държавния университет Емпория укрепват и проф. Херберт Ачлейтнер става чест гост-лектор в Катедрата. През учебната 2001/2002 г. започва сътрудничество и с Университета Урбана Шампейн в Илинойс и проф. Тери Уич като негов представител периодично посещава България и изнася лекции пред студентите и докторантите на Катедрата.

През учебната 2000/2001 г. Катедрата изпраща първите си студенти (Дивна Стоилова и Бояна Светославова) на академичен обмен в Германия. През същата година е осъществен и преподавателски обмен.

Само през академичните 2001/2002 и 2002/2003 приехме на обучение 5 холандски и 4 немски студенти, на повечето от които след приключване на обучението им по тяхно желание организирахме и студентски стажове в бъл-

гарски библиотеки. За този период 8 български студенти се обучават в немския партньорски университет и 5 – в холандския.

Чести гост-лектори на Катедрата са проф. Петер Блумендорф, проф. Ханс-Петер Шрам, проф. Криста-Розе Хутлоф, проф. Кира Кленке от Университета по приложни науки и изкуства в гр. Хановер, Германия, както и холандските преподаватели – професорите Адриан Борхреве, Роел Рийтберг, Ян Верховен. Българските студенти получават възможността да се включват в свободноизбираемите курсове, водени на английски език от гореизброените преподаватели, и да се справят с предизвикателството да покриват високите изисквания на чуждестранните преподаватели и да полагат съответните изпити на английски език в интензивни курсове и в съкратени срокове, т.е. в среда и при условия, непознати за тях. Тези курсове се включват постепенно и в учебните програми на Катедрата и предлагат на нашите студенти невероятни възможности за запознаване с различни методики и стилове на преподаване, за усъвършенстване на езиковите им познания, за развиване на комуникативните им и презентационни умения, за преодоляване на стреса от работа в условия на притискащи срокове или в непозната среда и пр. Всички студенти на Катедрата, участвали в предлаганите курсове, и днес, след години, споделят при срещи, че дадените им възможности благодарение на международните инициативи на Катедрата са променили до голяма степен, а за някои от тях и напълно, начина, по който

Международно студентско лятно училище,
България, 2004

са възприемали своето обучение и бъдеща реализация; обогатили са светогледа им, мотивирали са ги да поставят високо „летвата“ на стремежите и желанията си за развитие и изява.

През следващите години към гостуващите преподаватели се добавят имената и на полските преподаватели д-р Михал Зайонц, Миколай Охмански, Мария-Прастек Самокова, Катаржина Матерска, литовската преподавателка проф. Юлия Зинкевичиене, немските професори Улрике

Шьомер, Ролф Хюпер, Маргит Бехер, водили курсове по: информационни системи; комуникативни и презентационни техники; електронни средства за управление на фондове от стари и ценни книги; библиотечна статистика; онлайн базиданни и стратегии за информационно търсене в тях; бизнес информация; информационен брокеринг; изграждане на виртуални библиотеки; авторско право и

право на интелектуална собственост според новото европейско законодателство; информационно право на ЕС; информационни потребности на бизнеса; библиотечно сътрудничество и роля на библиотеките в областта на дистанционното обучение; детска литература и библиотечно обслужване на деца, и пр.

През следващите години се сключва договор и с Университета Бордо, Франция (Universite Baurdeaux 3 „Michel de Montaigne“), и започва обмен на студенти и преподаватели. Към партньорите ни се добавя и името на Университета Парма, Италия, а от 2011 г. към университетския консорциум се присъединява и Университетът Сарагоса, Испания (Universidad de Zaragoza).

От 2000-а година насам Катедрата задълбочи и отношенията си с Белградския университет, Сърбия, като изпраща свои участници (преподаватели и студенти) в ежегодно организирани от този университет международни конференции. Така например през 2010 г. в рамките на 10-ата конференция *International Scientific Conference: Book and Language in the Development of the Contemporary Society, Belgrade* от наша страна със свои доклади участваха трима студенти и един докторант, а през 2011 г. в рамките на 11-ата конференция *International Scientific Conference: Digitalization of Cultural Heritage in the Function of Distance Learning, Belgrade* със свои доклади се представиха двама докторанти и един студент.

Всяка година Катедрата изпраща студенти по програмата за обмен Еразъм към тези университети и приема техните студенти за обучение. Факт е, че курсовете на английски език, предлагани от Катедрата, са посещавани и от много чуждестранни студенти, пристигнали в България по програми за обмен в други катедри и факултети на Софийския университет, а и от други университети в София, в продължение на години. От 2000 до 2012 г. над 50 български студенти от Катедрата са участвали в програмите за обмен в рам-

ките на един или два семестъра в някои от университетите в Германия, Полша, Холандия, Литва, Франция. От своя страна Катедрата е предоставила възможност за обучение у нас на над 30 чуждестранни студенти от Германия, Холандия, Полша и Литва и на други 8, на които е осигурила места и ръководство на редовните им учебни стажове.

Берлин, Бундестаг, 2011

Български преподаватели също ежегодно посещават като гост-лектори гореспоменатите университети и представят в чужбина постиженията на българската школа в областта на библиотечно-информационните науки. Това им дава възможност и за срещи и дискусии с чуждестранните колеги по общозначими теми и проблеми, свързани с динамиката на средата, в която се развива образованието по библиотечно-информационни науки и свързаните с това нови изисквания към преподаването, за гъвкавост на учебните програми, за въвеждане на нови образователни форми и нови методики на обучение и пр. Всички са мотивирани да представят пред международната аудитория постигнатото в образователния и научноизследователския процес в съответната страна, както и да почерпят нови знания и опит, да се запознаят с добри практики и ефективни решения, предлагани от чуждестранните им колеги. Тези срещи и взаимни гостувания са винаги полезни за „сверяване на часовниците“ и инициране на нови мерки и действия в полза на повишаване качеството на научноизследователската и преподавателската дейност във всяка от страните – участнички в партньорството.

Кратка история на международните студентски летни семинари (ISSS)

*Едно знам със сигурност –
ISSS е преживяване за цял живот
и слага началото на много приятелства.*

*Данаила Величкова,
студентка IV курс, 2011*

Предвид голямото значение на тази инициатива за разширяване и задълбочаване на международната дейност на катедра „Библиотекознание, научна информация и културна политика“ ще представим по-подробно идеята, целите и основните постижения на успешно реализирания вече 20 години Международен студентски летен семинар – International Students Summer Seminar (ISSS). ISSS е ежегодно събитие с различна тематика, което се организира всяко лято от една от институциите участнички от Полша, Германия, Литва, Холандия, България, а от две години вече и от Университета Сарагоса, Испания. Темите и обучителните методи (работа в екип, устна и писмена презентация, уъркшоп, брейнсторминг, ролеви игри) са иновативни и много добре приети от студентите.

Българската страна в лицето на студентите и преподавателите от катедра „Библиотекознание, научна информация и културна политика“ към СУ участва в този форум от 1998 г., а от 2000 г. е редовен участник и се представя успешно в последвалите семинари. През 2001, 2004 и 2008 г. Софийският университет е домакин на Международния студентски летен семинар, който се провежда в Китен. С петнадесет поредни участия и три много успешни домакинства

българската група успява да докаже на партньорите си високата мотивация, знания и умения на българските студенти. Предстои поредното, четвърто домакинство през 2014 г.

Опитът ни от участията в този форум на обмен на знания и умения се превърна в неизменна важна част от подготовката на квалифицирани библиотечно-информационни специалисти, които съвместно с чуждестранните си колеги изграждат бъдещето на професията ни в обединена Европа.

Резултатът от семинарите бе стабилизиране на договорените отношения по програма „Сократ“ между Катедра „Библиотекознание, научна информация и културна политика“ към СУ и Университета по приложни науки в Хановер (Германия), Университета в Девентър (Холандия), Университета във Вилнюс (Литва), Варшавския университет (Полша).

Провежданите семинари дават възможност на студентите – бъдещи информационни специалисти, библиотекари, документалисти, информационни мениджъри и музейни специалисти, обучаващи се по различни учебни програми, в рамките на партньорските катедри да обменят различни гледни точки и идеи, да обсъждат перспективите на поставените проблеми, да представят свои разработки и дигитални продукти и пр.

Идеята, залегнала в основата на международните студентски летни семинари предполага мултидисциплинарност: презумпцията е в програмата на лятното училище да намерят място точно дисциплини от гранични или по-далечни науки, които трудно намират място в традиционните учебни програми на БИН училищата: маркетинг, мениджмънт, информационно право, комуникационни науки, информатика, бизнес комуникация, статистика, икономика, архивистика, музеология, връзки с обществеността и реклама, журналистика и теми

Международно студентско лятно училище, България, 2004

Национална библиотека, Холандия, 2010

като лидерство, проектен мениджмънт, водене на преговори и управленски умения.

Студентският форум позволява да се съчетае провеждането на летни курсове с професионални специализирани екскурзии и посещения на библиотеки и информационни центрове в страната – домакин на форума. Това спомага за задълбочаване на межкултурната комуникация и разширяване аспекта на интензивната съвместна дейност.

Международните летни студентски семинари изведоха на преден план такива значими проблеми като:

- мястото на ИКТ във всекидневното на младежите и в процеса на обучението им за придобиването на знания и умения;
- информираността и готовността на младежите от различните националности, включени в проекта, да участват в изграждането на общо европейско семейство;
- готовността за изразяване на лична позиция и инициране на действия и чувство за лична отговорност;
- разширяване кръгозора на участниците в програмите за мобилност чрез опознаване на чуждите страни, живота на младите хора, формите на обучение и организацията на свободното им време;
- създаване на трайни контакти и трупане на опит в неформалното, както и в професионалното общуване на младежите на международно ниво;
- представяне на дейности и програми на Европейския съюз, подпомагачи създаването на мобилни, креативни и отговорни личности;
- достъпността на информацията от и за Европейския съюз;
- разработване на бъдещи конкретни проекти с участващите страни в младежките срещи с оглед пълноправни партньорства в рамките на Европейския съюз.

Темите, дискутирани на международните студентски семинари, засягат значими за съвременното общество предизвикателства в няколко различни сфери:

- Информационна и комуникационна политика – мястото на библиотечно-информационните дейности в изграждането на общоевропейско информационно пространство, електронно правителство, електронна Европа, интеграция на националното и европейското законодателство по отношение на информационното общество и др.
- Култура и културно наследство – ролята на културата; мястото на културата във виртуалния и реалния живот на младите хора; репрезентация на младежката култура; културни тенденции (мултикултурализъм, глобализация, локализация, запазване на национална идентичност) и др.
- Дигитализация – комбиниране на социални и технологични аспекти в дигитална среда; опазване на културното наследство чрез дигитализиране; дигитално съдържание на културни проекти за чуждестранни туристи и др.

• Младите професионалисти в Европа – виртуална европейска идентичност; информационните специалисти в Европа, работещи в мрежа; информация за Европейския съюз и др.

Първият ISSS е проведен през 1991 г. в Унгария по инициатива на бившия заместник-ректор на Хановерския университет по приложни науки и изкуства. Последван е от семинари в Германия, Холандия, Полша, Литва.

Семинарите с участие на Катедрата по библиотекознание, научна информация и културна политика са 14. Техните теми и последователност са както следва:

Международно студентско лятно училище,
България, 2004

ISSS *Информационни системи: стратегии и анализи (Information Systems: strategy and analysis)*, Палузе, Литва, 5–12 юли 1998 г.

ISSS *Предимства и недостатъци на межкултурното сътрудничество (Favours and Failures of Intercultural Co-operation)*, Девентър, Холандия, 4–11 юли 1999 г.

ISSS *Международен студентски летен семинар (International Student Summer Seminar)*, Раба Нижна, Полша, 19–27 август 2000 г.

ISSS *Електронна Европа – идентичност срещу глобализация. Мисията на информационните специалисти (E-Europe – identity vs. Globalization. The mission of information specialists)*, Китен, България, 13–20 юли 2001 г.

ISSS *Традицията среща бъдещето@Hannover 2002: Междупersonална комуникация във времето на е-кореспонденция, е-преподаване, е-обучение (Tradition Meets Future @: Hannover 2002 Interpersonal communication in times of e-mailing, e-teaching and e-learning)*, Хановер, Германия, 11–20 юли 2002 г.

ISSS *Информация за ЕС: такава, каквато е; такава, каквато трябва да бъде“ (Information on European Union: the way it is, the way it should be)*, Завоя, Полша, 13–20 юли 2003 г.

ISSS *Младите хора и информационните и комуникационните технологии в разширяваща се Европа (Young People and Information and Communication Technologies (ICT) in Enlarging Europe)*, Китен, България, 13–22 юли 2004 г.

ISSS *Културна комуникация и дигитална среда: култура, комуникация и информационни технологии (Cultural Communicating and Digital Environment. Culture, Communication and Information technologies)*, Дубингяй, Литва, 24–31 юли 2005 г.

Международно студентско лятно училище,
Литва, 2005

ISSS *Уеб 2.0 – значението му за (бъдещите) информационни специалисти (Web 2.0 what does it mean for (future) Information Professionals)*, Ярочин, Полша, 22–30 юли 2007 г.

ISSS *Нови европейски библиотечно-информационни науки: Управленчески умения (Development of New European Library and Information Sciences: Managerial Skills)*, Китен, България, 5–18 юли 2008 г.

ISSS *Информация за хората. Публична информация / Електронно правителство в страните от ЕС (Information for the people. Public information / E-government in EU countries)*, Ярочин, Полша, 13–26 юли 2009 г.

ISSS *Медии, нации, култури: електронно публикуване без граници (Cross-media, cross-national, cross-cultural: e-publishing across borders)*, Хеемскерк, Холандия, 10–23 юли 2010 г.

ISSS *Вестниците – променящи се източници за информационните специалисти (Newspapers – Changing Sources for Informations Specialists)*, Волфенбютел, Германия, 16–29 юли 2011 г.

ISSS *Академичното образование на информационните специалисти: нови професионалисти – нова квалификация – нови предизвикателства (Academic education of information professionals: new professions – new vocational qualifications – new challenges)*, Варшава-Ярочин, Полша, 16–28 юли 2012 г.

Характерен за международните летни студентски семинари е специалният подбор на темите. Стремещт е към разнообразие и мултидисциплинарност.

Международно студентско лятно училище,
Холандия, 2010

Те съчетават проблеми от културата, комуникациите, информационните технологии. Предлаганите от студентите уъркшопове покриват широк спектър от проблемни области, които могат да бъдат анализирани от различни позиции – от гледна точка на ИКТ специалисти, от позицията на опита на младите хора – потребители на информация, от позицията на работещите в сферата на културата и пр.

Участие на студентите

*Защо искам да участвам в ISSS?
Това е въпрос с лесен отговор –
защото съм влюбена в семинара.*

*Кристина Крумова,
студентка III курс, 2011*

„Студенти за студенти“ е основен принцип на семинара. За период от две седмици между 80 и 100 участници (студенти и преподаватели) споделят идеи, правят презентации, слушат лекции, участват в дискусии, уъркшопове, теренни посещения, ролеви игри. Те си помагат при подготовката на различните задачи, успешно работят в група, съвместно разрешават проблеми и значително подобряват езиковите си умения. Оценките от семинарите показва, че те са отлична възможност за общуване с различни култури и за изразяване на собствена позиция. Неформалната комуникация и интеркултурното по време на семинарите се реализират чрез:

- Алтернативни форми на комуникация и работа – уъркшопове, работа в екип, устни и писмени презентации, брейнсторминг, ролеви игри, представления, изложби и инсталации, дискусии в малка група, общи дискусии и работа по конкретни случаи, както и по общи теми в областта на информационното общество.

- Интеркултурни инициативи – национални вечери на всяка от участващите групи: игри, фолклорни песни и танци, състезания, дегустиране на традиционна национална кухня, екскурзии за опознаване на местната култура и природа в страната домакин, вечери на талантите, спортни инициативи и др.

Участието в семинарите не е свързано само с присъствие и изпълнение на поставени задачи. Студентите от всички страни работят доброволно по подготовката на участието си в събитието. В рамките на всяка национална група се сформират екипи, които поемат различни аспекти на подготовката по реализиране на ISSS – търсене на възможности за финансиране, проучване на възможностите за пътуване, подготовка на културната програма за националните вечери, усвояване на комуникационни техники и тренинги за работа в екип, първоначално запознаване с темата и подготовка на предложения за теми на студентски уъркшопове и др. Най-интензивна е работата на групата от страната – организатор на събитието.

Студентите от всяка национална група са традиционно свободни да подбират и предлагат за обсъждане по време на провеждането на семинара теми от общ интерес, но за това е нужна предварителна подготовка. В рамките на студентските уъркшопове студентите се разпределят за работа по отделните теми. Всеки уъркшоп има свой инициатор, който излага и аргументира идеята

си, а след това около всяко предложение се формира доброволна работна група по интереси. Тя начертава свой собствен ритъм на работа и срещи по време на инициативата, като накрая излиза с обобщени резултати от работата, които се презентират пред всички. По този начин всички вземат участие в няколко уъркшопа, като доброволният принцип на формиране на екипите предполага активния принос на всеки участник.

Международно студентско лятно училище, Полша, 2012

Самото участие в подготовката и провеждането на летните училища не е задължение или принудителна дейност, то е преди всичко привилегия за студентите и желана част от учебния процес.

Участие на преподавателите

Подготовката и провеждането на летните училища неизменно са свързани с разработване на сериозен лекционен материал по съответната тема. Преподавателите от партньорските университети са основните лектори по време на семинара. Всички те предварително анализират основни аспекти на темата, като често са поставени пред предизвикателството да усвоят нова материя, за да са в състояние да запознаят участниците с основните въпроси на дискутираните теми. Предизвикателство за всеки е и прилагането на атрактивни и иновативни преподавателски похвати, които да концентрират вниманието на международната младежка аудитория, да провокират тяхното мислене и да създадат условия за разбирателство и усвояване на нови знания и умения.

Традиционно част от работните програми на семинара са презентации, свързани с учебните програми на участващите катедри по библиотечно-информационни науки. Акцентът е върху мястото на съответна тема на ISSS в учебните планове и възможностите за включване на тематиката ѝ в обучението на студентите в съответните катедри. Като резултат в учебните планове на партньорските университети са въведени нови форми на преподаване и са актуализирани някои учебни програми. Така например в рамките на Катедрата в СУ се предлагат курсове като Управление на проекти, кръжок „Виртуален музей“, Проектни практики в БИН и др.

Международно студентско лятно училище, Германия, 2011

По време на 13-ия международен студентски летен семинар в Китен през 2004 г. се учреди официална преподавателска секция. Нейните инициативи се провеждат паралелно на студентския семинар под името „Международна лятна преподавателска среща“ (International Teachers Summer Meeting – ITSM). Преподавателите от участващите партньорски университети дискутират проблеми на международните измерения на образованието по БИН, както и различни аспекти на осъществяваните контакти и съвместни дейности и инициативи. Досега са обсъждани темите за европейските насоки за осигуряване на качество на БИН образованието: осигуряване на качество на учебните програми и на учебните институции по БИН, тристепенната система по БИН образование и съпоставимост на получаваните образователни степени, системата за трансфер на кредити, схеми за осъществяване на преподавателска и студентска мобилност, междуинституционално сътрудничество, образование през целия живот и пр.

Анализ на резултатите от международните студентски летни семинари

*За нас ISSS е преди всичко това –
добра екипна работа, развиване на качествата,
които имаме, общуване и голям културен обмен.*

*Мартина Ангелова,
студентка IV курс, 2010*

Ценният опит, натрупан през годините от споделяне на знания и професионални умения в рамките на международните летни семинари, се превърна във важна и неотменна част от обучението на студентите по БИН в партньорските ни библиотечни училища. В резултат на семинарите бяха стабилизираны отношенията в рамките на съществуващите двустранни споразумения между страните – участнички по програма „Сократ“. Бяха сключени и нови договори на нашата Катедра с Университета в Парма, Италия; с Университета в Бордо, Франция. Студенти от всички споменати университети имат възможност да се обучават по един или два семестъра в чуждестранен университет – участник в партньорството, а преподавателите да слушат или изнасят лекции в рамките на една седмица. Тези контакти дадоха възможност за съвместни проекти и инициативи.

Ежегодно в края на семинарите се правят и критически анализи на наученото, на натрупания през годините опит, на необходимостта от промени и се обсъждат предложения за бъдещи инициативи.

Международните летни семинари са успешни форуми, реализирали основните си цели:

– Стимулиране на креативност, желание за изява;

Международно студентско лятно училище, Германия, 2011

– Изграждане на комуникативни и организационни умения у участниците на принципа „студенти за студенти“;

– Провокиране на активно студентско участие в развиването на академичната общност чрез сътрудничество с преподаватели и университетски служители;

– Използване на възможностите за неформална комуникация и съвместни дейности за премахване на културни стереотипи и бариери;

– Опознаване на културата и традициите на „другия“;

– Осигуряване на дълготрайно академично сътрудничество.

Участието в международни срещи и семинари от този вид е важен фактор за личностното и професионалното изграждане на младите библиотечно-информационни специалисти, като подпомага техните изяви и реализация. Всичко това става възможно благодарение на:

– Следването на принципите на доброволност и приемственост;

– Поемане на отговорности по организацията на такива мащабни международни инициативи, каквито са международните студентски летни семинари;

– Изграждане на умения за работа в екип;

– Изграждане на умения за представяне на идеи и научни текстове пред интернационална публика;

– Постигане на по-висока самоувереност и самочувствие;

– Натрупване на знания за други страни, култури и манталитет.

Интеркултурно измерение

Събирането и съвместното обучение на млади хора от различни страни на Европа за период от 10 дни ги поставя в ситуации, в които трябва да преодоляват заедно трудности, да решават проблеми, да вземат заедно адекватни решения в кратък срок, да постигат компромиси, да се учат да работят в добри и ефективни екипи. Това помага за преодоляването на културни различия, бариери и стереотипи, както и за изграждането на чудесни приятелства.

Срещите на младежи от различни страни със сходни интереси дава възможност за дискусии в неформална среда по различни теми, обмен на опит и знания. Изграждането на такава стабилна невидима мрежа от неформални контакти между колеги от шест европейски страни кара младите хора да мислят в общ европейски контекст. Личните контакти продължават дори след края на семинара и това е гаранция, че бъдещите информационни специалисти на Европа ще работят заедно по общи международни проекти и ще участват в развитието на информационното общество.

Културното многообразие е представено в множество инициативи като: национални фолклорни и поетични вечери, аматьорски младежки театрални представления, други съвместни творчески изяви (инсталации, конкурси за пясъчни фигури, изработване на морски карнавални костюми и др.).

След края на семинара участниците продължават да обменят информация, знания и опит чрез онлайн дискуссионен форум.

Международно студентско лятно училище, Полша, 2012

Като цяло може да се обобщи, че ползите са много и различни както за студентите, така и за преподавателите от библиотечно-информационните катедри. С появата на мултикултурните нагласи и идеите за сближаване на различните култури в процесите на глобализация, от една страна, и на съхраняване на лична и национална идентичност, от друга, е още по-належащо младите професионалисти да се научат да работят в тази среда. Само това е достатъчно основателна причина за интернационализация в сферата на библиотечно-информационното образование, където все по-осезателно се чувства необходимостта от квалифицирани информационни специалисти, способни да работят в мултикултурна среда. Именно университетите са тези, които трябва да подготвят студентите за тези предизвикателства. Какъв по-добър начин да се постигне тази цел от това младите хора да се събират, за да се опознават и споделят опит.

Заклучение

Международните инициативи на Катедрата се подготвят и осъществяват в съответствие с Европейските изисквания за повишаване качеството на преподаване в областта на библиотечно-информационни науки като отговор на настъпилите вследствие на Болонския процес промени в сферата на висшето

образование. Те налагат необходимостта от: анализ и преценка на националните образователни традиции, унифициране на учебните програми по БИН, изготвяне и въвеждане на съвместни европейски образователни модели и стандарти, разработване на съвместни образователни програми и пр.

Целите на международното сътрудничество съответстват на заявените от всички университети партньори политики по отношение на засилване традиционната и виртуалната мобилност на студентите и преподавателите като ключов фактор за личностно израстване (т.нар. soft skills), за обогатяване на образователния и изследователския опит и за оптимизиране трансфера на знания и качеството на научния и образователен процес. Тези изяви на Катедрата допринасят за увеличаването на международния опит на студенти и преподаватели. Те спомагат за опознаване на широкия спектър от европейски практики и тенденции в изследванията в областта на библиотечно-информационните науки, както и за разширяване на техните езикови умения. Дават представа за научното и културното многообразие на средата, в която се обучаваме, работим и живеем, а това повишава качеството и конкурентоспособността на младите библиотечно-информационни специалисти на международния работен пазар.

Стратегията на Катедрата за развитие на международната ѝ дейност преследва следните цели:

1. Професионални:

– Установяване мястото на нови дисциплини в учебните планове на университетите партньори;

– Анализ на приликите и разликите в националните образователни системи;

– Изработване на образователни модели, включващи балансирано съотношение между практически и теоретични знания, разширяване на информационните компетентности и комуникативните умения, развиване на лидерски качества, повишаване на езиковата квалификация;

– Дискутиране на влиянието на електронната среда върху управлението на информацията и комуникацията;

– Изработване на препоръки за обучение по библиотечно-информационен мениджмънт, маркетинг, лидерство, работа в екип, разработване на проекти и др.;

– Популяризиране на резултатите от провежданите международни младежки форуми сред академичните ръководства на университетите, в интернет, на различни професионални форуми, в специализирания печат.

2. Общкултурни:

– Преодоляване на национални бариери, предразсъдъци и клишета;

– Работа в мултикултурни екипи;

– Усъвършенстване на езиковите познания на студентите;

– Опознаване на културните традиции на страните участнички.

Партньорството с чуждестранни университети предлага възможности за усъвършенстване на учебните програми, надграждане на интердисциплинарни знания и умения, използване на нови методи на преподаване; включване на студентите в международни научноизследователски проекти; съпоставимост на методиките и практиките на европейските партньорски университети.

Свидетели сме на динамични процеси, свързани със създаването на нови полезни контакти, с поддържането на утвърдени партньорства, което спомага за непрекъснат международен обмен на кадри и информация с цел създаване на единна европейска професионална общност. Познаването на чуждия опит и методи на работа дава дълготрайни отражения и ефект върху националните библиотечно-информационни системи. Международните инициативи на Катедрата я утвърждават пред чуждестранните ни партньори като авторитет и лидер в областта на библиотечно-информационното образование в България, като катедра, която обучава отлично подготвени млади специалисти, отговарящи на съвременните изисквания и стандарти за професионализъм.

Публикации по темата

Fachhochschule Hannover. University of Applied Sciences and Arts. Fakultät III – Medien, Information und Design. Internationale Studenten-Sommer-Seminare < <http://active.wp.hs-hannover.de/stusose0.html>, 04.04.2013 >

Кюранова, Н. и др. Международен студентски летен семинар Китен'2001 [„Електронна Европа – идентичност срещу глобализация. Мисията на информационния специалист“] / Съавт. К. Ангелова. // *Библиотека*, 2001, № 5, 65–66.

Ангелова, К. XII международен студентски летен семинар „ISSS 2003“ – Полша, юли 2003 г. // *Библиотека*, 2003, № 4 – 5, 73–76.

Димчев, А. и др. Библиотечно образование и коопериране / Съавт. К. Ангелова. // Национална научна конференция „Библиотечното сътрудничество – настояще и бъдеще“, XIII. София, 2003; София, 2004, 71–76.

Angelova, K. et al. New possibilities and chances for university cooperation: On the example of the Dept. of Library and information sciences at University of Sofia “St. Kliment Ohridski“ / Coauct. A. Dimchev. // *Annual of the University of Warsaw*, 2003, 2004, p. 78–86.

Angelova, K. et al. Cooperation as a Strategy for the Future of the Departments of Library and Information Sciences. On the Example of the Department of Library and Information Sciences at University of Sofia “St. Kl. Ohridski“ / Coauct. A. Dimchev. // *International Library Conference Belgrad' 2003*. Belgrad. 2003. Belgrade, 2004, p. 32–40.

Пенчева, В. Студентски летен семинар в Литва, 24 юли – 1 август 2005 г. // *Бюлетин СБИР*, 2005, № 1 – 2, 65–66.

Ангелова, К. и др. Международни летни студентски семинари – инвестиция в образованието на младите библиотечно-информационни специалисти / Съавт. С. Станчева. // Национална научна конференция „С модерни библиотеки – достойно в Европа“, XIV. София. 2006 <<http://www.lib.bg/konferencii/nk2006/prezentacii/iss.pdf>, 25.03.2013>

Ангелова, К. и др. „Славянското библиотекознание“: Анализ на българо-полското сътрудничество в областта на БИН образованието и научните изследвания / Съавт. М. Прастек-Самокова, М. Кисиловска. // *Библиотека*, 2006, N 5, 43–56.

Angelova, K. et al. International Student Summer Seminars – Excellent Investment in Developing a Vision of the Educated European LIS Youth / Coauct. S. Stancheva. // BOBCATSSS 2006 Symposium „Information, Innovation, Responsibility: Information Professional in the network Society“, XIV. Tallinn. 2006. Tallinn, 2006, p. 230–235.

Лозанова-Белчева, Е. и др. Международните летни студентски училища (ISSS) – успешен модел за дългогодишно партньорство в обмена на знания и обучение на бъдещите библиотечно-информационни специалисти / Съавт. М. Миланова. // *Годишник на СУ „Св. Климент Охридски“. Философски факултет. Кн. Библиотечно-информационни науки*, 2, 2009. София, 2010 <<http://research.uni-sofia.bg/handle/10506/297>, 04.04.2013>

Angelova, K. et al. International Students' Summer School (ISSS) prepares LIS students for the global village. / Coauct. M. de Vos. // *International Federation of Library Associations and Institutions SET-Bulletin*, January 2010, Vol. 11, №.1, p. 9–14 <www.ifla.org/VII/s23/index.htm, 23.03.2013>

Муканова, П. Дълготрайно сътрудничество. Международните студентски летни училища (ISSS) и Катедра БИН. // *Библиотека*, 2011, № 4, 43–46.

Миланова, М. Лято с дъх на младост, лято с поглед в бъдещето. XX международно студентско училище, ISSS 2012, Полша. // *ББИА онлайн*, II, 2012, № 5, с. 22-23, <http://www.lib.bg/publish/broeve/2012/BBIA_online_5_2012.pdf, 04.04.2013>

Новата библиотека: комуникация чрез комутация*

Оля Харизанова

Назад към миналото

Известен факт за малцина е, че философът, но също математик, юрист, дипломат Готфрид Лайбниц (1646–1716) е бил библиотекар. През годините той съчинява философски трактати, размишлява върху основите на логиката и математиката, рецензира научни трудове по политически и финансови проблеми, но ... не пропуска значението на систематизирането на архивни материали и посвещава част от времето си именно на този проблем.

Друг известен философ – Дейвид Хюм (1711–1767), също работи като библиотекар в Университета в Единбург и споделя следното: „През 1752 г. факултетът за адвокати ме избра за техен библиотекар... което ме научи как се управлява голяма библиотека.“¹

Разбира се, могат да бъдат описани поредица примери, но от значение за следващото изложение е фактът, че всеки, докоснал се до дълбините на науката, по един или друг начин свързва ученето и творческия си живот със съхраненото знание в библиотеките. Значимостта на тази „връзка“ е независима от времето и съответните му информационни технологии. Дори и днес, в света *Digital-speed-highway*, в света на мобилната комуникация и информационна икономика, библиотеката все още е Храм; библиотекарят продължава да се възприема като духовно извисена личност, не рядко експерт в научни и приложни области, информационен специалист, предпочитан събеседник.

Напред във времето

Само до преди двайсетина години интернет бе „тайна среда“ за връзка между академични и изследователски екипи. Възможността за бърз контакт на отдалечени разстояния беше привилегия на малцина. Днес Световната мрежа предоставя условия за всякаква дейност на впечатляващо голям брой потребители от цял свят. Така наречените потребители използват различните услуги, достъпни чрез интернет, не само за да получат необходимата информация или стока, но и за да общуват с приятели и колеги, познати и непознати. Използват ги обаче и за да влияят на другите, за да демонстрират себе си като можещи и знаещи или просто за да съобщят, че съществуват.

* Част от текста вече е публикуван в сп. Бизнес секретар, бр. 4/2011, 4–10.

През изминалите години разрастването на Мрежата се реализира толкова бързо, че може да се оприличи на взрив. Вероятно поради това голяма част от днешните ѝ потребители нямаха много време, за да я възприемат като нова обкръжаваща среда, която оказва мощен ефект върху човешкото поведение. Повечето от тях я приеха просто като ново средство за задоволяване на своите хрумвания и/или потребности. В същото време обаче станаха и уязвими, достъпни за влиянието на онова, което не се вижда, но все пак се случва в интернет. Защото истината е, че бързият достъп до отдалечени места поражда илюзията за директен контакт, съчетана с чувството за свободно придвижване в „необятни дебри“. Но ... общуването в условията на кибернетична мрежа е индиректно. То е опосредствано от многобройни технически и програмни средства, като към това трябва да се добави и намесата на хора, контролиращи потока от данни и информация.

 Безспорен е фактът, че ако даден потребител разполага с компютър и съответни програмни продукти, достъпът му до различни информационни източници в интернет е почти безпроблемен. Заедно с това обаче програмираният контрол относно неговия достъп остава скрит, а повечето сърфиращи в Нета дори не предполагат за следите, които оставят по време на своето придвижване от една хипервръзка към друга.

Това е така, защото по своето предназначение свързаните помежду си компютри и компютърни мрежи днес формират глобална среда за комуникация. Комуникационният процес обаче се основава на комутация между разнородни комуникатори със специфични роли и цели, като се базира на комплекс от технически устройства и интелектуални продукти (съдържащи набори от инструкции). От своя страна комуникатори в мрежа могат да бъдат хора, машини, програми или комбинация между тях. Ето защо познаването на предпоставките за протичане на комуникационен процес в кибернетичното пространство е от съществено значение за ефективността му.

 Ще уточня, че под *комутация* най-общо се разбира установяването на връзка между абонат(и) (потребители) на комуникационните мрежи. За целта е необходимо да е налице физически или виртуален канал за връзка между тях, реализиран чрез комутационна техника. Установяването на връзка е процес на пренасочване на постъпило съобщение от даден входен порт на междинен мрежов възел към определен изходен порт, водещ към следващ междинен възел от избран маршрут. По своята същност комутационната техника е програмно-апаратен комплекс, който е основата на съвременните мрежи и може да се каже, че е носител на прогреса в телекомуникациите. Тя извършва две основни функции – маршрутизация и комутация, т.е. намиране на оптимален

маршрут през дадена мрежа и изграждане на канал или пренасяне на съобщение от даден вход към даден изход. Различните мрежи използват различни методи за комутация: комутация на канали, комутация на съобщения, комутация на пакети.

Използването на възможностите на кибернетичната мрежа по същество представлява своеобразно „съгласие“ на всичко, участващо в нея, с условията на протичащата комуникация, т.е. спазването на общоприети технически стандарти за апаратните средства, използването на съвместими програмни продукти, спазването на утвърдени правила (етикети), доброволното приемане на невидимия контрол върху трафика, заплащането на тарифи за достъп до мрежовите ресурси и др. От друга страна, реализиращото се взаимодействие между разнородните комуникатори може да се прояви по различен начин: директно или индиректно, еднопосочно или двупосочно, линейно или мрежово, явно или неявно, видимо за потребителя (например извършваните от него кликания и придвижване по хипервръзки) или невидимо (например следите, оставяни от сърфиращите в системата). От това произтичат варианти на общуване, което се свежда до специфичен диалог с „някого“ или „нещо, сътворено от някого“. Поради това потребителите на интернет формират непознато досега, но обяснимо по същността и функционирането си общество. То имитира реалния човешки свят, като съществува чрез технически/технологични средства и само благодарение на тях.

В киберпространството човекът получава ново средство за изява: освен че може да общува с други човешки същества, за него е възможно и взаимодействие със симулирани образи посредством програми. Той получава това, което желае в даден момент, а не само онова, което реално съществува. Така всеки може да намери своята трибуна, където да се прояви и да се опита да намери по-широка аудитория, която да го оцени. В същото време, след като бъде допуснат в кибернетичното пространство, всеки е подвластен на целите му и си служи с неговите средства (винаги в зададени отвън граници). С други думи, налагат се нови форми на изразяване и общуване, предизвикват се нови потребности и цели, предоставят се различни средства за комуникация и изразяване на намерения, чувства, отношения... Ето защо може да се каже, че се създават условия за нов „език на поведение“. От своя страна човекът се адаптира последователно ту към естественото, ту към виртуалното; разполага с достъпните средства както на естествената среда, така и на виртуалната. И в това няма нищо лошо, напротив, откриват се нови хоризонти, които могат да се „покоряват“ всеки път, когато се пожелае. И все пак, поведението на Потребителя представлява странна смесица от видимо и невидимо, от реално и виртуално, обяснимо и необяснимо. В същото време то подсказва интересен и сам по себе си важен за човешкото развитие факт – хората се нуждаят от правила. Когато те отсъстват, човешките индивиди си ги създават, измислят си

ред и се стремят към яснота. В желанието си да си взаимодействат, да общуват със себеподобни и чрез това да се изявяват участниците в мрежовата комуникация се подчиняват на специфични за киберсвета правила. Защото човекът, възползва се от комуникационната среда на кибернетичното пространство, условно може да се нарече „човек-транзакция“ – той присъства в това пространство чрез задаваните от него команди към комуникационното устройство. Това му осигурява възможност да изглежда така, както той желае. Оттук възникват редица предимства, но и опасности за онези, които се включват в Мрежата. Например не са редки случаите, в които може да се достигне до промяна във възприятията и поведението на човека, без да може да се отговори на въпросите за същността и причината за случващото се. Кибернетичното пространство е място, където хората често действат и си взаимодействат по различен от обичайния начин при директното общуване. Понякога ефектите на Мрежата върху човека са положителни. В други случаи обаче той извършва действия на ниво диалог, които никога не би извършил в която и да е друга обкръжаваща среда.

Особено отчетливи случаи на споменатото по-горе могат да бъдат открити в т. нар. социални мрежи, привличащи все повече потребители поради развитието на WWW в едно ново направление – платформата Web 2.0. Основната разлика между Web 1.0 и Web 2.0 може да се опише по следния начин: Web 1.0 се отличава със статичност, като е в сила правилото „от документ към документ“; Web 2.0 предоставя динамична, многопосочна комуникация, като е в сила правилото „от документи към хора“, защото фокусът е върху възможността хората да си сътрудничат и обменят информация в мрежата. Друг е въпросът, дали Web 1.0 и Web 2.0 се припокриват, взаимно се допълват, или са различни системи.

Какво обаче се случва в социалните мрежи? Отговорът на този въпрос може да бъде открит в множество публикации. Вярно е, че Web 2.0 не разчита на статично съдържание, а се изгражда и поддържа чрез непрекъснат обмен на информация – сайтовете са с архитектура, която стимулира творческия процес на хората, дори и на тези, които не могат да създават собствени уеб страници. Наблюденията на WWW потвърждават констатациите, че това виртуално пространство вече е мрежа за свързване и обмен, сътрудничество и достигане до колективен интелект. От тази гледна точка има основание твърдението, че „Web 1.0 доближи хората до информацията, а Web 2.0 доближава информацията до хората“².

И все пак тук ще посоча споделеното от Т. Berners-Lee (създателя на WWW) в подкаст на IBM. На въпроса, дали е вярно, че Web 1.0 е за присъединяване на компютрите, докато Web 2.0 е за присъединяване на хората, той отговаря: „Да, не съвпадат, но Web 1.0 също е предназначен за връзка между хората. Аз мисля, че Web 2.0 е част от жаргон. Никой не знае какво означава. Ако за вас Web 2.0 е блогове и уикита, то това наистина е възможност

за връзка на хора с хора. Това обаче всъщност е онова, което е трябвало да бъде всичко досега в интернет. Факт е, че Web 2.0 изисква използването на стандарти, които са били създадени [произведени] от всички хора, работещи на Web 1.0.“³

Едно друго, много по-критично мнение е споделено в електронната публикация *The amorality of Web 2.0*, в която авторът Nicholas Carr е написал следното: „Докато Web съзряваше през времето след 1990-а, мечтите за дигитално пробуждане останаха неосъществени. Мрежата се оказа повече за търговия и бизнес, повече мол [*mall*], отколкото за общуване. След настъпването на новото хилядолетие тя не донесе ново време, а обезкуражаващ балон на суета и алчност. Някъде по пътя ченчаджиите се издигнаха над другите. Интернет трансформира много неща, но не и нас – ние си останахме същите. Стременията към по-високо съзнание се пръснаха заедно с този балон. Web 1.0 май се оказа *vaporware*⁴. Сега пък вече си имаме хиперраздутата модернизация Web 2.0.“⁵

Като цяло, въпреки критиките и колебанията (в редица случаи – достатъчно аргументирани и справедливи), платформата Web 2.0 все още е атрактивна за масовия потребител, а броят на използващите я непрекъснато нараства. Това е така, защото нараства броят на достъпните приложения с ориентация към услугите и тяхното развитие (за разлика от тези за Web 1.0 – ориентирани предимно към самата информация).

Дали сме свидетели на нещо, неслучвало се досега? Струва ми се, че разсъжденията на Хосе Ортега-и-Гасет, изложени в произведението му „Бунтът на масите“ още в началото на XX в., са валидни и могат да бъдат приложени в обяснението на явлението „присъединяване към социална мрежа“. Накратко преразказано, според него малцинството е съвкупност от лица, отличаващи се с нещо; тълпата обаче в количествено и визуално отношение е множество, а множеството от гледна точка на социологията е маса; човекът, част от масата, не се отличава от останалите и повтаря общия модел на поведение.

Впечатляващо приложими са и констатациите на Густав Льобон, споделени в последното десетилетие на XIX в. в произведението му „Психология на тълпите“. Според него: (–) в обикновения смисъл думата „тълпа“ означава сбор от някакви индивиди (независимо от националност, занимание или пол, както и от случайните обстоятелства, които ги събират), но от психологическа гледна точка изразът „тълпа“ придобива съвсем друго измерение; (–) при определени обстоятелства един сбор от хора притежава нови и съвсем различни характерни черти, като съзнателната индивидуалност изчезва, чувствата и мислите на всички единици се насочват в една и съща посока; (–) образува се една колективна душа, една „организирана тълпа“, която формира общо съзнание и е подчинена на закона на душевното единство на тълпите.

Описаната от Льобон организирана тълпа се отличава със: (а) импулсивност, подвижност и раздрознителност; (б) податливост на внушения и

доверчивост; (в) преувеличеност на чувствата; (г) търпимост, авторитарност и консерватизъм; (д) морал, но морал на тълпа. Нещо повече, поразяващото в такива тълпи според Льобон е това, че каквито и да са съставляващите я индивиди, колкото и различни да са те (дори интелектуално), самото превръщане в тълпа им придава нещо като колективна душа, караша ги да чувстват, мислят и действат коренно различно, отколкото всеки отделен индивид; съзнаваната самоличност е приспана, волята и разграничителните способности – разрушени, а чувствата и мислите следват някаква хипнотична посока.

Неоспоримо е, че развитието на технологиите предоставя достъпни инструменти за включване в мрежите на когото и да е, когато и откъдето и да е, „съюзи“ участниците в социална мрежа и осигури „свободата“ да бъдат това, което искат (киберобраз, киберпрофил). Дали обаче не спомага за умножаване на „мнозинството“ и за засилване на ролята на „масата“ в смисъла на Ортега-и-Гасет? Дали не е благоприятната среда за появата на нови и нови организирани тълпи в смисъла на Льобон? Към момента трудно може да се предвиди доколко това ще допринесе за умножаване и на посредствеността, и на сивотата в тези уеб общества, но вече могат да се посочат не малко примери в това отношение. Защото масата, приобщила се към някоя от социалните мрежи, е всъщност идеалната аудитория за „каквото и да е“, включително за манипулация чрез „споделената информация“ в хилядите канали за контакт.

И все пак практиката от последните два десетина години дава основание да се направи заключението, че съвременното развитие и разпространение на високите технологии се отличават не само с изключителни темпове – те създават условия за периодично технологично обновяване и възможност за изграждане на информационно мрежово общество. Нещо повече, това общество се проявява чрез виртуалния свят на компютърните мрежи, но въздейства върху всеки отделен индивид и способства за неговото развитие с нов инструментариум за действие, нови среди за комуникация и поражда нов стил на индивидуално поведение.

Мрежовото общество влияе върху организациите с обществен или частен интерес, върху политиките за управление на социални и икономически процеси, допринася за създаването на нова институционална среда на държавно и регионално равнище. Може да се каже, че това общество се основава на технологиите за компютърните мрежи и съществува чрез тях. В същото време то се отличава със своеобразен цикъл на вътрешни трансформации, причинени от спецификата на прилаганите технологии. В крайна сметка тласъкът от появата на компютърно базираните информационни технологии породи едно ново виртуално общество, което генерира собствени вторични вълни за периодично обновяване и развитие. От своя страна периодичното обновяване и развитие на компютърните технологии породи нови информационни услуги.

Ако до скоро те зависеха от възможностите и качеството на специализираните телефонни и телеграфни мрежи, то днес се основават на *комуникационни системи за мобилна, сателитна или оптична наземна връзка*. На тяхна основа в реално време се реализират информационни приложения като електронен документооборот, дистанционни компютризиран работни места, дистанционно уеб базирано обучение, дистанционни услуги чрез телематика и мн. др. Не е маловажен и фактът, че сега, чрез операционалната среда за транслиране на образи (отворена на входа и изхода), се виртуализират икономически, политически, научни или други прояви. Виртуализират се социални институции, следването на норми и изпълняването на роли. Наред с това обаче се осигуряват комуникационни канали за разширяване на неинституционализираните взаимодействия.

Библиотеките в мрежовото общество

Едва ли може да се постави под съмнение констатацията, че развитието на обществото влияе и върху ролята, и върху организационната структура, и върху дейността на библиотеките. Това е така, защото те са специализирани организации за набавяне, обработване, съхраняване и разпространяване на информация. Безспорно е и това, че не библиотеките управляват технологичните промени и обществените трансформации. Под въздействието на развиващите се информационни технологии обаче към тях вече се предявяват претенции да са ангажирани и със създаване на информация, и с управление на знанието, и с подпомагане и стимулиране на образователния и научния процес. Тези претенции се основават на осъществяващата се еволюция в няколко направления: (–) в подходите, моделите и технологиите за създаване на съдържание; (–) в моделите и технологиите за изграждане на информационна архитектура; (–) в технологиите за достъп до и приложение на информация.

Изброените направления имат пряко отношение към дейността на библиотеките и тяхното място в обществото. Например една от съществените причини, налагащи промени в дейността им, е свързана с нарастване броя на потребителите на интернет. Каква е ситуацията в България към края на 2011 г.? В страната броят на използващите компютри и на свързаните с интернет постоянно нараства. Официалните данни на националната статистика (НСИ) сочат, че за периода 2006–2011 делът на *интернет потребителите* се е увеличил двойно – от 21,8% на 46,4% (табл. 1). Любопитни са и данните за прогреса в *e-уменията* на проучените лица (табл. 2): използване на търсачка за намиране на информация – от 26,2% на 48,8%; използване на мрежи за споделяне на файлове – от 6,3% на 13,1%; свързване и инсталиране на нови устройства – от 9,1% на 14,2%, и др. Същата тенденция очертават и данните за проникването на новите технологии в бизнеса (табл. 3).

Таблица 1. Използване на интернет (гражданите; 16–75 год. възраст; %)

Година	2006	2007	2008	2009	2010	2011
<i>Лица, които никога не са използвали интернет</i>						
Общо за страната	70,6	64,6	57,0	52,9	51,2	45,8
Северозападен	80	72	68	61	57	54
Северен централен	78	72	59	59	55	50
Североизточен	71	63	63	58	57	55
Югоизточен	74	68	65	52	55	48
Югозападен	57	51	42	41	38	32
Южен централен	77	72	60	60	58	51
<i>Лица, регулярно използващи интернет (поне веднъж седмично)</i>						
Общо за страната	21,8	28,4	33,0	39,7	41,6	46,4
Северозападен	15	22	24	34	36	39
Северен централен	16	23	31	35	40	43
Североизточен	20	29	29	35	36	37
Югоизточен	18	23	27	40	36	43
Югозападен	35	41	45	52	55	61
Южен централен	16	22	30	32	35	40

Източник: НСИ

Таблица 2. Е-умения на лицата между 16- и 74-годишна възраст (%)

Година	2006	2007	2010	2011
<i>Видове дейности, извършвани в интернет</i>				
Използване на търсачка за намиране на информация	26,2	32,4	45,4	48,8
Изпращане на електронни писма с прикачени документи	20,6	26,6	32,2	36,7
Публикуване на съобщения в сайтове за разговори, форуми и т.н.	20,1	19,7	21,0	21,8
Провеждане на телефонни разговори по интернет	10,9	15,6	22,2	27,9
Използване на мрежи за споделяне на файлове (peer-to-peer)	6,3	9,6	10,7	13,1
Създаване на уеб страница	3,0	3,9	3,7	4,1
<i>Видове дейности свързани с използването на компютър</i>				
Копиране или преместване на файл или папка	28,2	30,4	:	40,6
Копиране и вмъкване на информация в рамките на документа	25,3	27,2	:	33,8
Използване на основните аритметични действия в таблица	18,3	18,0	:	21,8
Компресиране (архивиране) на файлове	11,2	19,0	:	25,3
Свързване и инсталиране на нови устройства, напр. принтер	9,1	8,8	:	14,2
Създаване на компютърна програма	2,4	2,7	:	2,4

Източник: НСИ

Таблица 3. Предприятия с достъп до интернет (%)

Година	2006	2007	2010	2011
Общо	74,8	74,9	85,1	86,9
По големина на предприятието:				
10 – 49 заети лица	71,4	70,4	82,5	84,7
50 – 249 заети лица	86,7	92,3	96,3	96,2
250 + заети лица	96,0	97,7	98,8	99,7

Източник: НСИ

Безспорно е, че използването на съвременните технологии се разраства както в различните организации (държавни институции, образователни институции, бизнеса...), така и в домакинствата. Все повече българи си осигуряват лично комуникационно и информационно пространство според индивидуалните потребности. Тенденцията е видна и от активността на е-пазара: броят на закупилите стоки и услуги чрез интернет като цяло расте. Интересно е да се спомене, че наред с нарастването на е-потребителите, през последните години ръстът на онлайн поръчките и пазаруването е за сметка на доставчици от чужбина. Например през 2008 г. 81,4% от проучените лица са използвали български онлайн магазини, а 20% – на страна от ЕС; през 2011 г. обаче поръчващите в български е-магазини намаляват до 72,7%, като нарастват заявките към ЕС магазини – 37,9%. Това изместване на предпочитаните е-пазари може да се обясни най-вече с проблеми относно количеството и качеството на услугите на българските доставчици, но също така и с големия брой хора, заминаващи за други страни по различни причини.

Като цяло обаче горните данни, както и множество други за развитието на интернет и поведението на потребителите, очертават *въпроси, на които библиотеките следва да отговорят – концептуално и в практиката*. В съвременното общество, повлияно от информационните и комуникационните технологии, те са изправени пред *поредно предизвикателство*: да се интегрират в информационното общество като ключов конструкт, предлагащ алтернативи за достъп до наследеното знание, поддържащ канали за обмен на актуална информация, гарант за произхода и качеството на информационните продукти. Библиотеките вече са в конкуренция със среда, породена от разрастването на кибернетичното пространство, от увеличаването на доставчиците на електронни и информационни услуги. Успехът в тази конкурентна среда зависи най-вече от библиотеките и тяхната готовност да заемат подобаващо място в новия информационен свят.

Бележки

¹ Harris, M. H. (1966) *David Hume: Scholar as Librarian*. – In: *The Library Quarterly*, Vol. 36, No. 2, Apr., 1966.

² Miller, P. (2005) Web 2.0: Building the New Library. <<http://www.ariadne.ac.uk/issue45/miller/>; 10.10.2011>

³ Anderson, N. (2006) Tim Berners-Lee on Web 2.0: “nobody even knows what it means“. <<http://arstechnica.com/business/news/2006/09/7650.ars>; 20.10.2011>

⁴ *Vaporware* е термин, прилаган за софтуерен продукт, който е бил обявен от разработчик по време на или преди неговото развитие, но не е финализиран (доразработен). Терминът също означава неоправдан оптимизъм за един все още незавършен, но изоставен софтуерен проект, а понякога се свързва дори с измама от страна на разработчик.

⁵ Carr, N. (2005) The amorality of Web 2.0. <http://www.rougthype.com/archives/2005/10/the_amorality_o.php 03.10.2011>

Състав на катедра „Библиотечно-информационни науки и културна политика“

2004 г.

2013 г.

За авторите

Янакиева, Татяна, доц. д-р, специалност БИН, Философски факултет, СУ „Св. Климент Охридски“

Библиограф; председател на СБИР (Съюз на библиотечните и информационни работници), 1990–1994; ръководител на катедра БИН (2003–2008)

Гергова, Ани, проф. д-р, специалност БИН, Философски факултет, СУ „Св. Климент Охридски“

Книговед; председател на СБИР (Съюз на библиотечните и информационни работници), 2000–2002; ръководител на катедра БИН (1991–1999)

Димчев, Александър, проф. д-р, специалност БИН, Философски факултет, СУ „Св. Климент Охридски“

Библиотековед; председател на СБИР (Съюз на библиотечните и информационни работници), 1998–2000; ръководител на катедра БИН (1999–2003); декан на Философския факултет към СУ (2003–2011)

Ангелова, Красимира, ст. ас. (2002–2011), специалност БИН, Философски факултет, СУ „Св. Климент Охридски“

Информационен специалист

Миланова, Милена, гл. ас. д-р, специалност БИН, Философски факултет, СУ „Св. Климент Охридски“

Библиограф; член на секцията по каталогизация към ИФЛА (Международна федерация на библиотечните асоциации и институции), 2011 –

Харизанова, Оля, проф. д-р, специалност БИН, Философски факултет, СУ „Св. Климент Охридски“

Информатик; заместник-декан на Философския факултет към СУ, 2012–

ЮБИЛЕЕН СБОРНИК
на
катедра „Библиотекознание, научна
информация и културна политика“

Българска
Първо издание

Научен редактор Нина Шуманова
Редактор Иван Крумов
Художник Борислав Къосев

Формат 70x100/16 Печ. коли 11,5

Университетско издателство
„Св. Климент Охридски“
www.press-su.com